

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sara Beričič

**Izzivi socialnih delavk pri delu z otroki, ki so žrtve
spolnega nasilja**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sara Beričič

**Izzivi socialnih delavk pri delu z otroki, ki so žrtve
spolnega nasilja**

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Petra Videmšek

Ljubljana, 2022

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Petri Videmšek, ki mi je bila na voljo med raziskovanjem in pisanjem diplomskega dela z nasveti, strokovnim vodstvom, potrpežljivostjo in usmeritvami. Zahvaljujem se sogovornicam s Centra za socialno delo Ljubljana.

Hvala vsem najbližjim in prijateljem, ki so mi ves čas študija stali ob strani, mi nudili podporo, pomoč in mi vlivali energijo za premagovanje vseh izzivov, s katerimi sem se soočala na svoji študijski poti. Posebna zahvala pa gre staršema za podporo, nenehno skrb in spodbudo.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Sara Beričič

Naslov: Izzivi socialnih delavk pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja

Mentorica: izr. prof. dr. Petra Videmšek

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Število strani: 108

Število prilog: 8

Število tabel: 2

Število slik: 0

POVZETEK DIPLOMSKEGA DELA

V diplomski nalogi sem se osredotočila na izzive strokovnih delavk enot Centra za socialno delo Ljubljana pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja. Namen naloge je bil ugotoviti, s kakšnimi izzivi se srečujejo pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja, in kaj jim pri njihovem delu najbolj pomaga. Delo socialnih delavk z družinami, še posebej pa z otroki, je zelo kompleksno, saj se primeri razlikujejo, delavke pa nimajo vnaprej opredeljenih in pravih odgovorov. V prvem poglavju teoretičnega uvoda se osredotočim na spolno nasilje. Podrobneje predstavim potek odkrivanja in prijavo spolnega nasilja pri otrocih, delo strokovnih delavk v fazi odkrivanja zlorabe pri otroku ter število prijav in pogostost pojavljanja spolnega nasilja v Sloveniji in po svetu. Nato se dotaknem problematike dela (kompleksnost problemov) socialnih delavk, ki vsebuje različne izzive. Ti so nemalokrat povezani tudi s sodelovanjem s starši. Nadaljujem s travmami in okrevanjem ter zaključim z medinstitucionalnim sodelovanjem. Raziskava je kvalitativna, empirična in poizvedovalna ali eksplorativna. Nalogo zaključim s sklepom in predlogi, ki bi strokovnim delavkam pomagali pri izzivih, s katerimi se soočajo pri delu. Največji izziv pri pogovorih z otrokom (žrtvijo) je zanje, da otrok o nasilju spregovori, za kar je potrebnih več pogovorov in pridobitev otrokovega zaupanja. Izobraževanj na temo spolnega nasilja ni, so pa ta vključena v izobraževanja o nasilju v splošnem. Pri multidisciplinarnem sodelovanju se delavke srečujejo s številnimi težavami, in sicer pri sodelovanju in odzivnosti zdravstvenih služb. Po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini uslužbenke beležijo več prijav o nasilju. Zakon je pripomogel predvsem k večji ozaveščenosti populacije.

Ključne besede: izzivi socialnih delavk, center za socialno delo, nasilje nad otroki, spolno nasilje

GRADUATION THESIS DATA

Name and surname: Sara Beričič

Title: Challenges Faced by Professionals Working with Child Victims of Sexual Abuse

Mentor: izr. prof. dr. Petra Videmšek

City: Ljubljana

Year: 2022

No. of pages: 108

No. of appendices: 8

No. of tables: 2

No. of pictures: 0

GRADUATION THESIS ABSTRACT

In this graduation thesis, the focus sits on the challenges of the Ljubljana Social Work Centre professionals, especially in their work with child victims of sexual abuse. The aim of the thesis was to find out what challenges the workers face when working with children who are victims of violence, and what helps the professionals the most in their work. Social workers' interaction with families, and especially with children, is extremely complex, as cases differ and workers do not have unified and suitable answers. In the first chapter of the theoretical introduction, the focus lay mainly on sexual violence. It is presented in more detail the process of detection and reporting of sexual violence in children, the work of social workers in the phase of child abuse detection, and the number of reports and the frequency of occurrence of sexual violence in Slovenia and worldwide. Moreover, the complexity of the work of social workers results in various challenges. These are often related to cooperation with parents. It is followed by trauma and its recovery and concluded with inter-institutional cooperation. The research is qualitative, empirical, and exploratory. The thesis wraps up with a conclusion and suggestions to help practitioners with the work challenges. The most important challenge for them is to encourage child victims to talk about the violence that happened to them, which requires more time for conversations and gaining the child's trust. There is no dedicated training on how to deal with sexual violence, but such training is included in the educational program on violence in general. In multidisciplinary cooperation, the workers face numerous challenges, namely the cooperation and responsiveness of the health services. Since the adoption of the Domestic Violence Prevention Act, staff members are observing more reports of violent acts due to raising public.

Keywords: challenges for social workers, social work centre, violence against children, sexual violence

PREDGOVOR

Pojem nasilje, katerega koli tipa (bodisi verbalnega, spolnega, ekonomskega, spletnega, psihičnega ali duševnega idr.), predstavlja vedenje, ob katerem je težko ostati ravnodušen in nedejaven. V takšni ali drugačni obliki je prisotno povsod okoli nas. V diplomski nalogi zato poseben poudarek namenjam spolnemu nasilju nad otroki, ki posega v njihovo integriteto in na njih pusti doživljenjski pečat občutkov in spominov, ki brez pravočasne in ustrezne pomoči vplivajo na njihovo življenje. Nasilje se pogosto pojavlja v družinskem krogu, predvsem zaradi lažje dostopnosti do žrtve, možnosti večje prikritosti dejanj in lažjega obvladovanja žrtve ter kontrole nad njo. Tema nasilja nad otroki je v zadnjem desetletju postala pereča še posebej po sprejetju *Zakona o preprečevanju nasilja v družini* v letu 2008. Pojem ali izraz »otrok« bom uporabila za vse osebe do dopolnjene starosti 18 let (torej vključuje tudi mladostnice in mladostnike). V prvi točki teoretičnega uvoda se bom navezala na pogostost spolnega nasilja nad otroki, njegovega odkrivanje in prijave.

Leskošek, Kodele in Mešl (2019, str. 9–14) se strinjajo, da je delo z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, kompleksen postopek in strokovne delavke se pri svojem delu srečujejo z vedno novimi izzivi. Otroci o nasilju, ki se jim dogaja, ne želijo, nočejo ali ne znajo spregovoriti. Odgovornost strokovnih delavk je, da se nasilje v kakršni koli obliki prepoznajo in da se žrtev čimprej zaščiti. Socialne delavke so zavezane, da delajo v otrokovo korist, in ob tem morajo upoštevati zakonodajo in svoje naloge, vloge in pristojnosti, ki jih opisujem v drugi točki, teoretičnega uvoda.

Socialne delavke v vsakem primeru uberejo edinstven pristop pri pogovoru z žrtvijo, saj je treba za vsakega otroka narediti poseben socialno-delovni okvir, v katerem bo sodelovanje potekalo. V svoji raziskavi se navezujem samo na delo z otroki, ki zahteva resno in odgovorno postopanje strokovnih delavcev. O delu z otroki pišem v tretji točki teoretičnega uvoda.

V četrti točki pišem o travmah in okrevanju. Žrtvino telo prevzameta zloraba in travma, ki puščata neizbrisana znamenja trpljenja in hrepenenja po razrešitvi težkih zapletov, ki se jim vtisnejo v subtilne organe. Otrok je v taki dobi, ko se njegove organske, nevrobiološke in notranje-psihične strukture šele razvijajo, izjemno občutljiv za grobe informacije, ki prinašajo stresne ali travmatične in zlorabljaljoče psihosomatske vsebine (Gostenčnik, 2008).

In nenazadnje pišem še o medinstitucionalnem sodelovanju, saj je pri delu zaščite otrok potrebno medinstitucionalno sodelovanje z različnimi organizacijami. Center za socialno delo se poveže s policijo, šolo, državnim tožilstvom, zdravstvom, drugimi nevladnimi organizacijami ter lokalnimi skupnostmi. Te različne službe delujejo v skupnem interesu, da se otroka čimprej zaščiti in se ga umesti v varno okolje (Leskošek, Kodele in Mešl, 2019, str. 9–14).

V empiričnem delu preko pridobljenih rezultatov prikažem delo in izzive, s katerimi se socialne delavke soočajo pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, njihove vloge in naloge pri delu z otroki, travmah in okrevanju ter pri medinstitucionalnem sodelovanju.

V sklopu diplomske naloge se osredotočim na strokovne delavke enot CSD Ljubljana, ki delajo na področju zaščite otrok. Skozi intervjuje, ki sem jih z njimi opravila, sem izvedela več o samih izzivih in njihovih izkušnjah na tem področju.

Za poimenovanje socialnih delavcev in delavk uporabljam žensko slovnično obliko, ki je lahko vsakokrat zamenljiva.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1 Spolno nasilje	1
1.1.1 Odkrivanje in prijava spolnih zlorab	2
1.1.2 Otrok spregovori o zlorabi.....	3
1.1.3 Pogostost spolnega nasilja nad otroki.....	5
1.2 Vloga in naloge centra za socialno delo pri delu z žrtvami spolnega nasilja	5
1.3 Delo z otroki	8
1.3.1 Delo s starši otrok, ki so žrtve spolnega nasilja.....	9
1.4 Travme in okrevanje	10
1.5 Medinstitucionalno sodelovanje	12
1.5.1 Interjekcija obravnave nasilja.....	14
2. FORMULACIJA PROBLEMA	17
2.1 Raziskovalna vprašanja	18
3. METODOLOGIJA.....	19
3.1 Vrsta raziskave	19
3.2 Merski instrument.....	19
3.3 Populacija in vzorec.....	19
3.4 Metoda zbiranja podatkov	20
3.5 Obdelava in analiza podatkov.....	20
4. REZULTATI.....	22
5. RAZPRAVA.....	32
6. SKLEPI.....	39
7. PREDLOGI.....	41
8. UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA.....	42
9. PRILOGE.....	47
Priloga A: Smernice za intervju	47
Priloga B: Odprto kodiranje	49
Priloga C: Osno kodiranje.....	77
Priloga D: Intervju A.....	84
Priloga E: Intervju B	88
Priloga F: Intervju C.....	91
Priloga G: Intervju D.....	95
Priloga H: Intervju E	98

KAZALO TABEL

Tabela 1: Demografske značilnosti intervjuvank.....	20
Tabela 2: Primer odprtega kodiranja.....	20

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Spolno nasilje

Pri nasilju gre za socialni fenomen. Iz tega razloga morajo definicija, spreminjajoča socialna razmerja in interpretacije teh razmerij ostati fluidne. Zaviršek (2004, str. 3) piše, da so bile feministične interpretacije neenakega razmerja med moškimi in ženskami drugačne kot obstoječe pravne definicije nasilja. Dokazale so, da je definicija nasilja nekaj spremenljivega, nestalnega. Poleg tega je odgovor na vprašanje, kaj je nasilje, odvisen od številnih okoliščin in socialnih situacij.

Obstaja več različnih vrst nasilja; psihično, fizično, ekonomsko, spolno in zanemarjanje. Za ostale vrste nasilja večkrat slišimo, medtem ko se o spolnem nasilju ne govori veliko. Niti ga ni odkritega v tolikšni meri, kot pa so odkrite druge oblike nasilja. Ob samem spolnem nasilju se pojavljajo izzivi, s katerimi se srečujejo strokovnjaki, ki z žrtvami in povzročitelji delajo. V svojem diplomskem delu se osredotočam na spolno nasilje nad otroki, ki se redkeje pojavlja v primerjavi z ostalimi vrstami nasilja.

Pri spolnem nasilju gre za vsako dejanje osebe, ki ima moč, višji položaj in vpliv nad osebo. Žrtev prisili in zavede v spolnost ali dejanja s spolno konotacijo, z namenom zadovoljitve svojih potreb po kontroli in moči ali pa svojih spolnih potreb (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017). Odrasla oseba je v odnosu do otroka zmeraj v položaju močnejšega. Tej osebi otrok najpogosteje zaupa ali je od nje celo odvisen, in zato se ni sposoben svobodno odločati in zavestno sodelovati pri dejanjih, ki jih zahteva odrasli, ki načrtno uporabi otroka za to, da se spolno vznuri ali/in poteši svojo spolno slo (Frei, 1996). Kot otrok se šteje oseba, ki še ni dopolnila 15 let in ki ni zmožna razumeti pomena dejanja oziroma zaradi neenakih moči v odnosu nima možnosti zavrniti sodelovanja pri spolni aktivnosti. Pri tem gre lahko za enkratni dogodek ali dlje časa ponavljajočo se zlorabo, pri čemer storilec ni član ožje družine ali pa gre za incest. Incest je spolna zloraba, kjer je storilec član ožje družine (mati, oče, brat, sestra, dedek, babica ...) (Frei, 1996).

Pod spolno zlorabo otrok spada načrtno opazovanje otrok pri intimnih opravilih, kadar je oseba pred otrokom načrtno gola, se razkazuje in se zanalašč dotika svojih intimnih delov, kadar oseba kaže pornografske slike ali filme otroku, ko se oseba samozadovoljuje v otrokovi prisotnosti, ko opazuje otroka pri samozadovoljevanju ali pa ko ga prisili k samozadovoljevanju, kadar oseba otroku daje neprimerne pripombe, ki se nanašajo ali namigujejo na spolnost, ko oseba prisili ali prepriča otroka, da se dotika intimnih delov svojega telesa in/ali telesa odraslega,

kadar odrasla oseba intimno poljublja otroka, kadar oseba otipava intimne dele otrokovega telesa, kadar oseba prisili ali prepriča otroka, da se z usti dotika genitalij odraslega ali obratno, ko odrasla oseba drgne penis ob genitalije otroka, ko oseba penetrira s penisom ali potisne prste, predmete v danko ali vagino otroka, ko oseba vključi otroka v snemanje posnetkov spolnih zlorab otroka, ko oseba prisili ali zavede otroka v prostitucijo, ko oseba prisili otroka v otipavanje spolnih organov živali, ko oseba prisili otroka v spolni odnos z živaljo ... (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017).

V preteklosti so ljudje prirejali predstave o enkratnem nasilnem spolnem dejanju, ki ga je storil neznan, k nenormalnosti nagnjen človek. Otroke so svarili pred groznimi, tujimi ljudmi, ki bi jih naj vabili v park, svoj kombi. Otrokom so na tak način vcepili strah in negotovost, omejili njihovo igranje, samostojnost, neodvisnost z različnimi prepovedmi. Otrokom so dopovedovali, naj ne hodijo predaleč od doma, naj ne hodijo sami na igrišče, v park, naj ne jemljejo stvari od tujcev, naj se zvečer ne igrajo na cesti ipd. A ena od možnih rešitev je, da se otroka kot malega nauči, da se o spolnem nadlegovanju sme govoriti in da se sme pred njim braniti, takrat se zlorabljanje utegne končati že na začetku (Frei, 1996, str. 58–60).

1.1.1 Odkrivanje in prijava spolnih zlorab

Strokovnjaki se srečujejo s številnimi težavami pri odkrivanju spolnih zlorab nad otroki. Gre za precej zahtevno opravilo, pri katerem je treba opazovati otrokovo vedenje, čustvovanje, fizični videz, telesno mimiko, verbalno komunikacijo idr. Potrebno je pri tem zavzeti položaj strokovnjaka in si situacijo ogledati z vseh zornih kotov. Nujno je, da se zlorabo čim prej odkrije, jo prijavi in pravilno ukrepa ter da se je ne spregleda.

Pri odkrivanju nasilja nad otroki je treba biti pozoren na spremembe v čustvovanju ali vedenju, če te odstopajo od pričakovanih glede na razvojno stopnjo in določeno starost, in si jih ne moremo razlagati kot reakcijo na dogodke, ki niso povezani z okolischinami, kot so npr. zanemarjanjem, zlorabo, bolezenskim stanjem (Frangež, Drobnič Radobuljac in Kodele, 2019, str. 131). Vsak otrok, ki je bil žrtev spolne zlorabe, oddaja signale in sporočila, ki se med otroki razlikujejo. Odvisno je od konkretnega položaja otroka, od tega, na kakšen način je zlorabljen, v kakšnem odnosu je s storilcem, koliko je star in v katerem razvojnem obdobju je (Frei, 1996). Tipični znaki, ki se kažejo pri zlorabljenih otrocih, so ponavljajoče se nočne more, izrazito ključbovalno vedenje, huda čustvena stiska, prekinitev komuniciranja, dnevno ali nočno močenje ali blatenje, umik vase. Otrok je videti umaknjen, prestrašen, ima negativno samopodobo in slabo samozavest, vede se ključbovalno, agresivno, skuša pridobiti pozornost, išče toplino, bližino, se prehitro in pretirano naveže ipd. Še posebej pozorni moramo biti, kadar

starš ne dovoli, da bi bil otrok s strokovnjakom sam (Frangež, Drobnič, Radobuljac in Kodele, 2019, str. 132–133).

Prijavo nasilja se lahko poda na policiji, centru za socialno delo in na državnem tožilstvu. V procesu dokazovanja nasilnih dejanj in pregona je prijava nasilja nad otroki in zanemarjanja bistvenega pomena. Za ta proces je pristojna policija, ki je usposobljena za klasifikacijo kaznivih dejanj in za zbiranje osebnih in materialnih dokazov. Takoj ko policija prejme prijavo kaznivega dejanja, se sproži postopek policijske oziroma kriminalistične preiskave tako, da policija vstopi v družino in prične s preverjanjem navedb ter zbiranjem dokazov (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 165). Kadar je v kaznivem dejanju oškodovana mladoletna oseba, se v postopek po prijavi vključi tudi Center za socialno delo (v nadaljevanj CSD). Je pa spolno zlorabo otroka težko dokazati, pogosto namreč ni nobenih materialnih dokazov, razen izpoved spolno zlorabljenega otroka (Umek, 2009, str. 16).

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) pripisuje dolžnost prijave nasilja v družini in s tem ne dopušča opravičevanja nasilja z izgovori zasebnosti in zaščite družine. V 6. členu zakona je določeno, da vsakdo, ki sumi, da v družini prihaja do nasilja, katerega žrtev je otrok, mora o tem nemudoma obvestiti CSD, policijo ali tožilstvo. Zakon pripisuje družinskim članom varstvo, še posebej pa določa posebno skrb za otroke, za katere so koristi in pravice po zakonu pred koristmi in pravicami drugih udeležencev in udeleženk. Z zakonom je določeno, da so organi in organizacije, ki se v okviru svojega delovanja srečajo z žrtvami, dolžni pomagati žrtvi. Ti organi so: državni organi, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb in organi lokalnih skupnosti. Poleg njih so dolžne pomagati žrtvam tudi nevladne organizacije, ki v okviru svojih programov izvajajo primerno obliko pomoči. Nobena od teh organizacij in organov ne more in ne sme trditi, da ni pristojna za pomoč žrtvam, in žrtve ne sme napotiti po pomoč k drugi, saj je prelaganje odgovornosti na druge organizacije nedopustno (Filipič, 2014, str. 161).

V raziskavi Frangež in Dvoršek (2013, str. 68) na 70 naključno izbranih primerih kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, ki so bili prijavljeni v letu 2003, vidimo, da je v 38 primerih (59 %) otrok o nasilju spregovorilo samih. V 15 primerih (23 %) so prijavitelji opazili znake, ki so nakazovali zlorabo. V 5 primerih (8 %) je prijavitelj bil priča zlorabi, v 3 primerih (5 %) je nasilje odkrila policija pri lastnem delu, in v ostalih primerih so o zlorabi izvedeli na drug način.

1.1.2 Otrok spregovori o zlorabi

Navkljub podatkom iz raziskave (Frangež in Dvoršek, 2013, str. 68) je otrokom o zlorabi, še posebej spolni, težko spregovoriti. V Sloveniji je to še vedno tabu tema in žrtve je sram, da se

jim to dogaja. Zato o tem težko spregovorijo. Večkrat se o spolnem nasilju izve po nekaj letih, ko se žrtev opogumi in spregovori. Takrat je nujno, da se žrtvi pri tem pomaga in verjame. Do takrat pa spolno nasilje ostaja med štirimi stenami in o tem ne ve nihče. Zato je nujno potrebno, da žrtev o tem spregovori in da se o nasilju izve in ukrepa.

Še posebej otroci o zlorabi redko spregovorijo, razlogi, da molčijo pa so različni. Razlog se lahko skriva v strahu pred tem, da jim ne bodo verjeli, in v posledicah, ki bi jih razkritje prineslo. Lahko gre za občutek sramu, samoobtoževanje, odgovornosti za dejanje. Velikokrat je razlog molčanja ta, da storilci pri otrocih uporabljajo različne strategije (Frangež, Drobnič Radobuljac in Kodele, 2019, str. 138). Otroci večkrat zlorabe sploh ne prepoznajo kot kaznive, saj jo dojemajo kot nekaj normalnega, običajnega, ali pa jim je to dejanje s strani storilcev prikazano kot izražanje ljubezni, del igre (Frangež in Dvoršek, 2013, str. 70).

Ali otrok govori resnico, kadar govori o zlorabljanju, je pogosto vprašanje, a potrebno se je zavedati, da četudi se sliši neverjetno, gre za resnico. Tu in tam se zgodi, da pride do lažnih informacij, kot npr. pripišejo dejanje drugi osebi in ne dejanskemu storilcu, govorijo, da je žrtev njegov prijatelj/prijateljica. Na tak način otrok spoznava reakcije ljudi, ki jim to pripoveduje, in šele kasneje pove resnico. Le redki zlorabljeni otroki zmorejo spregovoriti o zlorabi, ki so jo doživeli. Če otrok trpi težja in bolj perverzna dejanja, bo o tem še dolgo molčal. Otroci imajo zelo bujno domišljijo, a spolne zlorabe si niso sposobni izmisliti (Frei, 1996, str. 18–19).

Frei (1996, str. 124–130) pravi, da kadar otrok o zlorabi spregovori, mu je pomembno verjeti, si vzeti čas za pogovor, ostati čim bolj miren, mu razložiti, da je prav, da govori o zlorabi, in da je poiskal pomoč, potrebno mu je dovoliti in mu nakazati, da pokaže svoja resnična čustva, ter mu zagotoviti, da je za dogajanje kriv storilec. Otroka se ne sme siliti, da bi povedal več, kot pa je trenutno sposoben, zavedati se je treba, da ima otrok do storilca drugačna čustva, kot bi jih pričakovali, pa tudi, da bo otrok nemudoma spremenil svoj odnos.

Hrovat, Čobec in Strle (2016, str. 31) pravijo, da ima odziv na otrokovo pripovedovanje o tem, kaj se mu dogaja, veliko vlogo. Od tega je odvisno ali bo otrok nadaljeval s pripovedovanjem ali ne. Pri tem je pomembno, da otroka ne zaslišujemo, ampak mu dovolimo prosto pripovedovati. Za prve pripovedi ni treba izvedeti vseh podrobnosti.

Otroku ne obljubljam, da o zlorabi ne bomo posredovali naprej, niti mu ne pripisujemo aktivne vloge. V primeru, da je otrok sposoben prenesti pogovor, se mu lahko zastavi nekaj vprašanj. Raziskati je treba, ali je otrok pripravljen sprejeti še koga, ki bi mu pomagal, mu pomagati, da bo lahko ubesedil zlorabljanje, ko bo o tem spregovoril z bližnjimi, poskrbeti je treba, da več ne bo v bližini storilca, in poskrbeti, da bo zlorabljen otrok dobil zaupanja vredno strokovno obravnavo (Frei, 1996, str. 124–130).

1.1.3 Pogostost spolnega nasilja nad otroki

V letu 2021 je bilo zabeleženih 121 primerov spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let. V letu 2019 je bil ta podatek najvišji, in sicer je bilo zabeleženih kar 145 tovrstnih kaznivih dejanj. Eno kaznivo dejanje je bilo v letu 2021 odkrito, kot pridobivanje oseb, mlajših od petnajst let za spolne namene (Ministrstvo za notranje zadeve, 2022).

Približno 15 milijonov mladostnic po svetu, starih od 15 do 19 let, je enkrat v življenju doživelo posilstvo. Približno 10 % otrok ni zakonsko zaščitene pred telesnimi kaznimi. Več kot eden od treh dijakov po vsem svetu, starih od 13 do 15 let, je žrtev vrstniškega nasilja. Približno vsak četrti otrok, mlajši od 5 let, kar je približno 176 milijonov otrok, živi z mamo, ki je žrtev nasilja s strani intimnega partnerja. Približno trije od štirih otrok med 2. in 4. letom starosti, približno 300 milijonov otrok, je deležno vzgoje z nasiljem (Unicef, 2020). Že leta 1985 je nemški kriminalistični urad opozoril, da je kar 45 % žrtev mlajših od 10 let. Od tega je bilo okoli 80–90 % deklic in okoli 20 % dečkov (Frei, 1996, str. 16).

Raziskava, ki sta jo izvedla Frangež in Dvoršek v letih 2010 in 2011, je zajemala naključno izbranih 70 primerov kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, prijavljenih v letu 2003. Rezultati so pokazali, da je sum na spolno zlorabo otroka največkrat prijavljen v roku od 101 do 365 dni, in sicer kar 31,9 %. Na drugem mestu je od 366 dni do 3 let, kar predstavlja 17,4 %. Največ, 30 % kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, so prijavili starši žrtve, sledijo CSD (16 %), šola (9 %), svetovalno osebje (9 %), policija (7 %) in ostali. Le dva primera (3 %) od sedemdesetih kažejo, da je o spolni zlorabi javil otrok sam (Frangež in Dvoršek, 2013, str. 67).

Vloga in naloge centra za socialno delo pri delu z žrtvami spolnega nasilja

V *Zakonu o preprečevanju nasilja v družini* (2008) so v 14. členu določene naloge centra za socialno delo, in sicer:

- CSD je na voljo žrtvi in povzročitelju nasilja pri storitvah po zakonu, ki ureja socialno varstvo, cilj takega delovanja je odprava ogroženosti in skrb za žrtvino varnost z odpravo okoliščin, kjer prihaja do nasilja, prek reševanje njenih socialnih in materialnih pogojev bivanja.
- CSD skrbno obravnava primere nasilja, kjer je žrtev nasilja otrok, zlasti kadar gre za sum spolne zlorabe otrok.

- CSD lahko v primeru zaprosila žrtve pridobi od zavoda za prestajanje kazni zapora podatke o prostih izhodih, predvidenem datumu odpusta obsojenca, ki je bil storilec nasilja.
- CSD lahko napoti povzročitelja nasilja v ustrezne programe, ki jih izvajajo druge organizacije. CSD pri izvajalcu preveri udeležbo povzročitelja na napoten program. Neudeležba ali neredno obiskovanje pomeni oteževalno okoliščino v sodnih postopkih.
- Za obravnavanje nasilja v družini CSD ustanovi multidisciplinarni tim, katerega udeležba je obvezna za vse vabljenе.
- Sestavo multidisciplinarnega tima in način dela določi minister, ki je pristojen za družino.

CSD ima po *Zakonu o preprečevanju nasilja v družini* (2008) obvezo, da žrtvi po proučitvi okoliščin primera nudi pomoč in poda oceno, če je treba oblikovati načrt pomoči žrtvi in ga oblikuje skupaj z žrtvijo. Načrt pomoči se ustvari, če je za žrtvino varnost potrebno dlje časa trajajoče ukrepanje oziroma je potrebnih več ukrepov pomoči, ali pa če socialni delavec oceni, da je tu nujno. Oblikuje se ga v okviru multidisciplinarnega tima, kjer CSD sodeluje z drugimi organi, organizacijami in nevladnimi organizacijami, ki bodo s svojim delovanjem pripomogle k varovanju žrtve. Kadar je žrtev otrok, se v načrtu pomoči predvidijo ukrepi za njegovo varstvo.

Pri reševanju težav zaradi doživljanja nasilja ima CSD pomembno vlogo. Vloga in delovanje centra za socialno delo pri obravnavi nasilja v družini je predstavljena v 6. členu *Pravilnika o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini* (2009). Med te spadajo:

- CSD se zavzema za zaščito žrtve, preprečevanje novega nasilja in nudenje pomoči v okviru svojih pristojnosti.
- CSD skuša pridobiti vse potrebne informacije od vseh organov, ki bi s takšnimi podatki lahko razpolagali.
- V primeru nujne, takojšnje intervencije je treba poskrbeti za varnost žrtve, šele kasneje se pričnejo postopki iz prejšnjega odstavka.
- Če je CSD prvi organ, ki je izvedel za nasilje, je primoran te informacije posredovati policiji. V primeru, da je vpleten otrok, se te informacije poda na policijo ali državno tožilstvo.

Področje nasilja je obravnavano v dokumentih in ureditvah tako na mednarodni ravni kot na nacionalni ravni. Mednarodno pravo s svojimi dokumenti zavezuje države podpisnice k

spoštovanju človekovih pravic (Antić Gaber in Selišnik, 2013, str. 15–39). V slovenski zakonodaji je veljaven *Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, ki je stopil v veljavo leta 2008. Ta jasno opredeljuje različne vrste nasilja v družini, določa vlogo, naloge, mrežo in sodelovanje različnih državnih organov in nevladnih organizacij pri obravnavi nasilja v družini ter opredeljuje ukrepe za varstvo žrtve nasilja v družini (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Področje nasilja v družini ureja tudi *Kazenski zakonik* iz leta 2008. Leta 2010 sta Ministrstvo za notranje zadeve in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve sprejeli *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini* (2010), ki je pomemben temelj za učinkovitejšo multidisciplinarno obravnavanje tovrstnega nasilja.

Strokovni delavci v različnih organih in organizacijah, ki delajo na področju nasilja, se morajo v okviru stalnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja redno izobraževati o preprečevanju in odkrivanju nasilja, pregonu, sojenju in izvrševanju sankcij ipd. (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Državni organi, izvajalci javnih služb, nosilci javnih pooblastil, organi lokalnih skupnosti ter druge fizične in pravne osebe morajo v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za korist otroka (*Družinski zakonik*, 2017). Vsakič, ko je v nasilju vpleten mladoleten otrok, morajo strokovne službe takoj ukrepati. Mladoletne žrtve po zakonu uživajo posebno varstvo pred nasiljem. V skladu z *Zakonom o preprečevanju nasilja v družini* (2008) je CSD dolžan žrtvi in povzročitelju nasilja nuditi storitve v skladu z zakonom, ki ureja socialno varstvo. Cilj storitev je odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost z odpravo okoliščin, v katerih se nasilje pojavlja, poleg tega pa tudi reševanje njenih socialnih in materialnih pogojev bivanja. CSD je v skladu s 14. členom tega zakona primoran posebej skrbno obravnavati primere nasilja, kjer je žrtev nasilja otrok, še posebej kadar gre za sum spolne zlorabe otrok. Center od vseh organov ali oseb zbira informacije o potencialnem nasilju, če pri tem ugotovi, da bi lahko šlo za spolno nasilje, o tem obvesti policijo, s katero nato uskladi dejavnosti. V primeru, da potrebuje pomoč drugih institucij, sestavi multidisciplinarni tim (Združenje proti spolnemu zlorabljanju, 2014).

Socialna delavka pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, postopa zelo različno: npr. vodi pogovor z otrokom, s starši, skliče multidisciplinarni tim, evalvira družino, poišče ustrezne rešitve in pomoči itd., zaradi česar lahko rečemo, da ti primeri predstavljajo zahtevnejši del poklica socialnega delavca (Aničić, 1999, str. 43). Zato je nujno, da socialne delavke poskrbijo tudi zase. Se redno udeležujejo supervizij in govorijo o svojem počutju.

Socialno delo nima vnaprej kodirane metode dela, pač pa se prilagaja vsaki. Torej pri socialnem delu gre za stroko, ki deluje v nepredvidljivih in nepredvidenih situacijah, pri čemer sta potrebni ustvarjalno reševanje razmer in inovacija (Flaker, 2003). Da pa je sodelovanje čim bolj učinkovito, je potreben dober odnos, ki ga socialna delavka vzpostavi s svojim sogovornikom (Kodele in Mešl, 2016). V socialnem delu poznamo različne koncepte, ki nas usmerjajo pri delu, podrobno so opisani v knjigi avtorjev Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možine (2008). Ti usmeritveni koncepti socialnega dela so, npr.:

- koncept perspektive moči, ki socialni delavki pomaga odkriti, razkriti, urediti in izkoristiti njeno moč in vire. Ob podpori virov bo lahko opolnomočena za kasnejše osebne odločitve pri svojem delu;
- znanje za ravnanje je znanje, ki ga je v socialno-delovnem procesu mogoče pretvoriti v akcijo in ga približati osebnemu jeziku uporabnika;
- osebno vodenje pripomore k temu, da socialna delavka vodi pogovor v smeri želenih izidov, istočasno pa se v pogovoru osebno odziva in poda del sebe,
- koncept etike udeležnosti socialno delavko usmerja v to, da ostaja objektivna opazovalka in pri soustvarjanju oziroma sodelovanju ter nima zadnje besede. Tukaj mora strokovna delavka odstopiti od svojih moči, prepričanj in rešitev.
- koncept sopristnosti socialni delavki daje nalogo, daje kot strokovna delavka prisotna s poslušanjem in je hkrati na voljo za sočutje in za razgovor.

V svojem delu avtorici Kodele in Mešl (2016) opozarjata, kako pomembno je, da socialna delavka začne sodelovati z uporabnikom tako, da se jim v pogovoru pridruži, da omogoči, da izrazijo svoja pričakovanja, svoje želje, in da socialna delavka ne kar sama uveljavi svoje ideje o pravih rešitvah ter da se teh domislijo subjekti sami. Socialna delavka mora biti spoštljiva sogovornica in odgovorna zaveznica strank v postopkih svojega dela ter še posebej pri delu z občutljivimi žrtvami zlorab, izkušena in tenkočutna strokovnjakinja.

Delo z otroki

Temeljna strokovna naloga pri vključevanju otroka v postopek zaščite je vzpostaviti in ohraniti odprt prostor, ki omogoča začetek ukvarjanja razmer in okoliščin novega življenja. Stroka mora v dobrobit otroka sodelovati produktivno in ne za otroka ogrožajoče. S takšnim ravnanjem pripomoremo k odpravi težav, s katerimi se srečuje otrok (Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 31). Z otrokom je treba opraviti več pogovorov, da se vzpostavi krog zaupanja in lahko otrok izraža resnična čustva. Ko se otrok prvič sreča s strokovnjakom, do njega nima vzpostavljenega

zaupnega odnosa, kar mu preprečuje, da bi lahko izrazil svoja resnična čustva in skrbi (Smith, 1999).

Socialne delavke so ob otrokovem razkritju zlorabe lahko nepripravljene. To se lahko zgodi različnih razlogov, kot so na primer, da socialna delavka ni pomislila ali opazila, da bi bil lahko otrok žrtev zlorabe, lahko da se z izpovedjo nasilja srečuje prvič, jo skrbi, da bo izrekla napačne besede, naredila kaj narobe, da bi s tem poslabšala otrokovo situacijo, otroka dodatno prizadela ali celo ustavila njegovo izpoved (Aničič, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017, str. 78).

Kadar delamo z žrtvami spolnega nasilja je pomembno, da spoštujemo njihove psihološke obrambe, ki jim pomagajo zagotavljati predvidljivost, stabilnost, regulirati čustva, obvladovati stiske ipd. Potrebno je upoštevati otrokov ritem in mu slediti. Zato je treba že pred samim pogovorom vedeti, kaj želimo s pogovorom doseči oz. kaj je naš cilj. Potrebno je zagotoviti, da otrok ne bo večkrat podrobno razlagal o nasilju, o spolni zlorabi, ki se mu je zgodila. Tako preprečimo, da je otrok vsakič znova travmatiziran. Otroka se mora upoštevati kot enakovrednega sogovornika, ki je dojemljiv in občutljiv za naša sporočila. Pogovor je treba uskladiti z razvojnim obdobjem, v katerem je otrok (Štirn, 2016, str. 146–148).

Lahko pa se zgodi, da otrok pride z odklonskim vedenjem, saj ga je strah, zavrača sodelovanje, demonizacijo in je tako težje vzpostaviti osnovni okvir pomoči. Želen izid v takih primerih je, da otrok z odklonskim vedenjem svoj odnos do avtoritet spremeni in na novo osmisli. Strokovnjaki morajo s takim otrokom soustvarjati zaveznitvo in mu omogočiti, da se na podlagi osebnih izkušenj znova uči sodelovanja in odnosov. CSD je tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja, kjer se mobilizirajo strokovne in človeške moči v posebnem projektu za vsakega otroka. Skrbno uporabljene besede pa omogočajo vzpostavljanje in ohranjanje odnosa in odpiranje novih možnosti (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 165–168).

1.1.4 Delo s starši otrok, ki so žrtve spolnega nasilja

Ob delu z mladoletnimi otroki socialne delavke sodelujejo tudi s starši. Z njimi socialne delavke opravijo pogovor in jih seznani s prihodnjimi postopki.

Po razkritju zlorabe so odzivi staršev različni, nekateri želijo otroka zaščititi, se storilcu maščevati, medtem ko drugi otroka ne zaščitijo, se želijo maščevati osebi, ki je nasilje prijavila, razkrila. Taki starši zvrčajo krivdo na otroka in se ne zavedajo resnosti situacije. Največjo stisko doživljajo matere otrok, ki se težko spoprijemajo s tem, da je njenega otroka nekdo spolno zlorabil, še huje, če ga je zlorabil nekdo iz družine ali celo njen partner. V teh primerih mati doživlja vlogo ženske, partnerke, žene in matere in ob tem občuti sram, krivdo, izgubo,

jezo, nesposobnost in se spoprijema z lastno (nerazkrito) zlorabo (Frangež, Drobnič Radobuljac in Kodele, 2019, str. 140).

Odrasli so zaskrbljeni in nekateri menijo, da so otroci premajhni, da bi se lahko pogovarjali o temi nasilje. Še posebej starši predšolskih otrok, menijo, da lahko pred takšnimi dejanji otroka zaščitijo, in da bi pogovor otroka prestrašil in vznemiril. V pogovoru lahko strokovni delavec uporabi prave besede, besede, ki so pozitivne in varne. Najpomembnejše je, da ima otrok občutek, da se ga ne obsoja in da je sprejet, ne glede na vse (Štirn, 2016, str. 149–152)

Travme in okrevanje

Močno ogrožajoči dogodki, ki osebnost posameznika izničijo, posledice pa trajajo dlje časa, se imenujejo travme. Do razvitja travme pride, ko se posameznikovi odzivi, kot so negibnost ali zamrznitev, ob travmatičnih dogodkih ne razrešijo. V takih primerih, se človek ne more vrniti v običajno življenje. Nerazrešeni odzivi pa postanejo kronično povezani s strahom in drugimi intenzivnimi čustvi (Levine, 2010, str. 67). Mešl in Drobnič Radobuljac (2019, str. 204) sta po pregledu literature o travmatičnih dogodkih prišli do ugotovitve, da je vsem skupno, da gre za skrajno ogrožajoče izkustvo, ki izzove izrazit strah in povzroči, da oseba strahu ne more nadzorovati in krotiti. Tak dogodek ogrozi občutek nadzora, povezanosti z drugimi in ogrozi občutek smisla.

Travmatske izkušnje nasilja lahko porušijo občutek nadzora, varnosti in zaupanja. Ena od posledic je lahko ta, da se spremenijo otrokove prestave o sebi, o drugih in o svetu (Štirn, 2016, str. 141). Pri otrocih z izkušnjo travmatičnih dogodkov se lahko na različnih področjih življenja kažejo travmatični učinki, ki lahko trajajo tudi v obdobju odraslosti. Za travme ni nujno, da so dolgotrajne oz. da imajo dolgotrajne posledice, trajanje travme je odvisno od otrokove odpornosti in same narave travmatične izkušnje (Mešl in Drobnič Radobuljac, 2019, str. 202–203)

Delo z otrokom z izkušnjo nasilja zahteva drugačen pristop dela strokovnjakov. Takemu otroku se je treba prilagajati, skrbno izbirati besede in paziti na način sodelovanja.

Strokovnjaki, ki delujejo na področju zaštite otrok, se morajo zavedati otrokove pretresljive preteklosti ter njenih vplivov, saj lahko s svojimi odzivi in dejanji nehote spodbudijo travmatične spomine, poslabšajo simptome in retravmatizirajo otroka (Mešl in Drobnič Radobuljac, 2019, str. 228). Ključnega pomena je občutek varnosti, ki ga mora občutiti žrtev nasilja. Žrtve potrebujejo vodenje za uporabo virov moči, ki spodbuja njihovo varnost hkrati pa potrebujejo občutek varnosti v samem procesu pomoči (Goelitz in Steward-Kahn, 2013).

Disociacija je obrambni mehanizem, ki spremlja travmatske izkušnje. Posamezniku pomaga, da se v času travmatskega dogodka umakne travmatski izkušnji in se izogne bolečini. Travma lahko povzroči izjemno slikovitost spomina, lahko pa povzroči popolno blokado integracije izkušnje. Tako se lahko žrtev spomni vsega zelo podrobno ali pa se ne spomni ničesar, morda samo določenih trenutkov. Pri nekaterih se lahko zgodi, da nimajo verbalnega spomina na izkušnje nasilja, a je ta spomin shranjen na čustvenem spominu, v telesu (Štirn, 2016, str. 142–143).

Posttravmatska stresna motnja je ena od pogostejših posledic spolnega nasilja. V primeru, da traja manj kot tri mesece, se označi za akutno, če pa traja dlje od treh mesecev, pa se označi za kronično. Osebo, ki je ne dolgo nazaj doživela travmatski dogodek, se mora umestiti v varno okolje, kjer bo imela čas, da o dogodku premisli, ga podoživi in svoje misli ter občutke izpove osebi, ki ji zaupa (Lamovec, 1998).

Avtorja Steele in Malchiodi (2012, str. 16–17) sta v svoji knjigi zapisala izhodišča pristopa, utemeljenega na razumevanje travme, in sicer:

- razumevanje travme in njenih vplivov,
- zagotavljanje varnosti,
- zagotavljanje kulturnih kompetenc,
- povečevanje nadzora, izbire in avtonomije oseb z izkušnjo travme,
- delitev moči in vodenja,
- integracija pomoči,
- okrevanje se zgodi v odnosih,
- okrevanje je možno.

Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2005, str. 7–16) pišejo, da okrevanje temelji na spoznanju, da skupnosti, ljudje in posamezniki okrevajo in premagajo najtežje življenjske trenutke. Koncept okrevanja teže preteklih udarcev ne zmanjšuje, zagotavlja le človekovo moč, da ta okreva. Poleg tega pa koncept okrevanja omogoča, da si ljudje in skupnost opomorejo in da udarci ne peljejo v nemoč in patologijo. Okrevanje je proces, ki je pogojen s travmo. Gre za proces, ki se vzpostavi na novo pri vsaki osebi. Razdeli se lahko na posamezne stopnje, ki se zgodijo med samim procesom. Kljub temu da med sabo niso strogo ločene, ima vsaka stopnja svoje značilnosti. Med seboj se prepletajo ali celo potekajo sočasno v istem obdobju okrevanja. Kajti praviloma, gre zlorabljen oseba večkrat skozi določeno stopnjo okrevanja (Bass in Davis, 1998, str. 34). Kljub temu da okrevanje zahteva veliko poguma žrtve, njegove posledice prinašajo pozitivne izkušnje in okrevanje je mogoče (Leskošek, Urek in Zaviršek, 2010). Žrtev

se mora sama odločiti za okrevanje, ki je posledica življenjskih okoliščin, in je pri vsakem posamezniku drugačno. Okrevanje pa ni vedno stvar izbire (Bass in Davis, 1988, str. 78–79). Green in Roberts (2008, str. 66) v svoji knjigi predstavita sedemstopenjski model dela, namenjen žrtvam, ki so preživele. Predstavita, po katerih točkah naj bi potekal pogovor med strokovnjakom in žrtvijo. Stopnje v modelu predstavita po vrstnem redu:

- ocena ogroženosti: tukaj strokovnjak oceni trenutno tveganje žrtve, kako pogosto je nasilje in žrtvine trenutne potrebe;
- vzpostavljanje delovnega odnosa: strokovnjak je aktiven poslušalec in uporablja empatične komunikacijske sposobnosti;
- identifikacija glavnih težav: žrtvi se pomaga, tako da se razvrsti njene potrebe po prioriteti;
- zagotavljanje podpore in delo s čustvi: strokovnjak pokaže razumevanje in empatijo;
- raziskovanje možnosti: žrtvi se pomaga pri raziskovanju strategije preživetja, vzorce razmišljanja in virov moči;
- akcijski načrt: strokovnjak žrtvi pomaga pri zastavljanju ciljev in pri njihovih uresničevanjih;
- nadaljnji ukrepi: pregleda se rezultate in raziskuje prihodnost (Green in Roberts, 2008, str. 66).

Medinstitucionalno sodelovanje

V Sloveniji je več organizacij, ki nudijo pomoč žrtvam nasilja in imajo pristojnost na področju preprečevanja nasilja, in sicer: policija, centri za socialno delo in njihova regijska koordinacija za obravnavo nasilja v družini ter regijska interventna služba, okrožno državno tožilstvo, sodišče, zdravstvene ustanove, vzgojno-izobraževalni zavodi, nevladne organizacije s področja preprečevanja nasilja, organizacije, ki nudijo umik na varno, organizacije s področja varstva človekovih pravic, organizacije, ki nudijo psihoterapevtsko oz. psihološko svetovanje (Horvat in Matko, 2014). Organizacije, organi in nevladne organizacije imajo po zakonih, predpisih, pooblastilih in določenimi nalogami dolžnost, da prednostno obravnavajo primere nasilja, zagotavljajo medsebojno obveščanje in pomoč, da se nasilje prepreči in odkrije, odpravljajo vzroke in nudijo pomoč žrtvi pri ustvarjanju pogojev za varno življenje (*Zakon o preprečevanju nasilja*, 2008).

Pri medinstitucionalnem sodelovanju gre za sodelovanje različnih institucij in strokovnjakov, ki sodelujejo z otroki pri njihovi zaščiti pred nasiljem in pri preprečevanju ogroženosti.

Multidisciplinarni timi delujejo v najboljšem interesu otroka, v njegovo korist in zaščito (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019, str. 236–237). Za njegovo sestavo in način dela je odgovoren minister, pristojen za družino (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Najpogosteje navzoča in največkrat vabljen je policija, najmanjkrat pa tožilstvo, nevladne organizacije, zdravstvo in šolstvo. Predstavnike lokalnih skupnosti se ne vabi pogosto (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019, str. 236–237).

Ena od nalog centrov za socialno delo je, da se vsakič za obravnavanje nasilja v družini ustanovi multidisciplinarni tim, katerega udeležba je obvezna za vse vabljene (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Na podlagi ocene ogroženosti, ki jo izdela CSD, in če oceni, da je treba za žrtev pripraviti načrt pomoči, skliče multidisciplinarni tim, na katerega povabi različne organe in organizacije ter nevladne organizacije, ki bodo s sodelovanjem pripomogli k zaščiti žrtve (Filipčič, 2016, str. 162). V tim, kjer se sprejme načrt pomoči, se povabi žrtev oziroma v primeru, da gre za otroka, se povabi roditelja, skrbnika, če ta otroka ne ogroža. V načrtu pomoči za otroka se opravi ocena ogroženosti in načrtujejo se ustrezni ukrepi za nadaljnje delo z otrokom in družino. Potrebno je jasno določiti oblike pomoči, način trajanja in spremljanja ter cilj obravnave (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019, str. 245).

V Pravilniku o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini je opredeljeno delovanje multidisciplinarnega tima. Pravilnik je bil sprejet leta 2009 in določa postopke medsebojnega obveščanja in nudenja pomoči med državnimi organi, izvajalci javnih služb, nosilci javnih pooblastil, nevladnimi organizacijami ter drugimi izvajalci storitev na lokalnih skupnosti. Poleg tega določa organiziranost, sestavo in način dela multidisciplinarnih timov za obravnavanje nasilja v družini pri centrih za socialno delo, njegovo vlogo, izobraževanje strokovnih delavcev in organiziranost regijskih služb za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja (*Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini*, 2009).

Domiter Protner, Leskošek in Frangež (2019, str. 254–255) so opisale največje ovire medinstitucionalnega sodelovanja, in sicer;

- geografska razpršenost služb glede na določeno pristojnost,
- pomanjkanje nevladnih organizacij na nekaterih geografskih območjih,
- nekatera področja so zaradi geografske razpršenosti težje dostopna,
- neodzivnost nekaterih strok,
- pomanjkanje potrebnih informacij, zaradi slabe odzivnosti,

- slabo vodeni in predolgi timi,
- težave v poznavanju pristojnosti in nalog drugih strok.

Vsako posamezno organizacijo, organ in nevladno organizacijo vežejo določeni predpisi, pravilniki, zakoni in pooblastila. Glede na te dokumente se morajo posamezniki ravnati in ukrepati. V nadaljevanju opišem določene dolžnosti, ki jih morajo v primeru spolne zlorabe otrok udeleževati policija, državno tožilstvo in državno sodišče, zdravstvene ustanove, vzgojno-izobraževalni zavodi ter nevladne organizacije.

1.1.5 Interjekcija obravnave nasilja

CSD v primeru spolne zlorabe nad otroki sodeluje s policijo, državnim tožilstvom, sodiščem, zdravstvom, vzgojno-izobraževalnimi zavodi in nevladnimi organizacijami. V *Zakonu o preprečevanju nasilja v družini* (2008) so opredeljene njihove dolžnosti.

V skladu z zgoraj omenjenim zakonom mora policija sprejeti prijavo suma kaznivega dejanja nasilja v družini in pri taki obravnavi sodeluje z drugimi organi. Njena dolžnost je, da izvede vse nujne ukrepe, da se kazniva dejanja razišče in odkrije, da se odkrije storilca ter zaščiti dokaze za kazenski postopek (Fank in Štirn, 2005). Kadar je v okviru preiskovalnega postopka potrebno opraviti pogovor z mladoletno osebo, policija zaprosi za sodelovanje strokovnega delavca oziroma delavko centra za socialno delo. Pogovor se izvede s kriminalistom oziroma kriminalistko, saj se tako izogne, da bi otrok o nasilju pripovedovati večkrat različnim službam (Milek Ogrinc, 2016, str. 184).

Leta 2010 je bil sprejet *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini* (2010), ki določa postopke in pravila obveščanja ter sodelovanja policije z drugimi organi in organizacijami pri obravnavi nasilja v družini in pravila za usklajeno delovanje s centrom za socialno delo ter ureja usposabljanje kriminalistov in policistov za to področje. V pravilniku je zapisano, da mora policija v roku štiriindvajsetih ur po prejemu obvestila o morebitnem sumu nasilja, kjer je prisoten otrok (kot žrtev nasilja, navzoč pri samem nasilju oziroma živi v okolju, kjer je prisotno nasilje), o tem obvestiti CSD. Pravilnik tudi določa, da se mora na policiji določiti predstavnik, ki se bo udeležil multidisciplinarnega tima, katerega udeležba in samo sodelovanje na timu sta obvezna (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019, str. 248).

Tožilstvo je enako kot policija dolžno odreagirati na vsako prijavo nasilja v družini (Horvat in Matko, 2019, str. 257).

Sodišče lahko po *Zakonu o pravnem postopku* (2007) po uradni dolžnosti ali na predlog stranke, izdačasne odredbe, kazni, opozorilne sankcije, varnostne ukrepe, odreče pripor,

prepoved približevanja določenemu kraju ali osebi, izda prepoved zaradi nasilnih dejanj, prepustitev stanovanja v skupni uporabi itd. Za ugotavljanje ogroženosti otrok lahko zaprosi CSD za mnenje oziroma poročilo (Horvat in Matko, 2019, str. 257–261).

Tako kot ostale institucije, je tudi zdravstvo po *Zakonu o preprečevanju nasilja v družini* (2008), o sumi nasilja v družini dolžno o tem obvestiti CSD, če gre za življenjsko ogroženost žrtve nasilja v družini ali njenih otrok, pa so dolžni o tem takoj javiti policiji. Zdravstveni uslužbenci so vključeni v obravnavo žrtve nasilja in so člani multidisciplinarnih timov, kadar jih skliče CSD. Njihova naloga je seznanitev žrtve z vsemi oblikami pomoči, ki jih lahko v svoji stroki nudijo, ter aktivno sodelovanje pri oblikovanju varnostnega načrta pomoči žrtvi nasilja v družini (Milek Ogrinc, 2016, str. 185).

Pri multidisciplinarnih timih prihaja večkrat do neodzivnosti s strani zdravstvene stroke, eden od razlogov je odsotnost zdravstvenih delavcev, kar povzroča daljše čakalne vrste. Med drugimi zdravstvena zavarovalnica navzočnost in sodelovanje na multidisciplinarnem timu ne šteje kot delovno obveznost. Zdravstveno osebje področje in dinamiko obravnave nasilja ne pozna dovolj in zanj ne kaže velikega zanimanja (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019, str. 256).

Tudi vzgojno-izobraževalni zavodi so v skladu z *Zakonom o preprečevanju nasilja v družini* (2008) o nasilju nad otrokom bodisi da so o njem izvedeli neposredno od otroka, bili temu priča, pri otroku opazili spremembe bodisi kako drugače prejeli informacije o nasilju, dolžni o tem obvestiti policijo, CSD in pripraviti poročilo. Med zavodi in centrom za socialno delo poteka medsebojno obveščanje o dejavnostih za zagotavljanje pomoči in zaščite otroku. Pri zbiranju podatkov o ogroženosti otroka vzgojno-izobraževalni zavod pomaga tudi policiji, tožilstvu in sodišču (Horvat in Matko, 2019, str. 262). V *Pravilniku o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode* (2009) je določeno, da morajo ti zagotavljati pomoč otroku, ki je žrtev nasilja. Med drugimi je tudi določeno, da morajo sodelovati s centrom za socialno delo pri zbiranju podatkov o ogroženosti otroka, sodelovati s policijo, tožilstvom, sodiščem ter se udeleževati multidisciplinarnih timov.

Nevladne organizacije so organizacije, ki jih lahko ustanovi kdorkoli na lastno pobudo. So neodvisne od države, neprofitne, člani se pridružujejo prostovoljno in morajo imeti obliko pravne osebe. Financirane so s prostovoljnimi prispevki in različnimi projekti. Tudi nevladne organizacije so v okviru Zakona o preprečevanju nasilja v družini primorane oz. dolžne o nasilju v družini obvestiti CSD. V Sloveniji so to po navadi društva, zavodi in ustanove. Predstavljajo eno od oblik kooperacij med državljani pri upravljanju družbe in države. Nevladne organizacije so izvajalec javno koristnih storitev na področju sociale, mladih, kulture, okolja, zdravja,

družbe ipd. V Sloveniji na področju pomoči otrokom, žrtvam spolnih zlorab delujejo: Združenje proti spolnemu zlorabljanju, Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, Društvo za nenasilno komunikacijo, Beli obroč ipd. Sem pa spadajo še varne hiše, TOM telefon in še mnogo drugih (Forbici, Divjak, Osonkar, Dernovšek in Verbajs, 2010).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Do pobude za raziskavo je prišlo med mojo študijsko prakso v tretjem in četrtem letniku, ki sem jo opravljala na CSD Ljubljana, Enota Šiška. Namen študijske prakse je bil spoznati se z delom socialnih delavk, ki se vsakodnevno soočajo z različnimi težavami in socialnimi problemi odraslih in otrok. Tako sem v tretjem letniku opravljala delo na področju varstva otrok in družine, drugo leto pa na področju varovanja mladostnikov. Pri svojem delu sem se srečevala in delala z otroki, ki se soočajo z različnimi izzivi in travmami, ki so posledice nasilja (spolnega, ekonomskega, psihičnega, fizičnega idr.). Med obema praktičnima usposabljanjema sem bila prisotna pri primerih obravnave spolnega nasilja, kjer so bile žrtve otroci. Prva srečanja s primeri spolnega nasilja med študijsko prakso v tretjem letniku so vzbudila moje zanimanje za delo socialne delavke, medtem ko so ponovna srečanja z novimi primeri v četrtem letniku moje zanimanje za poklic in tematiko še okrepila.

Namen diplomskega dela je predstaviti in analizirati izzive, s katerimi se pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, srečujejo socialne delavke, CSD Ljubljana, in sicer na področju zaščite otrok, v obdobju 1. 1. 2022–1. 7. 2022.

V empiričnem delu želim raziskati, kako zahtevno je delo strokovnega osebja, in s kakšnimi izzivi se strokovno osebje pri svojem delu srečuje. Spolno zlorabo je težko odkriti, še posebej v primeru spolne zlorabe s strani družinskega člana, ko žrtve velikokrat ne vedo, da gre za zlorabo, ko je žrtev čustveno navezana na storilca in jo skrbi, kaj se ji bo zgodilo po razkritju, ko je žrtev zaskrbljena glede reakcij drugih družinskih članov, in predvsem ko žrtev (torej otrok) ne ve, na koga se obrniti po pomoč.

Želim ugotoviti in pokazati, da se socialne delavke pri svojem delu srečujejo s številnimi izzivi, ki jih predstavljajo predvsem slabo sodelovanje z ostalimi multidisciplinarnimi organi, slabo poznavanje postopkov in zakonodaje s strani ostalih organov, omejeno število letnih izobraževanj, velika omejenost kadra (obstoječi je preobremenjen), stresnimi situacijami, čustvenimi obremenitvami in poklicni izgorelosti, ki vodi v stanje nezainteresiranosti za posameznika (žrtve) in problema.

Strokovnost na področju socialnega dela je zelo pomembna, nujna in nemalokrat podcenjena. V medijih lahko nemalokrat zasledimo, da je socialno delo, predvsem CSD, v očeh mnogih razvrednoten.

S pomočjo svoje diplomske naloge, želim da ljudje spoznajo, da je poklic socialne delavke izredno pomemben in da se te pri svojem delu srečujejo z različnimi izzivi, kar jim otežuje delo.

2.1 Raziskovalna vprašanja

Za preverjanje zastavljenih ciljev diplomskega dela sem s pomočjo opravljenih intervjujev odgovore strnila in jih s pomočjo ustreznih kvalitativnih raziskovalnih metod preverila ter analizirala.

Odgovoriti želim na naslednja vprašanja:

- Na kakšen način se socialne delavke srečujejo z otroki, žrtvami spolnega nasilja?
- Katere so tiste kompetence, ki jih pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, socialne delavke potrebujejo?
- Kako strokovne delavke opisujejo delo z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja?
- S kakšnimi izzivi se strokovne delavke srečujejo pri delu z otroki s travmatično izkušnjo?
- Na kakšen način poteka sodelovanje centra za socialno delo z drugimi institucijami?

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Diplomska naloga temelji na kvalitativni metodi raziskovanja. Zbirala sem besedne opise, ki zadevajo raziskovani pojav. Osnovno empirično gradivo naloge vsebuje razna mnenja, znanja, izkušnje, poglede socialnih delavk, ki obravnavajo primere s področja zaščite otrok na CSD Ljubljana, Enota Šiška, Enota Vič in Enota Bežigrad. Poleg kvalitativne metode raziskovanja sem uporabila metodi poizvedovanja ali eksploracije (seznanila sem se z nekaterimi osnovnimi značilnostmi raziskovanega področja) in empiričnega raziskovanja (zbirala sem novo, neposredno izkustveno gradivo s pomočjo spraševanja, ki sem ga opravila na terenu). Pri raziskovanju si ne prizadevam proučiti celotne populacije, temveč se omejim na manjše število primerov.

3.2 Merski instrument

Imam lastno izdelan merski instrument. Uporabila sem smernice za delno standardiziran intervju, ki je sestavljen iz petih sklopov in vsebuje 22 vprašanj. Pred temi vprašanji sem sogovornike vprašala še po demografskih podatkih, da sem jih lahko kasneje umestila v skupine. Vprašalnik sem sestavila sama, z namenom, da sem lahko na zastavljena raziskovalna vprašanja odgovorila s pomočjo pridobljenih rezultatov.

3.3 Populacija in vzorec

O sodelovanju v moji diplomski nalogi sem povprašala v domačem kraj, kjer so sodelovanje odklonili, saj nimajo nobenega primera spolne zlorabe nad otroki. Tako sem se odločila, da bodo moja populacija zaposlene socialne delavke CSD Ljubljana, ki delajo na področju zaščite otrok v letu 2022. CSD Ljubljana ima osem enot, in sicer enota Bežigrad, Šiška, Moste Polje, Grosuplje, Center, Logatec, Vič Rudnik in Vrhnika. Moj vzorec je neslučajnostni, priložnostni, zajema pet strokovnih delavk, s katerimi sem prišla v stik v okviru študijske prakse, in sicer strokovne delavke, ki delajo na področju zaščite otrok, na CSD Ljubljana, Enota Šiška in Enota Center v letu 2022. Štiri so po izobrazbi socialne delavke, ena od intervjuvank pa je po izobrazbi pedagoginja in sociologinja. Vse so po poklicu socialne delavke, a zaradi različne izobrazbe uporabljam izraz strokovne delavke, s katerim impliciram na socialne delavke. V spodnji tabeli so zabeležene demografske značilnosti intervjuvank.

Tabela 1: Demografske značilnosti intervjuvank

Oseba	Spol	Starost	Delovna doba na področju zaščite otrok	Število primerov spolne zlorabe otrok na leto
A	Ženski	51–60 let	11–15 let	0–5
B	Ženski	51–60 let	31–35 let	0–5
C	Ženski	31–40 let	0–5 let	0–5
D	Ženski	21–30 let	0–5 let	0–5
E	Ženski	31–40 let	6–10 let	0–5

3.4 Metoda zbiranja podatkov

Podatke sem zbirala z metodo spraševanja, in sicer z delno standardiziranim intervjujem. Najprej sem intervjuvanke kontaktirala in jih zaprosila za sodelovanje. Dogovorile se za srečanje in prilagodile termine. Z izjemo ene intervjuvanke, s katero sem intervju opravila preko telefonskega pogovora, sem srečanja in intervjuje opravila v živo. Podatke sem zbirala celoten mesec maj 2022.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Z dovoljenjem socialnih delavk sem intervjuje snemala, po končanih intervjujih pa sem naredila transkript. Z uporabo metode kvalitativne analize sem nato intervjuje v Wordovem dokumentu analizirala. Intervjuje sem označila s črkami od A do E, tako da so ti bolj pregledni, in v vsakem oštevilčila enote kodiranja oziroma izjave, ki sem jih nato odprto kodirala. Vsaki izjavi oziroma enoti kodiranja sem tako pripisala pojem, kategorijo in temo.

Primer:

Tabela 2: Primer odprtega kodiranja

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	Ena zloraba ali manj kot ena na leto	Ena ali manj na leto	Število prijav spolnega nasilja	Spolno nasilje
B2	Se mi ne zdi, da je več prijav	Ni več prijav po sprejetem zakonu	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje

B3	Smo pa kot socialne delavke veliko bolj pozorne na določene znake	Večja pozornost na znake nasilja	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
B4	Zakon je prispeval k večji prepoznavi in zaznavi nasilja	Prispeval pri zaznavi in prepoznavi	Pomen zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje

Sledilo je osno kodiranje, s pomočjo katerega sem hierarhično uredila zastavljene teme, kategorije in pojme. Pod temo sem zapisala kategorije in njej pripadajoče pojme.

Primer:

Delo z otroki

a) Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja

- Vzpostavitev delovnega odnosa (A34, E27)
- Da otrok spregovori (A35, C13, C24, D24, E25)
- Premalo časa (C14)
- Žrtev mora o zlorabi večkrat pripovedovati (C25)
- Tabu tema (D23)
- Ne vejo, kaj je spolno nasilje (D25)
- Dogajanja ne znajo opisati (D26)
- Občutek sramu (D27)
- Potrebni več pogovorov (E26)
- Pogovori se večinsko izvajajo s starši (B27)

Zatem sem s pomočjo osnega kodiranja prišla do rezultatov.

Primer:

Delo z otroki

- Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja

Izzivi pri delu z otroki, se začnejo že pri samem pogovoru z otrokom. Sogovornicam izziv najpogostejše predstavlja to, da otrok spregovori o nasilju, ki se je izvajalo nad njim (*»Spregovoriti o spolni zlorabi.« (C24))*.

4. REZULTATI

V tem poglavju predstavljam rezultate, ki sem jih pridobila s petimi opravljenimi intervjuji s strokovnimi delavkami, zaposlenimi na CSD Ljubljana, Enota Center in Enota Šiška na področju zaštite otrok. Predstavljam jih po posameznih temah in kategorijah, tako kot so bila tudi zastavljena. Rezultate smiselno povezujem z izjavami strokovnih delavk, jih oštevilčim in jih zapišem v ležeči pisavi.

Spolno nasilje

Število prijav spolnega nasilja

Štiri strokovne sodelavke od petih so odgovorile na vprašanje o številu prijav spolnega nasilja nad otroki. Številke se gibljejo med nič in pet prijav na leto. Odgovori so bili v tem razmaku različni, in sicer; eno ali nič, dve, dve do tri, tri do pet. Ena strokovna delavka je dejala, da jih nekaj je, a ne veliko. Razlog za to navaja neprijavljanje tovrstnega nasilja (*»Nekaj jih je. Še vedno ne veliko, ker tega ne prijavljajo.« (C1)*).

Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini

Strokovne delavke so podale različne odgovore, na vprašanje, ali je bilo po sprejetem *Zakonu o preprečevanju nasilja (2008)* več prijav spolnega nasilja. Ena od sogovornic pred letom 2008 (in sprejetem zakonu) še ni delala, zato na to vprašanje ni znala odgovoriti (*»Ne vem. Pred letom 2008 nisem delala.« (C2)*). Eni sogovornici se zdi, da število prijav po sprejetem zakonu ni narastlo (*»Se mi ne zdi, da je več prijav.« (B2)*). Medtem ko se tri strokovne delavke strinjajo, da je po sprejetju zakona prijav več (*»Mislim, da ja.« (E2)*). Po sprejetem zakonu so postale bolj pazljive na prijave in na same znake nasilja (*»Menim, da je več prijav, smo pa bolj senzibilni pri prijavi.« (A3)*), (*»Smo pa kot socialne delavke veliko bolj pozorne na določene znake.« (B3)*). Z izjemo ene, ki trdi, da so bile za tovrstno delo dovolj kompetentne že pred sprejetim zakonom (*»Že pred uvedbo zakona smo znali prepoznati, ali je bila potrebna prijava.« (A2)*).

Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini

Uveljavitev zakona je na stroko socialnega dela in druge stroke prinesla nove spremembe, naloge, uredile so se zadeve, vsaki stroki so se določile naloge (*»...da je vsaka služba, stroka imela predpisan postopek prijave.« (A5)*). Zakon je vplival na delo strokovnih delavk, na zaznavo in prepoznavo nasilja (*»Zakon je prispeval k večji prepoznavi in zaznavi nasilja.« (B4)*), pripomogel pri ozaveščanju širše populacije (*»Ozaveščenost ljudi o spolnem nasilju in*

nasilju na splošno se povečuje. Ugotavlja se, da to ni nekaj normalnega in vsakdanjega.» (D3)), in ljudje so o tem pričeli več govoriti (»Prejeli smo več prijav o spolnih zlorabah in ljudje so o tem začeli govoriti.« (E3)). Kljub vsem tem prednostim in temu da je zakon dobro napisan, še vedno ne rešuje zlorab (»Gre za zelo dobro napisan zakon brez mehanizmov s katerimi bi zlorabe reševal.« (C3)).

Način stika z žrtvijo spolnega nasilja

Kar se tiče načina, kako strokovne delavke prihajajo v stik z žrtvami, so vse odgovorile, da v veliki meri preko policije (»Menim, da pridemo največkrat v stik po tem, ko smo seznanjeni s strani policije.« (D4)). Velikokrat pridejo žrtve same (»...velikokrat pridejo same.« (E6)). Ali jih pošljejo starši (»...ali pa jih k nam pripeljejo starši.« (B9)), k njim jih tudi napoti šola, sodišče, psihiater, nevladne organizacije in druge organizacije, organi ter nevladne organizacije. En način stika pa je tudi po uradni dolžnosti, ki se pri eni strokovni delavki uporablja v največji meri (»Večina jih pride po uradni dolžnosti.« (C7)).

Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja

Sodelovanje žrtve s strokovno delavko je različno (»Zelo različno. Nekateri so zelo, medtem ko drugi na primer niso.« (C33)). Dve strokovni delavki pravita, da sodelovanje ni povezano z načinom, kako pridejo v stik z žrtvijo (»Ne zdi se mi, da se sodelovanje glede na to kakorkoli razlikuje.« (A12)). Ena od strokovnih delavk se s tem ne strinja in pravi, da je sodelovanje odvisno od načina stika (»Bi rekla da ja.« (D6)). Na sodelovanje žrtve vplivajo različni dejavniki, kot npr. njihov socialni karakter, okolje v katerem živijo (»Upoštevati moramo socialni karakter in okolje iz katerega prihajajo.« (C34)), način, kako povejo o zlorabi in osebe, ki ji najprej zaupajo (»Sodelovanje je odvisno od kraja in načina ter komu in kako je otrok o nasilju spregovoril.« (D7)). Strokovna delavka ugotavlja, da je sodelovanje lažje, kadar pride prijava preko šole (»Če na primer otrok spregovori o nasilju v šoli in sam smatra, da gre za hudo obliko nasilja, kasneje sodelovanje steče lažje – lažje je nuditi ustrezno obliko pomoči.« (D8)), in oteženo, kadar zlorabo prijavijo starši (»Težje je na drugi strani sodelovati z žrtvijo po oddaji prijave, ki jo odda starš sam. V teh primerih otrok pri prijavi sodeluje ali ne (pri tovrstnih prijavah ni neposredno izrazil tega v šoli, prijateljem ali staršem – otroci ne vedo, kaj in kako povedati, ker jim je nerodno, še posebej pred starši).« (D9)).

Najpogostejša oblika nasilja

Na vprašanje o najpogostejšem nasilju, ki se pojavlja pri delu, sem od vsake najprej dobila odgovor psihično (»Po mojem mnenju sta najpogostejši psihično...« (C8)) in fizično nasilje (»...in fizično...« (C9)). Kasneje so nekatere še omenile ekonomsko (»Sicer so prisotni tudi

številni primeri ekonomskih,...» (C10)), spletno, medvrstniško (»Zadnje čase je vedno več medvrstniškega...« (B12)), in spolno.

Vloge in naloge CSD

Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja

Strokovne delavke so odgovorile, da ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja ali ne, ni delo centra za socialno delo (»Vloga centra ni ugotoviti, ali je bila zloraba izvedena.« (A17)), pač pa je delo policije, natančnejše delo sektorja kriminalistične policije (»Samo ugotavljanje prepustimo kriminalistični policiji, ki je za to bolj usposobljena.« (E13)). Center za socialno delo naredi varnostni načrt (»Oni naredijo svoje, mi pa moramo v naslednjem koraku narediti varnostni načrt žrtvi« (D14)) in žrtev napoti k drugim, za to primernim institucijam (»Če nekdo spregovori o travmi, torej, da je bil posiljen, je napoten psihosocialni podpora po pomoči« (A19)). Štiri od petih strokovnih delavk pri ugotavljanju ali je otrok žrtev spolnega nasilja ali ne, nimajo težav. Strokovna sodelavka, ki pa s tem ima težave, pa je povedala, da na to vpliva več dejavnikov, in sicer dobro pripravljena dokumentacija, vpeljevanje novih primerov in pa, kako poteka sodelovanje z žrtvijo (»Ogromno dejavnikov je, ki vplivajo na to, kako se boš lotil primera; dobro pripravljena predhodna dokumentacija, nov primer, dobro sodelovanje žrtve.« (C15)).

Pomoč pri postopku zaščite otrok

Ob postavljenem vprašanju, kaj jim pri njihovem delu – postopku zaščite otrok – najbolj pomaga, sem dobila različne odgovore. Večini so v pomoč delovne izkušnje (»...in dolgoletne izkušnje.« (B19)), izobraževanja, multidisciplinarni timi (»Pomagajo mi tudi multidisciplinarni timi, kjer pridobiš različna znanja, glede na specializiranost in specifičnost problema.« (A22)), zakonodaja, pomaga jim sodelovanje s starši in drugimi organi, dober tim sodelavcev (»...in pa pomaga mi dober tim, ki ga imamo na Centru.« (E19)). Pomaga jim je občutek, da delajo nekaj dobrega in posledično nekomu pomagajo (»Pomaga tudi občutek, da si žrtvi ponudil pomoč.« (C18)), in pa priprava varnostnega načrta, ocene ogroženosti in po tem preverjanje, če sledijo korakom, ki so jih skupaj z žrtvijo sestavili (»Ko narediš začetno oceno ogroženosti, skozi čas evalviraš, kje si, kam greš in kaj želiš doseči.« (D17)).

Potek sodelovanja z žrtvijo

Kar se tiče poteka sodelovanja z žrtvijo, so strokovne delavke omenile pogovor z otrokom, prijavo nasilja, pogovor s starši, sodelovanje z drugimi institucijami in spremljanje družine (»Najprej se opravi razgovor, v primeru, da gre za nasilje, se opravi prijava. Kadar gre za elemente kaznivega dejanja, se odstopi in v postopek se vključi kriminalistična policija. Skliče

se multidisciplinarni tim in na njem se izdelava načrt pomoči s pomočjo strokovnjakov. Kasneje se spremlja družino.» (A23)).

Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju

Prek odgovorov sem izvedela, da ni veliko izobraževanj eksplicitno na temo spolnega nasilja (*»Je pa tega zelo malo, se niti ne spomnim, kdaj je bilo nazadnje.« (B22)*), so pa ta bila pred leti (*»Se pa spomnim, da so bila pred več leti zelo dobra izobraževanja na temo spolne zlorabe, se jih spomnim še danes.« (A26)*). Sedaj pa so ta vključena v izobraževanja o nasilju na splošno (*»Izobraževanj eksplicitno o spolnem nasilju ni, so pa ta omenjena v izobraževanjih o nasilju nasploh.« (E20)*), ki pa so pogosta in tudi strokovne delavke se jih udeležujejo. Od ene strokovne delavke sem izvedela, da so finančno omejene s številom izobraževanj na leto (*»Pri tem smo socialni delavci sicer omejeni. Udeležimo se lahko dveh plačljivih izobraževanj letno v višini cca 40 EUR in na brezplačna, če se dotikajo našega dela.« (B22)*).

Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk

Strokovne delavke, ki delajo na področju zaščite otrok se srečujejo s težkimi temami, ki jih morajo na nek način evalvirati in jih "spraviti iz sebe". Zato je pomembno, da najdejo način, ki jim bo k temu najbolj pripomogel. Odgovorile so mi, da je v veliko pomoč dobro domače okolje (*»Da sploh lahko opravljaš delo moraš imeti urejene zadeve doma.« (A27)*) in da je treba delovno in zasebno življenje ločevati (*»Ključno pri tem je, da znaš razmejiti.« (C22)*). Pomaga jim tudi delo na vrtu, pogovor s prijatelji (*»Meni pomagajo pogovori s kolegicami ob kavi...« (B23)*), pogovor z družino, s posamezniki, ekipo, potovanja, supervizije (*»Ko sem bila v stiski zaradi enega drugega spolnega nasilja in razpleta vsega skupaj sem se dogovorila za individualni pogovor (nekaj ur) s supervizorjem (omogočeno s strani delodajalca).« (D22)*). Kot pomoč še izpostavijo branje, hojo v hribe, podporno delovno okolje, strokovna usposabljanja. Pomaga jim že misel, da delajo nekaj dobrega in da pri tem nekomu pomagajo (*»V trenutku, ko vidiš pri žrtvi spremembo na bolje, vidiš, da je bilo vse to vredno, in predvsem, zakaj to počnemo.« (C23)*).

Delo z otroki

Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja

Samo delo z otroki je polno izzivov, ti se pojavijo že pri samem pogovoru. Strokovne delavke so največkrat izpostavile, da jim izziv predstavlja, da otrok spregovori o nasilju, ki se je nad njim izvajalo (*»Spregovariti o spolni zlorabi...« (C24)*). Za to je potrebnih več pogovorov. Dvema strokovnima delavkama izziv predstavlja sama vzpostavitev delovnega odnosa (*»Po mojem mnenju, kako vzpostaviti delovni odnos z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja...« (A34)*).

Kot izziv se izpostavi, da imajo strokovne delavke premalo časa za pogovor, da gre za tabu temo, o kateri se ne govori pogosto, in jih je sram govoriti o tem, še posebej, ker morajo o zlorabi pripovedovati večkrat (različnim strokovnim delavcem) (*»Največji izziv žrtve z izkušnjo spolne zlorabe je zagotovo med drugimi tudi ta, da mora o izkušnji pripovedovati večkrat.« (C25)*). Dogaja se tudi to, da otroci dogajanja ne znajo opisati, da ne vejo, kaj je spolna zloraba, in tega ne smatrajo kot kaznivo (*»Hkrati pa da dejansko ne vejo, kaj pod spolno nasilje spada – da so določena dejanja neprimerno vedenje in ne (že) dejansko spolno nasilje (npr. otipavanje).« (D25)*). Ena strokovna delavka pa je povedala, da se z izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja ne sooča, saj pogovore večinsko opravlja s starši (*»Moje izkušnje, s področja dela z otroki, ki so bile žrtve spolnega nasilja, predstavlja predvsem delo z mlajšimi, tako da delo poteka v »sodelovanju« s starši.« (B27)*).

Soočanje z izzivi pri delu z otroki

Strokovne delavke se z izzivi soočajo na različne načine, in sicer z vzpostavitev multidisciplinarnega tima (*»V pomoč so mi tudi multidisciplinarni timi, kjer sodelujemo z drugimi strokovnjaki.« (E29)*), pomaga jim izdelava načrta pomoči, spremljanje družine, nudenje pomoči. Uporaba strokovnega znanja, komunikacijskih veščin (*»Ob pogovoru skušam izbrati pravilne besede, ki dajejo občutek varnosti in ne povečajo travm.« (E28)*), udeležba na seminarjih (*»...udeležbo na seminarjih eksplicitno iz področja spolnih zlorab,...« (B30)*), poznavanje svoje in tuje zakonodaje ter pa izlitje čustev (*»Občutke poskušam dati iz sebe.« (C24)*).

Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam

Sogovornice so naštele znanja, ki so jim v pomoč pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, in sicer; strokovno znanje (*»Strokovna znanja, ki smo jih pridobili...« (B35)*), izobraževanja (*»In pa vsaka nova znanja, ki se nam predajo ob izobraževanjih.« (E34)*), izkušnje, ki so jih pridobile tekom dela (*»...dolgoletne izkušnje dela...« (A44)*), svetovalne in terapevtske izkušnje, medinstitucionalna sodelovanja, psihoterapevtska znanja, izkušnje drugih, videnje lastnih otrok (*»...lastni otroci (vidik, kako se pogovarjati z otrokom – žrtvijo).« (C32)*), otrokova reakcija, neverbalna komunikacija (*»Kako on to, če tudi ne želi odgovori verbalno, odgovori z neverbalno komunikacijo.« (D30)*) in zakonodaja (*»V veliko pomoč mi je tudi zakonodaja in zakonodaja drugih strok.« (E30)*).

Otrok spregovori o zlorabi

Kar se tiče dejavnikov, da otrok spregovori, je potrebno, da ti zaupa, ima občutek varnosti (*»Če se počuti varnega bo spregovoril, zato ga ne zaslišujemo.« (A49)*), potrebno mu je nuditi podporo, mu verjeti, primerno ukrepati (*»Kadar otrok spregovori o nasilju, je potrebno, da se*

pravilno odgovarja in kasneje ukrepa.» (B17)). Zavedati se je treba, da so otroci na začetku zadržani, da je potrebno več pogovorov in časa, da otrok spregovori (»Potrebna je kar nekaj časa, da otrok – mladostnik vzpostavi zaupni odnos s strokovnim delavcem, da mu lahko o intimnih zadevah sploh kaj govori.« (D32)). Kadar otrok spregovori, pogovora ne smeš usmeriti na travme in zlorabe (»Dostikrat se pogovorimo o vseh drugih stvareh, preden preidemo na konkretnjši pogovor o travmi in zlorabi.« (A49)). Ena strokovna delavka mi je povedala, da začetne pogovore prične kriminalistična policija (»Zato prve, začetne pogovore izvede sektor kriminalistične policije, ki se konkretnje ukvarja s preiskovanjem spolnega nasilja nad mladoletnimi otroci.« (D33)).

Sodelovanje s starši

Sodelovanje strokovnih delavk s starši je lahko odvisno od pogleda staršev in njihovega odnosa z otrokom (»Po eni strani odvisno od staršev in njihovega pogleda, nemalokrat prisotna njihova brezbržnost (v smislu, da otipavanja ne razumejo kot nekaj zelo hudega – otrok ne bo več v stiku s to osebo in bo lažje, problem rešen). Veliko je odvisno od njihovega odnosa z otrokom.« (D35)). Starši so odgovorni, da otroku priskrbijo ustrezno pomoč (»V primeru zlorab otrok sodelujemo s starši. Starši so zadolženi za to, da poskrbijo za ustrezno pomoč.« (B39)), CSD kljub temu staršem pomaga pri iskanju pomoči, za njihovega otroka, ki je žrtev spolnega nasilja (»Pri tem pomagamo z usmeritvami tudi centri za socialno delo. Torej, kaj je za otroke s tovrstnimi izkušnjami primerno.« (B40)). Kljub temu, kaj si starši želijo, kaj zahtevajo in kakšne so njihove pravice, so pravice otrok vedno pred starši (»S centri za socialno delo delamo v korist otroka - pravica otroka se vedno postavi pred pravico starša.« (C36)). V nekaterih primerih pa starši ugotovijo, da je pogovor otroka s strokovnimi delavkami koristen in da bo otroku pomagal, ter se umaknejo in delo prepustijo strokovnjakom (»Poznamo nekaj primerov, v marsikaterem pa tudi vidimo, da se starši umaknejo (na ta način jih razbremenimo.« (C37)). Kadar strokovne delavke delajo na področju otrok, se srečujejo s starši, nekaj se jih pri tem srečuje s težavami, npr. da starši ne želijo sodelovati (»V določenih primerih spolnega nasilja je po drugi strani prisotno tudi to, da starši določene zadeve močno potencirajo in niso odprti za pogovore.« (D36)). Strokovni delavka je izpostavila, da v visokoprogresivnih razmerah, starš ne dovoli pogovora (»Do tega, da starš ne bi dovolil razgovora, je možna v primerih, ko gre za visokoprogresivne razmere, ko starš obtoži partnerja spolne zlorabe.« (D33)). V primeru, da je starš tisti, ki izvaja nasilje, strokovni delavki preprečujejo pogovor z otrokom (»V primeru, da je povzročitelj spolne zlorabe starš je to definitivno oseba, ki bo preprečevala pogovor s socialno delavko.« (C35)). Pri dveh strokovnih delavkah pa se težave ne kažejo (»S starši težav nimam...« (E36)).

Travme in okrevanje

Izzivi na področju travm

Na področju travm se strokovne delavke srečujejo z izzivi, težave oziroma izzivi se kažejo predvsem pri zagotovitvi ustrezne oblike pomoči in podpore (*»Največjega zagotovo predstavlja pridobitev ustrezne oblike pomoči in podpore.« (A55)*), strokovni delavci so preobremenjeni in omejeni pri delu, zato je pomembno, da so strokovnjaki pripravljeni (*»Pomembno vlogo igra dobra pripravljenost strokovnega osebja,...« (B45)*) in da dovolj dobro poznajo svojo in tujo zakonodajo. Starši kdaj pa kdaj zavračajo otroke in to ima velik vpliv nanj (*»Zavračanje starša. Otrok ni mogel razumeti, zakaj ga starš noče sprejeti.« (D37)*). Nekateri otroci se travm ne zavedajo, nekateri jih celo ponotranjijo ali pa o njih ne želijo govoriti (*»Živijo v ciklu travm – o njih ne želijo spregovoriti – in se naučijo z njimi živeti.« (C39)*). Štiri strokovne delavke omenjajo, da se pri tem srečujejo s težavami v zdravstvu, in sicer s pomanjkanjem kadra, preobremenjenostjo (*»S tem ciljam predvsem na terapevte, svetovalce ali psihiatre, pri njih gre za močno pomanjkanje kadra in obremenjenost.« (A56)*) in pa dolгими čakalnimi dobami (*»Izziv predstavlja zagotovo dolga čakalna vrsta in zasedenost v zdravstvenih domovih...« (B43)*).

Soočanje in premagovanje travm

CSD ne izvaja zdravljenja (*»Terapije niso naloge centra, ki pa je sicer dolžan posredovati informacije.« (A62)*), pač pa otrokom poišče ustrezne vire pomoči (*»Pošljemo ga na bolj primerno institucijo, ki mu lahko nudi bolj poglobljeno in strokovno obravnavo.« (D38)*) in kasneje preverja, kako poteka sodelovanje med otrokom in drugimi organizacijami (*»S tem institucijami in otrokom pa sem v konstantnem stiku, da vidim, kako napredujejo.« (E43)*). Strokovne delavke v pogovoru z otrokom, ki ima izkušnjo travme, pazijo na izbiro besed, kot pomoč pri soočanju s travmami z otroki izvajajo neformalne pogovore ali pa pogovor vodijo s pomočjo risanja (*»Na tablo narišem krog in jim rečem, zdaj ste tukaj, travma je tukaj v sredini. Narišem torej cikel, ki se mora nekako zaključiti. S tem, ko se zaključi, travma izvedeni,...« (C40)*).

Zagotavljanje varnega okolja za pogovor

Na Centru za socialno delo Ljubljana, Enota Šiška, imajo varno sobo, kjer lahko nemoteno pogovore, brez strahu, da bi jih kdo slišal (*»...imamo že od samega začetka varno sobo, kjer smo že opravili kar nekaj zaslišanj...« (A63)*). Varno okolje zagotavljajo z različnimi pogovori (*»Otrok mora imeti občutek, da je zaščiten in da se varno počuti. Za to pa je potrebnih več pogovorov.« (B51)*), z urejenostjo pisarn, pri otroku skušajo vzpostaviti zaupanje (*»Na način, da že s prvim stavkom ob srečanju z otrokom, poskusiva delati na tem, da mu povem in dam*

občutek, da gre za zaupno okolje.» (D40)), s tem, da se da otroku čas in se ne sili vanj (»Ko bo pripravljen, lahko začne govoriti o travmah, in da se ne sili vanj.« (D43)). Ob tem so pomembne osebe, ki otroku nudijo podporo. Včasih je za zagotavljanje varnega okolja pomembno, da se otroka umakne v varno okolje (»Umaknemo ga torej v okolje, v katerem se bo počutil varno. Damo (nudimo) mu prostor (kamor se lahko umakne), da sam predela travmo, nato se v sodelovanju z njim lotimo priprave načrta okrevanja.« (C43)), ali pa da se poišče vzrok za travmo in se jo skuša odpraviti.

Proces okrevanja

Proces okrevanja je odvisen od družine (»Pri tem je tudi pomembna družina, ki, če je podporni, veliko pripomore k okrevanju.« (E49)). V urejeni družini proces poteka hitreje in prisotnih je manj travm (»V primeru najstnikov in urejene družine (močna podpora) poteka proces okrevanja hitreje in je prisotnih manj travm...« (A67)), medtem ko je proces v neurejeni družini daljši (»V primeru neurejene družine pa bistveno več časa. Poznamo tudi kar nekaj primerov, ko so po dolgoletnih posvetovanjih žrtve storile tudi samomor.« (A68)). Odvisen pa je tudi od posameznika, od njegove volje (»Zagotovimo jim okolje, pomoč in podporo, preostanek je na njih.« (C47)), zavedati se je treba, da je okrevanje mogoče in da gre za dolgotrajen proces (»Potrebno jim je dopovedati, da je okrevanje mogoče ampak trajajoče.« (B54)).

Medinstitucionalno sodelovanje

Sodelovanje z institucijami

Dve strokovni delavki sta povedali, da CSD z vsemi institucijami sodeluje v enaki meri (»V resnici nobena od institucij ne izstopa. Vsaka institucija je odgovorna za svoj delež in pripomore k reševanju primera. Tako da sodelujemo z vsemi institucijami in od vsake pridobimo različna poročila.« (A75)), je pa odvisno od primera, s katero institucijo bodo sodelovali. Medtem ko dve strokovni delavki trdita, da najpogosteje sodelujejo s policijo, oziroma natančneje s sektorjem kriminalistične policije (»S sektorjem kriminalistične policije.« (D50)). Ena strokovna delavka je izpostavila sodelovanje z zdravstveno stroko, ki je najmanj sodelovalna (»Ne gre za to, da ne bi želeli sodelovati, ampak včasih zaradi določenih drugih obveznosti, sestankov in srečanj s CSD-ji ne uvrstijo prioriteto (udeležba ni prioriteta). V teh primerih jih naknadno vseeno pokličemo in ostajamo v stiku – jim sporočimo, kaj in kako se z žrtvijo (otrokom in družino na splošno) dogaja.« (D49)).

Pomen pomoči drugih institucij je velik, vsaka institucija namreč pripomore s svojim strokovnim znanjem (»Vsaka institucija, ki sodeluje s staršem in družino, vidi otroka in družino iz svojega zornega kota. Na ta način lahko sestavimo smiselno celoto – pripravo načrta

okrevanja – kdaj in kako bodo prisotne specifične institucije.« (D52)). Sodelovanje pomaga pri pravnomočnih zadevah, pripomore pri svetovalnem delu, delu s storitvijo in k hitrejšemu reševanju (*»S sodelovanjem hitreje preidemo do rešitev problema in k nudenju pomoči žrtvi...« (E57)).*

Strokovne delavke so povečini odgovorile, da so njihove izkušnje z drugimi institucijami dobre (*»Z medinstitucionalnimi organi imamo relativno dobre izkušnje.« (A69)).* Izpostavile so le slabe izkušnje z zdravstvom, ki eni strokovni delavki daje občutek manjvrednosti (*»Imam občutek, da nas zdravstvo podcenjuje...« (B57)).*

Vse sogovornice kot dobro odzivni instituciji naštevajo policijo (*»Najpogosteje sodelujemo s policijo...« (E55))* in šolo (*»...s šolstvom pa sodelovanje poteka nemoteno in zelo dobro sodelujemo.« (B61)).* Poleg teh dveh pa so omenjeni še vrtci, nevladne organizacije in vzgojno-izobraževalni zavodi.

Kot slabo odzivno institucijo kar štiri sogovornice omenjajo zdravstvo, in sicer omenjajo njihovo neodzivnost (*»Malo manj dobre pa imamo na drugi strani z zdravstvom, predvsem z neodzivnostjo – že kar se tiče samih sestankov.« (A74)),* neudeležbe na sestankih multidisciplinarnih timov (*»... se srečujem s težavami z zdravstveno stroko. Namreč zdravstvo je zelo neodzivno in pa ne udeležujejo se (sestankov) multidisciplinarnih timov.« (B56))* in sodelovanje z njimi je oteženo (*»Zaradi zasedenosti je včasih malo težje sodelovati z zdravstvom.« (D48)).*

Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju

Kot največji izzivi pri multidisciplinarnem sodelovanju se strokovnim delavkam zdijo dolgotrajnost postopkov (*»Tukaj je treba posebej omeniti in opozoriti na dolgotrajnost postopkov.« (B58)),* neudeležba nekaterih strok, veliko je dokumentacije (*»Prisotnega je veliko poročanja, pisanja in ubesedovanja. Za vsako stvar ki jo oddaš naprej, moraš imeti pisno podlago.« (C62)),* strokovne delavke so preobremenjene, kar posledično vpliva na pomanjkanje časa za usposabljanje in izobraževanje ter zato zmanjka časa za boljše povezovanje z nevladnimi organizacijami. Težave se kažejo pri sodelovanju z zdravstveno stroko, problemi so pri stiku z drugimi institucijami (*»Včasih je problem koga pridobiti na telefon in se kasneje z njim loviš po mailih.« (E61)),* neudeležbo nekaterih strok na multidisciplinarnih timih, težave nastanejo pri organiziranosti in usklajevanju skupnih terminov, institucije oziroma strokovnjaki delujejo na podlagi poznanstev, podatki niso zbrani na enem, istem mestu (*»Zelo je veliko tega, da nimamo na enem mestu vsega, enega spletnega mesta, ki ima zbrano vse.« (C60)).* Strokovne delavke in drugi morajo pri delu imeti strokovni pogum, dobro morajo poznati svoje področje,

imeti strokovno znanje in biti ozaveščeni, seznanjeni s svojo in tujo zakonodajo, da ne prihaja do še večjih zapletov in izzivov pri samem multidisciplinarnem sodelovanju.

5. RAZPRAVA

V tej točki povzemam ključne ugotovitve raziskave in obenem odgovorim na zastavljena raziskovalna vprašanja ter to povežem s teoretičnimi izhodišči, predstavljenimi v teoretičnem uvodu.

- **Na kakšen način se socialne delavke srečujejo z otroki, žrtvami spolnega nasilja?**

V Sloveniji je bilo v lanskem letu 2021 zabeleženih 121 primerov spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let (Ministrstvo za notranje zadeve, 2022). Strokovne delavke so v raziskavi povedale o številu primerov spolne zlorabe nad otroki, ki jih imajo na leto, in niti pri eni številu zlorab ni preseglo števila 5. Ena strokovna delavka to opravičuje z mnenjem, da se spolnega nasilja ne prijavi.

V letu 2008 je v veljavo prišel *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (2008), ki je CSD-ju in drugim organom določil obveznosti, ki jih morajo v takih primerih izpolnjevati. Strokovne delavke so dejale, da je zakon v stroko socialnega dela in druge stroke prinesel spremembe, uredil zadeve in postopke ter opredelil naloge. Pripomogel je k večji ozaveščenosti širše populacije, ljudje so o nasilju v družini pričeli več govoriti. Strokovnim delavkam se zdi, da so po sprejetju zakona postale bolj pazljive na znake nasilja in bolj senzibilne ob prijavi ter da je več prijav nasilja, medtem ko nekatere menijo, da prijav ni več in da so že pred uvedbo zakona bile dovolj kompetentne, da so znale pravočasno prepoznati in pravilno ukrepati ob znakih spolne zlorabe.

Prijavo nasilja se lahko poda na policiji, CSD in na državnem tožilstvu (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 165). Prijavo lahko poda kdorkoli, *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (2008) pripisuje dolžnost prijave nasilja v družini, že na podlagi suma o nasilju v družini, so družinski člani dolžni o tem obvestiti pristojne organe. Še posebej odgovorni so državni organi, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb, organi lokalne skupnosti in nevladne organizacije (Filipič, 2014, str. 161). Frangež in Dvoršek (2013, str. 67) sta v izvedeni raziskavi med letoma 2010 in 2011 izvedela, da so nasilje nad otroki v največji meri prijavili starši. Staršem so nato sledili CSD, šola, svetovalno osebje, policija, drugi in le v dveh primerih od sedemdesetih je nasilje prijavil otrok sam.

Rezultati, ki sem jih pridobila v raziskavi, niso enaki rezultatom raziskave, ki sta jo izvedla Frangež in Dvoršek (v letih 2010 in 2011), saj so strokovne delavke povedale, da v največji meri o nasilju nad otroki izvejo od policije. Večkrat pridejo žrtve same ali jih pošljejo starši.

Drugi načini obveščanja potekajo prek šole, sodišča, psihiatrov, nevladnih organizacij idr. Ena strokovna delavka prihaja najpogosteje v stik z žrtvijo po uradni dolžnosti.

Frangež in Dvoršek (2013, str. 70) pišeta, da otroci o zlorabi redkeje spregovorijo, razlogi pa se skrivajo v strahu, da jim ne bodo verjeli, v posledicah, kaj bo razkritje prineslo, v občutku sramu, samoobtoževanja itd. Strokovne delavke v moji raziskavi so povedale, da žrtve pridejo večkrat same, njihovo sodelovanje pa je različno. Nekateri so sodelovalni, nekateri manj. Na sodelovanje vplivajo različni dejavniki, kot so npr. socialni karakter osebe, okolje, iz katerega prihajajo, način, kako o zlorabi povedo, in tudi katera je prva oseba, ki ji o zlorabi povedo. Strokovni delavki se zdi, da je sodelovanje lažje, kadar otrok o nasilju spregovori v šoli, in kasneje pride na CSD, medtem ko je sodelovanje oteženo, če je nasilje prijavi starš. V teh primerih otroci večinoma še niso pripravljeni govoriti in jih je sram, še posebej pred starši.

Spolno nasilje ni eno od najpogostejših oblik nasilja, ki se prijavi pristojnim organom. V raziskavi sem ugotovila, da sta najpogostejši obliki nasilja, ki jih strokovne delavke navajajo; fizično in psihično nasilje. Čedalje pogostejše je ekonomsko nasilje, med otroki pa narašča število spletnega in medvrstniškega nasilja, pri katerih lahko gre tudi za spolno.

- **Katere so tiste kompetence, ki jih pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, socialne delavke potrebujejo?**

Za proces dokazovanja nasilnih dejanj in pregona je pristojna policija, ki je usposobljena za klasifikacijo kaznivih dejanj in za zbiranje osebnih in materialnih dokazov. Ko policija prejme prijavo kaznivega dejanja, se sproži policijska oziroma kriminalistična preiskava; policija vstopi v družinsko okolje in prične s preverjanjem in zbiranjem dokazov (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 165). V moji raziskavi so to navajale tudi strokovne delavke. Ugotavljanje torej, ali je otrok žrtev spolnega nasilja ali ne, ni delo CSD-ja, pač pa delo policije oz. kriminalistične policije. Eni strokovni delavki se zdi, da na samo ugotavljanje oz. na to, kako se boš primera lotil, vpliva več dejavnikov, npr. dobro pripravljena predhodna dokumentacija, dobro sodelovanje žrtev, novi primeri idr.

CSD naredi varnostni načrt in žrtev napoti k drugim, za to primernim organom. *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (2008) nalaga CSD-ju, da žrtvi po proučitvi okoliščin nudi pomoč in poda oceno, če je treba žrtvi oblikovati načrt pomoči in le tega oblikuje skupaj z njo. Načrt pomoči se ustvari, če je za žrtvino varnost potrebno dlje časa trajajoče ukrepanje oziroma je potrebnih več ukrepov pomoči, ali pa, če socialna delavka oceni, da je to nujno. Pomoč se oblikuje v okviru multidisciplinarnega tima, kjer CSD sodeluje z drugimi organi,

organizacijami in nevladnimi organizacijami, ki s svojim delovanjem pripomorejo k varovanju žrtve. Kadar je žrtev otrok, se v načrtu pomoči predvidijo ukrepi za njegovo varstvo.

Priprava varnostnega načrta je po odgovorih strokovnih delavk ena od oblik pomoči pri postopku zaščite otrok, z njim namreč preverjajo, kje v procesu so, kaj želijo doseči ipd. Poleg varnostnega načrta so v pomoč še ocena ogroženosti, izkušnje, ki jih pridobivajo skozi delo, multidisciplinarni timi, zakonodaja, različna sodelovanja, dober tim sodelavcev, ki jim pomaga v težkih trenutkih, občutek, da delajo nekaj dobrega, da nekomu pomagajo, ter izobraževanja, kjer se vselej naučijo nekaj novega ali pa obnovijo svoje znanje. Po *Zakonu o preprečevanju nasilja v družini* (2008) morajo strokovni delavci v različnih organih in organizacijah, ki delajo na področju nasilja, v okviru stalnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja redno izobraževati o preprečevanju in odkrivanju nasilja, pregonu, sojenju in izvrševanju sankcij. Od strokovnih delavk sem izvedela, da ni veliko izobraževanj na temo spolnega nasilja, so pa ta vključena v izobraževanja o vseh oblikah nasilja. Taka izobraževanja so pogosta in strokovne delavke se jih udeležujejo. Strokovne delavke na CSD-jih so, kar se tiče števila izobraževanj na leto, finančno omejene. Na leto se lahko udeležijo dveh plačljivih izobraževanj v višini 40 EUR. Socialna delavka se pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja, srečuje s težkimi temami, kar posledično predstavlja zahtevno delo z žrtvami nasilja ter kadrovske preobremenjenost (Aničić, 1999, str. 43). Zato je nujno, da socialne delavke poskrbijo tudi zase, se redno udeležujejo supervizij in govorijo o svojem počutju. Strokovne delavke so povedale, da je pri takem delu potrebno imeti dobro domače okolje, ki jim je v podporo. V zasebnem življenju se najraje sproščajo, to počnejo na različne načine. Nekaterim pomaga delo na vrtu, hoja v hribe, potovanja, pogovor s prijateljico, branje knjig. Pomaga jim tudi delovno okolje, in sicer, da se lahko o tem pogovarjajo s sodelavkami na supervizijah. Kadar mislijo, da delajo nekaj dobrega, da nekomu s tem pomagajo, jim je lažje, in vidijo, da je njihovo delo pomembno.

- **Kako strokovne delavke opisujejo delo z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja?**

Strokovnim delavkam največji izziv predstavlja, da otrok o nasilju spregovori. Z njimi opravijo več pogovorov, saj si na tak način pridobijo njihovo zaupanje. Po navadi je potrebnih pet srečanj, da prične otrok dovolj zaupati in o zlorabi pripovedovati. So pa težave lahko prisotne še več let po zlorabi. Tudi Smith (1999) govori o več pogovorih z otrokom, da se vzpostavi krog zaupanja in s tem izražanje resničnih čustev. Ko se otrok prvič sreča s strokovnjakom, do njega nima vzpostavljenega zaupnega odnosa, kar pa mu preprečuje, da bi lahko izrazil svoja resnična čustva in skrbi.

Kot izziv se pojavlja tudi vzpostavitev delovnega odnosa, ki ga morajo vzpostaviti z vsako žrtvijo na novo in na drugačen način. Ker gre za tabu temo, se otroci o njej ne želijo pogovarjati in jih je sram. O zlorabi morajo pripovedovati večkrat – različnim strokovnjakom. Ravno o tem piše Štirn (2016, str. 146–148), in sicer da je treba zagotoviti, da otrok o zlorabi čim manjkrat podrobno govori, saj na tak način preprečimo, da bi bil vsakič znova travmatiziran.

Strokovne delavke ugotavljajo, da otroci dogajanja ne znajo opisati, niti ne vejo, kaj je spolna zloraba in tega ne smatrajo kot kaznivo. Štirn (2016, str. 146–148) še dodaja, da je treba otroka upoštevati kot enakovrednega sogovornika, ki je sposoben biti občutljiv in dojemljiv za sporočila. Pogovor je treba uskladiti glede na razvojno obdobje, v katerem je otrok. Frangež in Dvoršek (2013, str. 70) v svojem delu pišeta, da otroci zlorabe večkrat ne prepoznajo kot kaznivega dejanja. Dojamejo jo, kot nekaj normalnega, običajnega.

Z izzivi se soočajo na različne načine; z vzpostavitvijo multidisciplinarnega tima, kjer sodelujejo z različnimi strokovnjaki, nekaterim pomaga izdelava načrta pomoči, spremljanje družine, nudenje pomoči žrtvi, z udeležbo na seminarjih, kjer pridobivajo nova znanja, z uporabo dosedanjega strokovnega znanja, s pomočjo komunikacijskih veščin, z zakonodajo, včasih pa jim pomaga, da svoja občutja zgolj dajo iz sebe. Delavkam so na voljo strokovna znanja, ki jih pridobijo z izobraževanji, izkušnje drugih kolegov in pa lastne delovne izkušnje, svetovalne in terapevtske izkušnje, medinstitucionalna sodelovanja, psihoterapevtska znanja, nekaterim pomaga videnje lastnih otrok. Pozorne so tudi na neverbalno komunikacijo otrok, na njihovo telesno govorico in zakonodajo. Frangež, Drobnič Radobuljac in Kodele (2019, str. 131) pišejo o reakcijah na dogodke pri odkrivanju nasilja nad otroki, spremembah v vedenju ali čustvovanju, ki odstopajo od pričakovanih za določeno starost in razvojno stopnjo, in jih ne moremo razložiti. Frei (1996) dodaja, da vsak otrok, ki je žrtev spolne zlorabe oddaja signale in sporočila, ki se med otroki razlikujejo glede na način zlorabe, otrokovo starost, razvojno obdobje in v kakšnem odnosu je s storilcem.

Da otrok o nasilju spregovori, je potrebno, da osebi zaupa in da ima občutek varnosti. Potrebno mu je nuditi podporo, mu verjeti in temu primerno ukrepati. Zavedati se je treba, da ni nujno, da se bo otrok zaupal in o nasilju povedal že na prvem pogovoru, pač pa je potrebnega več časa in pogovorov. Hrovat, Čobec in Strle (2016, str. 31) pišejo, da ima reakcija strokovne delavke velik pomen, in da je od tega odvisno, ali bo otrok nadaljeval s pripovedjo, ali ne. Pri tem je pomembno, da otroka ne zaslišujemo, pač pa mu dovolimo, da pove, kolikor sam želi in zmore. Štirn (2016, str. 149–152) meni, da so starši predšolskih otrok mislili, da lahko otroka zaščitijo pred takšnimi dejanji, in da otroka ni potrebno strašiti in vznemirjati s pogovori, zato kdaj pa kdaj ne želijo, da bi strokovni delavec opravil pogovor z otrokom. Strokovne delavke v

raziskavi omenjajo, da starši kdaj ne želijo sodelovati in da niso odprti za pogovore. V primeru, ko so starši tisti, ki povzročajo nasilje, strokovnim delavkam preprečujejo pogovor z otrokom. Sodelovanje je odvisno od pogleda staršev in njihovega odnosa z otrokom. Je pa odgovornost staršev, da otroku poiščejo ustrezno pomoč, CSD pa jim pri tem pomaga. V nekaterih primerih pa se starši zavedajo, da bo pogovor otroku koristil, in strokovnim delavcem pustijo, da opravijo svoje delo.

- **S kakšnimi izzivi se strokovne delavke srečujejo pri delu z otroki s travmatično izkušnjo?**

Ena od težav pri delu z otroki z izkušnjo travme je zagotovitev ustrezne oblike pomoči in podpore. Strokovne delavke omenjajo težave z zdravstveno stroko, ki je preobremenjena, gre za pomanjkanje kadra ter zelo dolge čakalne dobe. Strokovno osebje mora biti dobro pripravljeno, Mešl in Drobič Radobuljac (2019, str. 228) namreč pišeta, da se morajo strokovnjaki, ki delujejo na področju zaščite otrok, zavedati otrokove travmatične zgodovine ter njenih vplivov, saj lahko s svojimi odzivi in dejanji nehote sprožijo travmatične spomine, poslabšajo simptome in retravmatizirajo otroka. Strokovne delavke v raziskavi nadaljujejo, da nekateri otroci travme ponotranjijo in se o njih ne želijo pogovarjati. Terapij v zvezi s travmami CSD ne izvaja, take otroke pošljejo v za to primerne institucije in preverjajo, kako napreduje proces zdravljenja. Strokovne delavke so pri izbiri besed pazljive, da situacije ne poslabšajo. Pomagajo si z risanjem, saj nekateri otroci sploh ne razumejo besed in učinkov travmatizirajočih dogodkov.

Ključnega pomena je občutek varnosti, ki ga mora občutiti žrtev nasilja. Žrtve namreč potrebujejo vodenje za uporabo virov moči, ki spodbuja njihovo varnost, hkrati pa potrebujejo občutek varnosti v samem procesu pomoči (Goelitz in Steward-Kahn, 2013). Na CSD Ljubljana, Enota Šiška imajo varno sobo, ki predstavlja varen prostor za pogovor. Strokovne delavke menijo, da je treba pridobiti otrokovo zaupanje, otroku dati čas in prostor, in sicer tako, da z njimi izvedejo več pogovorov. Varno okolje omogočajo z urejenostjo svojih pisarn, včasih pa je treba otroka premestiti iz primarnega okolja v nek varnejši prostor, kjer ima čas, da travmo predela.

Proces okrevanja je odvisen od družine, če je ta urejena in podporna, prispeva k hitrejšemu okrevanju. Če je družina neurejena, pa je proces okrevanja daljši, in okrevanje neuspešno, da se kdaj konča celo s samomorom. Veliko pa je tudi na posamezniku in na njegovi volji. Posameznikom je treba povedati, da okrevanje je mogoče, a gre za dolgotrajnejši proces. O tem pišejo tudi Leskošek, Urek in Zaviršek (2010). Bass in Davis (1988, str. 78–79) pa ob tem

dodajata, da je odločitev žrtve za okrevanje odvisna od življenjskih okoliščin, ki je pri vsakem posamezniku drugačen. Okrevanje pa ni vedno stvar izbire (Bass in Davis, 1988, str. 78–79).

- **Na kakšen način poteka sodelovanje CSD z drugimi institucijami?**

Filipčič (2016, str. 162) piše, da na podlagi ocene ogroženosti, ki jo izdela CSD, in če oceni, da je treba za žrtev pripraviti načrt pomoči, skliče multidisciplinarni tim, na katerega povabi različne organe in organizacije ter nevladne organizacije, ki bodo s sodelovanjem pripomogli k zaščiti žrtve. Strokovne delavke imajo dobre izkušnje z medinstitucionalnim sodelovanjem. Od primera je odvisno, s katero institucijo bodo sodelovali.

Kot dobro odzivne institucije vse sogovornice izpostavijo policijo in šolo. Leta 2010 je bil sprejet *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini* (2010), ki je policiji določil postopke in pravila pri obravnavi nasilja v družini. Poleg tega je v njem zapisano, kako naj policija usklajeno deluje s centrom za socialno delo ter ureja usposabljanje kriminalistov in policistov za to področje. V pravilniku je zapisano, da mora policija v roku štiriindvajsetih ur po prejemu obvestila o morebitnem sumu nasilja, kjer je prisoten otrok (kot žrtev nasilja, navzoč pri samem nasilju oziroma živi v okolju, kjer je prisotno nasilje), o tem obvestiti CSD (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019, str. 248). Kot dobro odzivne institucije strokovne delavke navajajo še nevladne organizacije, kriminalistično policijo, vzgojno-izobraževalne zavode in vrtce. Sodelovanje vseh naštetih institucij in centra za socialno delo, ker vsak pripomore s svojim strokovnim znanjem, pomaga pri pravnomočnih zadevah, pri svetovalnem delu in delu s storitvijo in k hitrejšemu reševanju primerov.

Kot slabo odzivno institucijo strokovne delavke izpostavljajo zdravstvo, ki je prezasedeno, neodzivno in ne sodeluje na multidisciplinarnih timih. Ena strokovna delavka ima občutek, da zdravstvena stroka podcenjuje vlogo CSD in jih ne pojmuje kot enakovredno institucijo. Domiter Protner, Leskošek in Frangež (2019, str. 256) v svojem delu pojasnjujejo, zakaj prihaja do neodzivnosti na multidisciplinarnih timih s strani zdravstvene stoke. Kot enega od razlogov navajajo odsotnost zdravstvenih delavcev, kar povzroča daljše čakalne vrste. Zdravstvena zavarovalnica navzočnosti in sodelovanja na multidisciplinarnem timu ne šteje kot delovno obveznost, ter kot zadnje, zdravstveno osebje ne pozna dovolj področja in dinamike obravnave nasilja. Medtem ko Milek Ogrinc (2016, str. 185) piše, da je naloga zdravstvenih uslužbencev vključitev v obravnavo žrtve nasilja in prisotnost na multidisciplinarnih timih, kadar jih skliče CSD. Namreč njihova naloga je seznanitev žrtve z vsemi oblikami pomoči, ki jih lahko sami

nudijo, ter aktivno sodelovanje pri oblikovanju varnostnega načrta pomoči žrtvi nasilja v družini.

Največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju se kažejo v dolgotrajnosti postopkov, neudeležbi nekaterih strok, veliko je administrativnega dela, ki vpletenim vzame veliko časa. Strokovne delavke so preobremenjene, težave se kažejo z zdravstveno stroko, kar je omenjeno zgoraj. Težave so tudi pri organiziranju in iskanju skupnih terminov za multidisciplinarne time, neudeležba na samih timih. Včasih prihaja do zapletov, saj katera od strok ne pozna dovolj dobro svoje zakonodaje in pooblastil. Domiter Protner, Leskošek in Frangež (2019, str. 254–255) opisujejo največje ovire medinstitucionalnega sodelovanja, in sicer govorijo o geografski razpršenosti služb, primanjkljaju nevladnih organizacij na določenih območjih, neodzivnosti nekaterih strok, pomanjkanju informacij zaradi slabe odzivnosti, slabo vodenih timih in težavah pri poznavanju pristojnosti in nalog drugih strok.

6. SKLEPI

V tej točki predstavljam sklepe, ki se nanašajo na rezultate, ki sem jih pridobila v pogovorih s strokovnimi delavkami.

- Zakon o preprečevanju nasilja v družini je prispeval k večji zaznavi in prepoznavi nasilja. Vsaki stroki je prinesel opredelitve določenih nalog, posledica tega pa je porast števila prijav spolnega nasilja nad otroki.
- Otroci, žrtve spolnega nasilja, s strokovnimi delavkami najpogosteje pridejo v stik s CSD prek policije, šole in vrtcev. Velikokrat pristopijo tudi sami.
- Najpogostejša oblika nasilja, ki jo obravnavajo strokovne delavke, sta fizično in psihično nasilje.
- Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja ali ne, ni delo CSD-ja pač pa delo policije, še natančneje, sektorja kriminalistične policije. CSD naredi varnostni načrt in žrtev napoti k drugim, ustreznijim institucijam, ki žrtvi nudijo pomoč.
- Specializiranih izobraževanj na temo spolnega nasilja nad otroki ni, so pa te teme zajete v splošnih izobraževanjih o nasilju nad otroki.
- Strokovnim delavkam pri skrbi za osebno zdravje in dobro počutje pomaga dobro domače okolje in aktivnosti, ki jih v zasebnem življenju radi počnejo, ter se ob tem sproščajo, npr. branje, potovanja, delo na vrtu, pogovori. Pri tem je pomembno tudi podporno delovno okolje, preko katerega se strokovne delavke udeležujejo supervizij.
- Največji izziv pri pogovoru z otroki, žrtvami spolnega nasilja, predstavlja, da otrok o nasilju težko spregovori.
- V največji meri jih pri delu podpirajo strokovna znanja, znanja, pridobljena na izobraževanjih, pridobljena znanja v letih delovnih izkušenj in sodelovanja z drugimi.
- Zavedati se je treba, da je potrebnih več pogovorov in otroku nameniti več časa, da ta o zlorabi spregovori. Potrebno je otroku zagotoviti podporo, pomoč, zaupanje in občutek varnosti.
- Sodelovanje s starši je lahko dobro, ali pa so starši tisti, ki zavirajo, pogovor strokovne delavke z otrokom. To se največkrat zgodi, kadar je starš povzročitelj nasilja.

- Vse strokovne delavke se srečujejo z izzivi na področju travm. Največ težav jim predstavlja zdravstvena stroka. Opažajo težave pri zagotovitvi ustrezne oblike pomoči in podpore. Nekateri otroci o travmah ne želijo govoriti.
- CSD otrokom z izkušnjo travme poišče ustrezne vire pomoči in jih tja napoti, kasneje pa sproti preverja, kako poteka proces pomoči otroku.
- Strokovne delavke omogočajo varno okolje za otroka z izkušnjo travme s pomočjo številnih pogovorov, saj si tako pridobivajo njihovo zaupanje, ki je v tem sodelovanju ključnega pomena. Pomembno vlogo igra tudi urejenost njihove pisarne, ki mora dajati občutek varnosti in neformalnosti.
- Proces okrevanja je dolgotrajen, a mogoč. Odvisen je od posameznika in njegove volje. Če je podpora s strani družine, je travm manj in okrevanje hitrejše, v nasprotnem primeru pa ravno obratno.
- Z medinstitucionalnim sodelovanjem center za socialno delo dobro sodeluje. Najpogosteje sodelujejo s policijo oz. s sektorjem kriminalistične policije.
- Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju so predvsem preslabo poznavanje zakonodaje, dolgotrajnost postopkov na sodiščih in neudeležba nekaterih strok na multidisciplinarnih timih.
- Veliko težav se pojavlja med socialno iz zdravstveno stroko, slednji se namreč ne udeležujejo multidisciplinarnih timov, za zdravstvene storitve so dolge čakalne dobe, zdravstveni delavci so v kadrovskem primanjkljaju in so zato neodzivni.

7. PREDLOGI

- Glede na to, da je imel sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) pozitivne učinke, kar se tiče ozaveščanja ljudi o nasilju, predlagam, da se ljudi (še) bolj ozavešča: o spolnem nasilju in splošnem nasilju, možnih oblikah pomoči, konkretnih informacijah, ki jih v takih primerih potrebujejo itd. Pri tem imajo odločilno vlogo mediji, ki javnosti predajajo informacije in imajo na njih močan vpliv. Predlagam, da bi se socialna stroka povezala z mediji, jim predstavila svoje delo, primere dobre prakse in ovire pri delu. Skupaj bi pripomogli k večji ozaveščenosti ljudi o spolnem nasilju.
- Socialna zbornica bi lahko organizirala izobraževanja na temo vzpostavljanje delovnega odnosa z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja, in vodenje pogovora v primerih spolne zlorabe. Organizirala bi lahko tudi izobraževanje o zakonodaji, da bi bili strokovnjaki v določenih trenutkih pripravljeni in bi bolje razumeli, kakšne so njihove naloge. Na izobraževanjih bi se naučili, kako bolje delovati in dobili bi odgovore na morebitna vprašanja v zvezi s tem. Predvsem pa predlagam več izobraževanj in usposabljanj na temo spolnega nasilja nad otroki. In ne le za strokovne delavke, pač pa tudi za druge stroke.
- Pomembna so tudi sredstva, ki bi povečala število zaposlenih strokovnih delavk. Predlagam večje število zaposlenih na CSD, saj bi se tako razbremenilo že zaposlene delavce, strokovne delavke bi imele več časa za uporabnike socialnih storitev, in slednji bi prejeli bolj kakovostno obravnavo.
- Enkrat letno bi bilo smiselno usposabljanje strokovnih delavk skupaj z zdravstvenimi delavci, ki delajo na področju spolnih zlorab. Ti bi se na tak način bolje povezali in s tem zagotovili učinkovitejšo in kakovostnejše sodelovanje pri delu z otroki, ki so žrtve spolnega nasilja.
- Vodstvu CSD predlagam izvajanje internih izkustvenih delavnic na temo spolnega nasilja nad otroki. Te bi bile na vsaki enoti CSD, vodile bi jih strokovne delavke na področju zaščite otrok, ki bi s pomočjo igre vlog utrjevale in nadgrajevale svoje znanje in bile tako bolj pripravljene na vodenje pogovorov z otroki, žrtvami spolnega nasilja.

8. UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

- Aničić, K. (1999). Razvoj in dejavnost telefonskega in individualnega svetovanja, skupin za samopomoč, zatočišč, zagovorništva in izobraževanja za delo z žrtvami nasilja. V Kozmik, V., & Dobnikar, M. (ur.), *Dosje: Nasilje nad ženskami* (str. 16–24). Ljubljana: Urad vlade Republike Slovenije za žensko politiko.
- Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., & Sušnik, A. (2017). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Antić Gaber, M., & Selišnik, I. (2013). Zakonodaja o nasilju nad ženskami v Sloveniji, globalni okvir, mednarodno pravo in lokalne posebnosti. V Leskošek, V., Gaber, A. M., Selišnik, I., Filipčič, K., Urek, M., Matko, K., Zaviršek, D., Sedmak, M., & Kralj, A., *Nasilje nad ženskami v Sloveniji* (str. 15–39). Maribor: Aristej.
- Bass, E., & Davis, L. (1999). *Pogum za okrevanje*. Ljubljana: VŠSD. Liberalna akademija.
- Bašič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Združenje proti spolnemu zlorabljanju.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2000). Prispevek socialnega dela v postopkih iz razmerij med starši in otroki. *Pravosodni bilten*, 4, 31–33.
- Čaćinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Zbirka Katalog socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Str. 7–16.
- Čaćinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2008). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čaćinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Domiter Protner, K., Leskošek, V., & Frangež, D. (2019). V Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 236–266). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- *Družinski zakonik* (2017). Ur. L. RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZmatR-C in 200/20 – ZOOMTVI.

- Fank, M., & Štirn, M. (2005). *Spolno nasilje*. Uprava kriminalistične policije Generalne policijske uprave. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.
- Filipčič, K. (2016). Zakonodaja na področju preprečevanja nasilja v družini v Sloveniji. V Veselič, Š., Horvat, D., & Plaz, M. (ur), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 157–175). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela: Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Skupnost CSD Slovenije.
- Forbici, G., Divjak, T., Osonkar, B., Dernovšek, V., & Verbajns, M. (2010). *Skupaj za skupnost*. Priročnik o sodelovanju med občinami in nevladnimi organizacijami. Ljubljana: CNVOS. Pridobljeno 25. 5. 2022 s https://issuu.com/provirus/docs/prirocnik_skupaj_za_skupnost
- Frangež, D., Drobnič Radobuljac, M., & Kodele, T. (2019). Razkritje nasilja nad otroki in zanemarjanje otrok. V Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 124–163). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Frangež, D., & Dvoršek, A. (2013). Nekateri kriminalistični vidiki odkrivanja spolnih zlorab otrok v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(1), 63–73.
- Frei, K. (1996). *Spolna zloraba: z odkrito besedo do varnosti*. Ljubljana: Kres.
- Goelitz, A., & Steward-Kahn, A. (2013). *From Trauma to Healing: A Social Worker's Guide to Working with Survivors*. New York, London: Routledge.
- Gostenčnik, C. (2008). *Relacijska paradigma in travma*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
- Green, D. L., & Roberts, A. R. (2008). *Helping Victims of Violent Crime* (str. 66). New York: Springer Publishing Company. Pridobljeno 25. 5. 2022 s <https://books.google.com.sl/books?id=xrkWvrzPd9kC&printsec=copyright#v=onepage&q=seven&f=false>
- Horvat, D., & Matko, K. (2016). Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki nudijo pomoč ženskam in otrokom – žrtvam nasilja ter delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. V Veselič, Š., Horvat, D., & Plaz, M. (ur), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 243–263). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

- Hrovat, T., Čobec, S., & Strle, K. (2016). *Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok. Najpogostejša vprašanja in odgovori nanje*. Ljubljana: Društvo za. Nenasilno komunikacijo.
- *Kazenski zakonik* (2008). Ur. L. RS. Št. 50/2, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21 in 186/21.
- Kodele, T., Leskošek, V., & Mešl, N. (2019). Postopki in ravnanja po prijavi zanemarjanja ali nasilja nad otrokom. V Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 9–16). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kodele, T., & Mešl, N. (ur.) (2016). *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Lamovec, T. (1998). *Psihosocialna pomoč v duševni stiski*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Leskošek, V., Miklič, N., & Sitar Surić, S. (2019). Postopki in ravnanja po prijavi zanemarjanja ali nasilja nad otrokom. V Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 164–201). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Leskošek, V., Urek, M., & Zaviršek, D. (2010). *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih – Končno poročilo*. Pridobljeno 11. 5. 2022 s <http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/NasiljeRaziskava2010.pdf>
- Levine, P. A. (2010). *In an Unspoken Voice: How the Body Releases Trauma and Restores Goodness*. Berkley, California: North Atlantic Book.
- Mesec, B. (2010). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: načrtovanje raziskave – študijsko gradivo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N., & Drobnič Radobuljac, M. (2019). Otrok z izkušnjo travme v postopkih zaščite. V Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 202–235). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milek Ogrinc, M. (2016). Pristojnosti centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini. V Veselič, Š., Horvat, D., & Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 175–188). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

- Ministrstvo za notranje zadeve (2022). Poročilo o delu policije za leto 2021. Pridobljeno 26. 5. 2022 s <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2021.pdf>
- *Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode* (2009). Ur. L. RS, 104/2009.
- *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini* (2009). Ur. L. RS 31/2009
- *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini* (2010). Ur. L. RS, 25/2010.
- Shalev, Arie Y. (2000). *Post-traumatic Stress Disorder: Diagnosis, History and Life Course*. Washington: American Psychological Association.
- Smith, H. (1999). *Children, Feeling and Divorce*. London: Free Association Books.
- Steele, W., & Malchiodi, C. A. (2012). *Trauma-Informed Practices with Children and Adolescents*. London, New York: Routledge.
- Štirn, M. (2016). Poti do otroka z izkušnjo nasilja – kako otroku nuditi ustrezno podporo in pomoč pri soočanju s posledicami nasilja. V Veselič, Š., Horvat, D., & Plaz, M. (ur), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 139–155). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Umek, P. (2009). Kako dobre priče so zlorabljeni otroci ali kako dobri spraševalci so preiskovalci. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 1. Pridobljeno 9. 5. 2022 s https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2009/01/RKK2009-01_PeterUmek_ZlorabljeniOtrociKotPrice.pdf.
- Unicef, 2020. *Violence Against Children*. Pridobljeno 7. 5. 2022 s <https://www.unicef.org/protection/violence-against-children>
- *Zakon o pravdnem postopku* (2007). Ur. L. RS, 73/2007.
- *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (2008). Ur. L. RS 16/08, 68/16 in 54/17.
- Zaviršek, D. (2004). Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji. V Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D., & Plaz, M. (ur), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje – Priročnik* (str. 1–13). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

- *Združenje proti spolnemu zlorabljanju*, (2014). Pridobljeno 10. 5. 2022 s <http://spolna-zloraba.si/?stran=ukrepanje&nav=4>

9. PRILOGE

Priloga A: Smernice za intervju

DEMOGRAFSKI PODATKI:

Spol:

Starost:

Smer in stopnja izobrazbe:

Koliko časa delate na področju zaščite otrok:

SPOLNO NASILJE

1. Koliko otrok, ki pride k vam kot žrtev spolnega nasilja na leto?
2. Se vam zdi, da je bilo po letu 2008, po sprejetem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, javljeno več spolnih zlorab nad otroki?
3. Na kak način prihajate v stik z žrtvami nasilja ali je od tega odvisno njihovo sodelovanje?
4. Katera oblika nasilja (fizičnega, psihičnega, spolnega, ekonomskega ali zanemarjanja) nad otroki je v vaših primerih najpogostejša?

VLOGA IN NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO PRI DELU Z ŽRTVAMI SPOLNEGA NASILJA

1. Ali se soočate s kakšnimi posebnimi težavami pri ugotavljanju ali je otrok žrtev nasilja ali ne? Če se soočate potem s kakšnimi?
2. Kaj vam pri postopku zaščite otrok najbolj pomaga?
3. Mi lahko prosim po korakih predstavite potek sodelovanja od prvega stika?
4. Se udeležujete izobraževanj o spolnem nasilju nad otroki?
5. Kako pa vi poskrbite zase, za svoje zdravje in dobro počutje?

DELO Z OTROKI

1. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja?
2. Kako se soočate s temi izzivi?
3. Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?
4. Kako sodelovalni so mladostniki?
5. Se pri tem srečujete s težavami s starši, če da s kakšnimi?

TRAVME IN OKREVANJE

1. Se na področju travm srečujete s kakšnimi izzivi? Če da, s kakšnimi?
2. Kako se soočate in delate z otrokom, ki ima izkušnjo travme?
3. Na kakšen način zagotovite varno okolje za otroka z izkušnjo travme?
4. Kako poteka proces okrevanja?

MEDINSTITUCIONALNO SODELOVANJE

1. Kakšne izkušnje imate z drugimi institucijami pri samem sodelovanju, medsebojni pomoči, odzivnosti?
2. S katero institucijo, v primerih spolnega nasilja nad mladostniki, najpogosteje sodelujete?
3. Kako vam sodelovanje z drugimi institucijami pomaga pri posameznemu primeru?
4. Kateri so za vas največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju?

Priloga B: Odprto kodiranje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	Tri do pet žrtev na leto.	Tri do pet na leto	Število prijav spolnega nasilja	Spolno nasilje
A2	Že pred uvedbo zakona smo znali prepoznati, ali je bila potrebna prijava.	Že pred zakonom so bili kompetentni	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
A3	Menim, da je več prijav, smo pa bolj senzibilni pri prijavi.	Več prijav po sprejetem zakonu	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
A4	Ta zakon je zgolj bolj protokolarno uredil zadeve,...	Uredil zadeve,	Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
A5	...da je vsaka služba, stroka imela predpisan postopek prijave.	Vsaki stroki določil naloge	Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
A6	Meni ali pridejo sami...	Sami	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A7	...ali jih pošljejo starši...	Pošljejo starši	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A8	...ali jih pošlje policija,...	Policija,	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A9	...sodišče...	Sodišče	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A10	...psihiatri...	Psihiatri	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A11	...in drugi, po tem ko se ugotovi, da je otrok žrtev spolnega nasilja.	Drugi	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A12	Ne zdi se mi, da se sodelovanje glede na to kakorkoli razlikuje.	Ni odvisno od načina stika	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
A13	Najpogostejši sta predvsem fizično, kateremu sledijo vzgojni ukrepi	Fizično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
A14	in psihično nasilje v smislu odrekanja.	Psihično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
A15	Pa tudi medvrstniško in...	Medvrstniško	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
A16	...ekonomsko.	Ekonomsko	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
A17	Vloga centra ni ugotoviti, ali je bila zloraba izvedena.	Ugotavljanje ni delo CSD	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD

A18	Gre za eksplicitno nalogo policije, ki to razišče.	Ugotavljanje je delo policije	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
A19	Če nekdo spregovori o travmi, torej, da je bil posiljen, je napoten psihosocialni podpori pomoči	Napotitev k psihosocialni podpori pomoči	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
A20	Pridobljeno znanje in v vseh letih svojega dela, ...	Delovne izkušnje	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
A21	... kakor tudi pri samem izobraževanju.	Izobraževanja	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
A22	Pomagajo mi tudi multidisciplinarni timi, kjer pridobiš različna znanja, glede na specializiranost in specifičnost problema.	Multidisciplinarni timi	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
A23	Najprej se opravi razgovor, v primeru, da gre za nasilje se opravi prijava. Kadar gre za elemente kaznivega dejanja se odstopi in v postopek se vključi kriminalistična policija. Skliče se multidisciplinarni tim in na njem izdelava načrta pomoči s pomočjo strokovnjakov. Kasneje se spremlja družino.	Razgovor, prijava, odstop CSD, vključitev kriminalistične policije, sklic multidisciplinarnega tima, izdelava načrta pomoči, spremljanje družine	Potek sodelovanja z žrtvijo	Vloge in naloge CSD
A24	Izobraževanja neposredno na to temo niso pogosta.	Niso pogosta	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
A25	Pri tem smo socialni delavci sicer omejeni. Udeležimo se lahko dveh plačljivih izobraževanj letno v višini cca 40 EUR in na brezplačna, če se dotikajo našega dela.	Socialne delavke so finančno omejene s številom izobraževanj na leto	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
A26	Se pa spomnim, da so bila pred več leti zelo dobra izobraževanja na	Dobra izobraževanja so bila leta nazaj	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD

	temo spolne zlorabe, se jih spomnim še danes.			
A27	Da sploh lahko opravljaš delo moraš imeti urejene zadeve doma.	Dobro domače okolje	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A28	Sproščam se ob vikendih na vrtu,	Delo na vrtu	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A29	...kavi s prijatelji,...	Druženje s prijatelji	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A30	...v prijetni družbi s sorodniki in bližnjimi...	Druženje z družino	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A31	...na potovanjih,...	Potovanja	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A32	...strokovnih usposabljanjih.	Strokovna usposabljanja	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A33	Pa tudi na supervizijah.	Supervizije	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
A34	Po mojem mnenju, kako vzpostaviti delovni odnos z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja.	Vzpostavitev delovnega odnosa	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
A35	...Največji izziv je torej, da otrok spregovori.	Da otrok spregovori	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
A36	...je to trajalo pet srečanj...	Pet srečanj	Število potrebnih srečanj, da spregovori	Delo z otroki
A37	Težave ima še pet let po zlorabi.	Pet let po zlorabi	Dolgoročnost težav po zlorabi	Delo z otroki
A38	Skliče se multidisciplinarni tim.	Vzpostavitev multidisciplinarnega tima	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
A39	Izdela se načrt pomoči,...	Izdelava načrta pomoči	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
A40	...spremljanje družine,...	Spremljanje družine	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
A41	...napotitev starša po pomoč.	Nudenje pomoči	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
A42	S svojim strokovnim znanjem, ki sem ga pridobila tekom študija.	Strokovno znanje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki

A43	S samo udeležbo na izobraževanjih,...	Izobraževanja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
A44	...dolgoletne izkušnje dela...	Izkušnje dela	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
A45	...in tudi izkušnje na svetovalni...	Svetovalne izkušnje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
A46	...in terapevtski ravni.	Terapevtske izkušnje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
A47	Dostikrat se pogovorimo o vseh drugih stvareh, preden preidemo na konkretniji pogovor o travmi in zlorabi.	Pogovor ne takoj usmerit na travme in zlorabe	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
A48	Otrok nam mora, preden spregovori o travmah, zaupati (se počutiti varnega).	Otrok ti mora zaupati	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
A49	Če se počuti varnega bo spregovoril, zato ga ne zaslišujemo.	Otrok mora imeti občutek varnosti	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
A50	Ko ti otrok nekaj pove, ti pove to z razlogom. Želi si pomoči, zato mu poveš kaj bo sledilo, in da si z njim...	Želi si pomoči in podpore	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
A51	Nikoli ne smeš pustiti otroka samega in mu reči, da ne sme nikomur povedati.	Otroku nuditi podporo	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
A52	Do tega, da starš ne bi dovolil razgovora je možna v primerih, ko gre za visoko-profitne razmere, ko starš obtoži partnerja spolne zlorabe.	V visoko-profitnih razmerah, starš ne dovoli razgovora	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
A53	Spomnim se enega primera, ko je mamica prijavila spolno zlorabo s strani očeta, in ni dovolila, da bi otrok govoril s strokovnim delavcem.	Če je starš povzročitelj, se pogovora s socialno delavko izogibajo	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
A54	Izzivov je več.	Srečuje se z izzivi	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje

A55	Največjega zagotovo predstavlja pridobitev ustrezne oblike pomoči in podpore.	Zagotovitev ustrezne oblike pomoči in podpore	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
A56	S tem ciljam predvsem na terapevte, svetovalce ali psihiatre, pri njih gre za močno pomanjkanje kadra in obremenjenost.	Težave z zdravstvom	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
A57	V Ljubljani je čakalna doba 9 mesecev ali več.	Težave z zdravstvom	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
A58	Ogromne izzive predstavljajo tudi zagotovitev ustrezne oblike zaščite žrtve...	Zagotovitev ustrezne oblike pomoči in podpore	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
A59	...(pre)obremenjeno st socialnih delavcev...	Preobremenjenost socialnih delavcev	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
A60	...omejenost virov – gledano iz ekonomskega vidika.	Omejitve pri delu	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
A61	Za vse otroke v okviru moje obravnave smo poleg obravnave na centru, poiskali druge, posebne pomoči, kot se v primerih travm zahteva, terapevte, ali ustrezno psihološko pomoč.	Otrokom se poišče ustrezne vire pomoči	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
A62	Terapije niso naloge centra, ki pa je sicer dolžan posredovati informacije.	CSD ne izvaja terapij	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
A63	...imamo že od samega začetka varno sobo, kjer smo že opravili tudi kar nekaj zaslišanj,...	Na CSD-ju je varna soba	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
A64	Sama pa k varnemu okolju prispevam s tem, da izvedem več pogovorov, da mi otrok zaupa.	Več pogovorov za pridobitev zaupanja	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
A65	Menim pa tudi, da je moja pisarna urejena na način, da se vsak	Urejenost pisarne	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje

	posameznik v njej počuti varnega.			
A66	Odvisno.	Odvisen od družine	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
A67	V primeru najstnikov in urejene družine (močna podpora) poteka proces okrevanja hitreje in je prisotnih manj travm.	V urejeni družini poteka hitreje, prisotnih je manj travm	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
A68	V primeru neurejene družine pa bistveno več časa. Poznamo tudi kar nekaj primerov, ko so po dolgoletnih posvetovanjih žrtve storile tudi samomor.	V neurejeni družini je daljši	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
A69	Z medinstitucionalnimi organi imamo relativno dobre izkušnje.	Dobre izkušnje	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A70	Še posebej s policijo,...	Policija	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A71	...šolami,...	Šole	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A72	...vrtci...	Vrtci	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A73	...in ostalimi nevladnimi organizacijami, ki so zelo odzivni/-e.	Nevladne organizacije	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A74	Malo manj dobre pa imamo na drugi strani z zdravstvom, predvsem z neodzivnostjo – že kar se tiče samih sestankov.	Zdravstvo	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A75	V resnici nobena od institucij ne izstopa. Vsaka institucija je odgovorna za svoj delež in pripomore k reševanju primera. Tako da sodelujemo z vsemi institucijami in od vsake pridobimo različna poročila.	Z vsemi institucijami sodelujejo v enaki meri	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
A76	S strokovnim znanjem in poznavanjem specifičnih	Vsaka pripomore s svojim strokovnim znanjem	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje

	področij. Vsak mora opraviti svoje, za kar je specializiran. Če ni vseh sodelujočih, ni učinkovite pomoči.			
A77	Strokovni pogum,...	Strokovni pogum	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
A78	...poznavanje svojega področja, da si pri svojem delu suveren...	Poznavanje svojega področja	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
A79	...strokovno znanje...	Strokovno znanje	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
A80	...ozaveščenost drugih medinstitucionalnih organov...	Ozaveščenost vsake stroke	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
A81	...in poznavanje svoje ter druge zakonodaje...	Poznavanje svoje in tuje zakonodaje	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	Ena zloraba ali manj kot ena na leto.	Ena ali manj na leto	Število prijav spolnega nasilja	Spolno nasilje
B2	Se mi ne zdi, da je več prijav.	Ni več prijav po sprejetem zakonu	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
B3	Smo pa kot socialne delavke veliko bolj pozorne na določene znake.	Večja pozornost na znake nasilja	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
B4	Zakon je prispeval k večji prepoznavi in zaznavi nasilja.	Prispeval pri zaznavi in prepoznavi	Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
B5	V smislu izvajanja stikov pod nadzorom prejmemo sklep iz sodišča.	Sodišče	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
B6	Včasih so napoteni s strani policije,	Policija	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
B7	...šole.	Šola	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
B8	Pridejo sami...	Sami	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
B9	...ali pa jih k nam pripeljejo starši	Pošljejo starši	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje

B10	V prvi vrsti zagotovo fizičnega...	Fizično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
B11	...in psihičnega.	Psihično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
B12	Zadnje čase je vedno več medvrstniškega...	Medvrstniško	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
B13	...in spletnega nasilja.	Spletno	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
B14	Pri tem nimam težav...	S tem ni težav	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
B15	...nadaljnji proces vodijo druge institucije.	Ugotavljanje ni delo CSD	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
B16	Vsakemu otroku je treba verjeti.	Otroku je treba verjeti	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
B17	Kadar otrok spregovori o nasilju, je potrebno pravilno odgovarjati in kasneje ukrepati.	Potrebno je primerno ukrepati	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
B18	Znanje...	Izobraževanja	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
B19	...in dolgoletne izkušnje.	Delovne izkušnje	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
B20	Opravi se pogovor z otrokom, kadar gre za spolno nasilje se to prijavi, če se še ni. Pomembno je, da se otroku razjasni, kaj sledi in kakšni bodo postopki. Pomembno je tudi, da otrok o zlorabi ne govori večkrat. Na pogovor se kasneje povabi starše, katerim se predstavi postopek. Celoten postopek, v primeru spolne zlorabe vodi kriminalistična policija. Skupaj z drugimi strokovnjaki naredimo načrt pomoči.	Pogovor z otrokom, prijava, pogovor s starši, naredi se načrt pomoči, postopek vodi kriminalistična policija	Potek sodelovanja z žrtvijo	Vloge in naloge CSD

B21	Sicer samega izobraževanja, specifičnega na temo spolnega nasilja nad otroki ni, so pa izobraževanja o nasilju nad otroki, in v sklopu tega govorijo nekaj malega o spolnem nasilju.	Ni specifičnih izobraževanj na temo spolnega nasilja	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
B22	Je pa tega zelo malo, se niti ne spomnim, kdaj je bilo nazadnje.	Niso pogosta	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
B23	Meni pomagajo pogovori s kolegicami ob kavi,...	Druženje s prijatelji	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
B24	...branje...	Branje	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
B25	...urejanje vrta...	Delo na vrtu	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
B26	...in doma urejeno družinsko življenje.	Dobro domače okolje	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
B27	Moje izkušnje, s področja dela z otroki, ki so bili žrtve spolnega nasilja, predstavlja predvsem delo z mlajšimi, tako da delo poteka v »sodelovanju« s starši.	Pogovori se večinsko izvajajo s starši	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
B28	Spolna zloraba je kaznivo dejanje, zato bi tukaj rada izpostavila dolgotrajnost postopkov na sodiščih.	Dolgotrajnost postopkov	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
B29	S strokovnim znanjem...	S strokovnim znanjem	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
B30	...udeležbo na seminarjih eksplicitno iz področja spolnih zlorab...	Udeležba na seminarjih	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
B31	...poznavanjem procesov ostalih protokolnih služb...	Poznavanje svoje in tuje zakonodaje	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki

B32	...dobrimi komunikacijskimi veščinami...	S pomočjo komunikacijskih veščin	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
B33	Svetovalne in...	Svetovalne izkušnje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
B34	...terapevtske izkušnje, imam končano prvo stopnjo.	Terapevtske izkušnje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
B35	Strokovna znanja, ki smo jih pridobili...	Strokovno znanje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
B36	...delovne izkušnje...	Izkušnje dela	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
B37	...izobraževanja...	Izobraževanja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
B38	...in medinstitucionalna sodelovanja.	Medinstitucionalna sodelovanja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
B39	V primeru zlorab otrok sodelujemo s starši. Starši so zadolženi za to, da poskrbijo za ustrezno pomoč.	Odgovornost staršev je, da otroku priskrbijo ustrezno pomoč	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
B40	Pri tem pomagamo z usmeritvami tudi centri za socialno delo. Torej kaj je za otroke s tovrstnimi izkušnjami primerno.	CSD pomaga staršem pri iskanju pomoči	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
B41	Negativnih izkušenj nimam.	Ni težav	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
B42	Starši so kooperativni, še posebej po predstavitvi nalog centra za socialno delo.	Starši sodelujejo s CSD	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
B43	Izziv predstavlja zagotovo dolga čakalna vrsta in zasedenost v zdravstvenih domovih...	Težave z zdravstvom	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
B44	...zelo težko je dobiti dobrega kliničnega psihologa.	Težave z zdravstvom	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
B45	Pomembno vlogo igra dobra pripravljenost strokovnega osebja...	Pripravljenost strokovnega osebja	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje

B46	...dobro poznavanje zakonodaje in vsaj okvirno poznavanje drugih.	Poznavanje svoje in tuje zakonodaje	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
B47	Veliko oviro mi predstavlja zdravstvo, predvsem njihova neodzivnost in neodzivnost drugih multidisciplinarnih organov.	Težave z zdravstvom	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
B48	Take otroke po navadi napotim na za to predvidene institucije, kjer jim s svojimi tehnikami pomagajo.	Otrokom se poišče ustrezne vire pomoči	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
B49	Sama pa pri takih otrocih pazim, kaj govorim in da s svojimi besedami ne povzročim večje škode.	Pazljivost pri izbiri besed	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
B50	Za namen pogovorov z žrtvami uporabljamo lastne pisarne, ki nudijo mirno okolje	Urejenost pisarne	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
B51	Otrok mora imeti občutek, da ve da je zaščiten in da se varno počuti. Za to pa je potrebnih več pogovorov.«	Več pogovorov za pridobitev zaupanja	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
B52	Proces okrevanja je dolgotrajen in...	Proces je dolgotrajen	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
B53	...pri tem je potrebna volja žrtve po samem okrevanju.	Potrebna je volja	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
B54	Potrebno jim je dopovedati, da je okrevanje mogoče ampak trajajoče.	Okrevanje je mogoče	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
B55	Pri procesu je več stopenj, skozi katere mora iti žrtev in mi mu pri tem pomagamo	Proces je dolgotrajen	Proces okrevanja	Travme in okrevanje

B56	Tako kot sem že prej rekla, se srečujem s težavami z zdravstveno stroko. Namreč zdravstvo je zelo neodzivno in pa ne udeležujejo se multidisciplinarnih timov.	Zdravstvo	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B57	Imam občutek, da nas zdravstvo podcenjuje...	Občutek manjvrednosti s strani zdravstvene stroke	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B58	Tukaj je treba posebej omeniti in opozoriti na dolgotrajnost postopkov.	Dolgotrajnost postopkov	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
B59	S policijo,	Policija	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B60	...kriminalisti...	Policija	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B61	...šolstvom pa sodelovanje poteka nemoteno in zelo dobro sodelujemo.	Šola	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B62	Z vsemi, ki lahko pripomorejo in pomagajo.	Z vsemi institucijam sodelujejo v enaki meri	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B63	Sicer odvisno od primera.	Od primera je odvisno, s katero institucijo bodo sodelovali	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B64	Vsak strokovnjak prispeva svoj delež k rešitvi. Zato je sodelovanje ključno in zelo pomembno.	Vsak pripomore s svojim strokovnim znanjem	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
B65	Dobro poznavanje zakonodaje iz lastnega področja delovanja in delno vlogo drugih...	Poznavanje svoje in tuje zakonodaje	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
B66	...neudeležba nekaterih strok...	Neudeležba nekaterih strok	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
B67	...ter dolgotrajnost postopkov.	Dolgotrajnost postopkov	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
C1	Nekaj jih je. Še vedno ne veliko, ker tega ne prijavljajo. Spolnega nasilja se sramujejo).	Nekaj jih je, a ne veliko	Število prijav spolnega nasilja	Spolno nasilje
C2	Ne vem. Pred letom 2008 nisem delala.	Ni delala pred 2008	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
C3	Gre za zelo dobro napisan zakon brez mehanizmov s katerimi bi zlorabe reševal.	Zakon je dobro napisan, a ne rešuje zlorab	Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
C4	Preko policije, najpogosteje,	Policija	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
C5	...šol...	Šola	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
C6	nevladnih organizacij, predvsem iz DNK.	Nevladne organizacije	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
C7	Večina jih pride po uradni dolžnosti	Po uradni dolžnosti	Stik z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
C8	Po mojem mnenju sta najpogostejši psihično...	Psihično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
C9	...in fizično.	Fizično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
C10	Sicer so prisotni tudi številni primeri ekonomskih...	Ekonomsko	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
C11	...spolnih...	Spolno	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
C12	...spletnih.	Spletno	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
C13	Po mojem mnenju, da ne vemo, koliko je otrok pripravljen spregovoriti...	Nepredvidljivost, ali bo otrok spregovoril	Da otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
C14	...in da nima/-mo dovolj časa.	Premalo časa	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
C15	Ogromno dejavnikov je, ki vplivajo na to, kako se boš lotil primera; dobro pripravljena predhodna dokumentacija, nov primer, dobro sodelovanje žrtve.	Vpliv predhodne dokumentacija, drugih primerov, sodelovanje žrtve	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD

C16	Zakonodaja, ki je vedno v korist otroka	Zakonodaja	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
C17	Pri delu z žrtvijo je izjemnega pomena sodelovanje, sodelovanje s starši in drugimi deležniki.	Sodelovanje s starši in drugimi organi	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
C18	Pomaga tudi občutek, da si žrtvi ponudil pomoč	Občutek, da pomagaš	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
C19	Da.	Se jih udeležuje	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
C20	Izobraževanj ni malo – ta so različna in vsaj nekajkrat letno.	So pogosta, večkrat na leto	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
C21	Ko se primer zaključi si poskušam olajšati, si olajšam dušo – dam stvari iz sebe (pogovor s posameznikom – ekipo), da čustva in občutki ne obstanejo v meni.	Pogovor s posameznikom ali ekipo	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
C22	Ključno pri tem je, da znaš razmejiti.	Ločitev delovnega in zasebnega življenja	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
C23	V trenutku, ko vidiš pri žrtvi spremembo na bolje, vidiš, da je bilo vse to vredno in predvsem, zakaj to počnemo.	Vesetje in osebna zmaga, ko nekomu pomagaš	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
C24	Spregovoriti o spolni zlorabi.	Da otrok spregovori	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
C25	Največji izziv žrtve z izkušnjo spolne zlorabe je zagotovo med drugimi tudi ta, da mora o izkušnji pripovedovati večkrat.	Žrtev mora o zlorabi večkrat pripovedovati	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
C26	Poskušam ji dati občutek (tudi prostor), da lahko nekje poišče pomoč.	Nudenje pomoči	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
C27	Občutke poskušam dati iz sebe.	Izliti svoja čustva	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki

C28	Znanja iz področja socialnega in...	Strokovna znanja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
C29	...psihoterapevtskega dela...	Psihoterapevtska znanja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
C30	...dosedanje izkušnje...	Izkušnje dela	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
C31	izkušnje sodelavcev (njihova pomoč),	Izkušnje drugih,	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
C32	...lastni otroci (vidik, kako se pogovarjati z otrokom – žrtvijo).	Videnje lastnih otrok	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
C33	Zelo različno. Nekateri so zelo, medtem ko drugi na primer niso.	Nekateri so sodelovalni, nekateri ne	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
C34	Upoštevati moramo socialni karakter in okolje iz katerega prihajajo.	Odvisno od socialnega karakterja in okolja	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
C35	V primeru, da je povzročitelj spolne zlorabe starš je to definitivno oseba, ki bo preprečevala pogovor s socialno delavko.	Če je starš povzročitelj, se pogovora s socialno delavko izogibajo	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
C36	S centri socialni dela delamo v korist otroka - pravica otroka se vedno postavi pred pravico starša.	Pravice otrok so pred starši	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
C37	Poznamo nekaj primerov, v marsikaterem pa tudi vidimo, da se starši umaknejo (na ta način jih razbremenimo).	Včasih se starši umaknejo in prepustijo delo CSD-ju	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
C38	Da.	Srečuje se z izzivi	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
C39	Živijo v ciklu travm – o njih ne želijo spregovoriti in se naučijo z njimi živeti.	Otroci o travmah ne želijo govoriti	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje

C40	Na tablo narišem krog in jim rečem zdaj ste tukaj, travma je tukaj v sredini. Narišem torej cikel, ki se mora nekako zaključiti. S tem ko se zaključi, travma izvedeni...	Pomoč v obliki risanja	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
C41	Najpogostejšo obliko pomoči predstavlja pogovor, ki mora biti čim bolj neformalen.	Z (neformalnim) pogovorom	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
C42	Varno okolje zagotovimo tako, da čimprej najdemo vzrok za travmo in ga umaknemo iz okolja, ki je vzrok za travmo.	Poišče se vzrok za travmo	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
C43	Umaknemo ga torej v okolje, v katerem se bo počutil varno. Damo (nudimo) mu prostor (kjer se lahko umakne) da sam predela travmo, nato se v sodelovanju z njim lotimo priprave načrta okrevanja.	Otroka se umakne v varno okolje	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
C44	Pri tem so zelo pomembni MDT-ji (multidisciplinarni teami), krizni centri, rejništva, zavodi, njihovi sorodniki in prijatelji idr.	Pomembne so bližnje osebe	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
C45	Različno - od posameznika do posameznika drugače.	Odvisen od posameznika	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
C46	Eni se postavijo na noge prej, drugi kasneje, medtem ko nekatere travme zaznamujejo za življenje.	Nekatere osebe, travme spremljajo celo življenje	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
C47	Zagotovimo jim okolje, pomoč in podporo, preostanek je na njih.	Potrebna je volja	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
C48	Gre za dolgotrajni proces	Proces je dolgotrajen	Proces okrevanja	Travme in okrevanje

C49	So odzivni.	Dobre izkušnje	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C50	Kot primer še posebej dobrega sodelovanja bi izpostavila policijo s svojimi javnimi pooblastili v korist zasledovanja mladostnikov in otrok.	Policija	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C51	Odzivne so tudi druge nevladne organizacije...	Nevladne organizacije	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C52	...vendar nam za boljše povezovanje, zaradi prevelikega števila primerov zmanjka časa.	Zaradi preobsežnega dela zmanjka časa za boljše povezovanje z NVO	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
C53	Sicer veliko in dobro sodelujemo tudi s šolami...	Šole	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C54	...in ostalimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi.	Vzgojno-izobraževalni zavodi	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C55	Policijo in ostalimi vključenimi v postopek obravnave posameznega primera	Najpogostejše sodelujejo s policijo	Najpogostejše sodelovanje	Medinstitucionalno sodelovanje
C56	Ogromno.	Sodelovanje drugih institucij ima velik pomen	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C57	Pomaga pri pravnomočnih zadevah in drugih.	Pomaga pri pravnomočnih zadevah	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C58	Vsekakor pripomore dobršen del pomoči, sploh kar se tiče svetovalnega dela, dela s storitvijo.	Pripomore pri svetovalnem delu in delu s storitvijo	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
C59	Pomanjkanje časa glede spoznavanja novih programov, novih stvari, ki se dogajajo drugod, novih ljudi.	Pomanjkanje časa za usposabljanje in izobraževanje	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
C60	Zelo je veliko tega, da nimamo na enem mestu vsega (enega spletnega mesta, ki ima zbrano vse).	Podatkov ni zbranih na enem mestu	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
C61	Delamo na podlagi lastne mreže kontaktov.	Delovanje na podlagi poznanstev	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje

C62	Prisotnega je veliko poročanja, pisanja in ubesedovanja. Za vsako stvar ki jo oddaš naprej moraš imeti pisno podlago	Veliko je dokumentacije	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
-----	--	-------------------------	--	--------------------------------

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
D1	Dva na leto.	Dva na leto	Število prijav spolnega nasilja	Spolno nasilje
D2	Ja, jaz mislim, da je vseeno bilo.	Več prijav po sprejetem zakonu	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
D3	Ozaveščenost ljudi o spolnem nasilju in nasilju na splošno se povečuje. Ugotavlja se, da to ni nekaj normalnega in vsakdanjega.	Prispeval pri zaznavi in prepoznavi	Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
D4	Menim, da pridemo največkrat v stik po tem, ko smo seznanjeni s strani policije.	Policija	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
D5	Nekatere prijave pridejo direktno s strani žrtev.	Sami	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
D6	Bi rekla da ja.	Je odvisno od načina stika	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
D7	Sodelovanje je odvisno od kraja in načina ter komu in kako je otrok o nasilju spregovoril.	Odvisno od okolja, načina izpovedi in osebe	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
D8	Če na primer otrok spregovori o nasilju v šoli in sam smatra, da gre za hudo obliko nasilja, kasneje sodelovanje steče lažje – lažje je nuditi ustrezno obliko pomoči.	Lažje sodelovanje preko šole	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
D9	Težje je na drugi strani sodelovati z žrtvijo po oddaji prijave, ki jo odda starš sam. V teh primerih otrok pri prijavi sodeluje ali ne (pri tovrstnih prijavah ni	Težje sodelovanje ob prisotnosti staršev	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje

	neposredno izrazil tega v šoli, prijateljem ali staršem – otroci ne vedo kaj in kako povedati, ker jim je nerodno, še posebej pred starši).			
D10	Fizičnega...	Fizično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
D11	...in psihičnega.	Psihično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
D12	Načeloma ne.	S tem ni težav	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
D13	Končno zbiranje dokazov izvaja policija.	Ugotavljanje je delo policije	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
D14	Oni naredijo svoje, mi pa moramo v naslednjem koraku narediti varnostni načrt žrtvi.	CSD naredi varnostni načrt	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
D15	V okviru narediti varnostni načrt...	Varnostni načrt	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
D16	...in načrt pomoči, ki držita strukturo za naprej.	Načrt pomoči	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
D17	Ko narediš začetno oceno ogroženosti, skozi čas evalviraš, kje si, kam greš in kaj želiš doseči.	Ocena ogroženosti	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
D18	Prva koraka predstavlja pogovor z otrokom (kje, kaj in kako se mu je to zgodilo)in vzpostavitev varnega okolja. Temu sledi definiranje, kaj lahko naredimo, da otroka zaščitimo (pri tem je seveda odvisno kdo je povzročitelj). Sledi pogovor s starši – torej kaj morajo narediti, da otroka zaščitimo (če zaščita s strani staršev ni možna – ni pogojev, kako otroka zaščititi na drug način). Sledijo pogovori z otrokom, starši in šolo ali vrtcem (torej	Pogovor z otrokom, iskanje rešitev, pogovor s starši, pogovor z drugimi institucijami, spremljanje družine	Potek sodelovanja	Vloge in naloge CSD

	pregled, kako se otrok tam obnaša). Učitelji/-ce in vzgojitelji/-ce so z njim v kontaktu in opazujejo obnašanje. Sledijo ponovni pogovori z otrokom skozi čas (preverba) ali se je stanje izboljšalo ter ali starši pomagajo otroku v skladu z zastavljenim načrtom pomoči in ali stvari evalvirajo.			
D19	Bila sem na številnih, ki so bila splošna na temo nasilja.	Se jih udeležuje	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
D20	Specifično na to temo spolnega nasilja nisem bila na nobenem izobraževanju.	Ni specifičnih izobraževanj na temo spolnega nasilja	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
D21	Zdi se mi pomembno, da je okrog mene dober tim in dobro podporno delovno okolje.	Podporno delovno okolje	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
D22	Ko sem bila v stiski zaradi enega drugega spolnega nasilja in razpleta vsega skupaj sem se dogovorila za individualni pogovor (nekaj ur) s supervizorjem (omogočeno s strani delodajalca).	Supervizije	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
D23	Mislim, da je to kot na splošno v družbi, kar se tiče spolnosti, tabuizirana tema,	Tabu tema	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
D24	...o kateri je težko govoriti.	Da otrok spregovori	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
D25	Hkrati pa da dejansko ne vejo, kaj pod spolno nasilje spada – da so določena dejanja neprimerno vedenje in ne (že) dejansko spolno	Ne vejo, kaj je spolno nasilje	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki

	nasilje (npr. otipavanje).			
D26	...otroci težko res izrazijo, oziroma povej, kako se naj izrazijo.	Dogajanja ne znajo opisati	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
D27	Imajo občutek sramu, kadar bi bilo potrebno, da bi situacijo podrobneje opisali.	Občutek sramu	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
D28	Izziv ravno zato ker, se mi zdi, da tekom pogovora z žrtvijo ne vem točno kako, naj na najbolj primeren način vprašam, da bi otrok zares povedal, kaj se mu je dejansko dogajalo.	S pomočjo komunikacijskih veščin	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
D29	Že opazovanje na splošno, ko se otroku postavi določeno vprašanje	Otrokova reakcija	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
D30	Kako on to, če tudi ne želi odgovori verbalno, odgovori z neverbalno komunikacijo	Neverbalna komunikacija	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
D31	...bi lahko rekla, da so otroci zelo zadržani glede govora okrog tega.	Začetna zadržanost otrok	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
D32	Potrebne je kar nekaj časa, da otrok – mladostnik vzpostavi zaupni odnos s strokovnim delavcem, da mu lahko o intimnih zadevah sploh kaj govori.	Potrebno več pogovorov in časa	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
D33	Zato prve, začetne pogovore izvede sektor kriminalistične policije, ki se konkretnije ukvarja s preiskovanjem spolnega nasilja nad mladoletnimi otroci.	Začetne pogovore prične kriminalistična policija	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
D34	Ja.	So težave	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
D35	po eni strani odvisno od staršev in njihovega pogleda,	Odvisno od pogleda staršev in odnosa z otroki	Sodelovanje s starši	Delo z otroki

	nemalokrat prisotna njihova brezbržnost (v smislu, da otipavanja ne razumejo kot nekaj zelo hudega –otrok ne bo več v stiku s to osebo in bo lažje, problem rešen). Veliko je odvisno od njihovega odnosa z otrokom.			
D36	V določenih primerih spolnega nasilja je po drugi strani prisotno tudi to, da starši določene zadeve močno potencirajo in niso odprti za pogovore.	Ne želijo sodelovati	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
D37	Zavračanje starša. Otrok ni mogel razumeti, zakaj ga starš noče sprejeti.	Starši zavračajo otroke	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
D38	Pošljemo ga na bolj primerno institucijo, ki mu lahko nudi bolj poglobljeno in strokovno obravnavo.	Otrokom se poišče ustrezne vire pomoči	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
D39	Midva se nato srečujeva, da evalvirava in spremljava proces (kar lahko vseeno s strani CSD-ja nudimo)	CSD evalvira proces	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
D40	Na način, da že s prvim stavkom, ob srečanju z otrokom, poskusiva delati na tem, da mu povem in dam občutek, da gre za zaupno okolje.	Občutek zaupanja	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
D41	Glede nasilja in občutij moramo povedati naprej, v smislu da to ne bo škodilo v njegovo škodo – korist.	Predati informacije	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
D42	S tem, da se otroku da čas.	Otroku dati čas	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje

D43	Ko bo pripravljen lahko začne govoriti o travmah in da se ne sili vanj.	V otroka ne siliti	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
D44	Menim, da je sodelovanje na splošno zelo dobro.	Dobre izkušnje	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D45	Predvsem se mi zdi dobro sodelovanje s šolami	Šole	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D46	...in vrtci...	Vrtci	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D47	...tudi s policijo.	Policija	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D48	Zaradi zasedenosti je včasih malo težje sodelovati z zdravstvom	Zdravstvo	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D49	Ne gre za to, da ne bi želeli sodelovati, ampak včasih zaradi določenih drugih obveznosti, sestankov in srečanj s CSD-ji ne uvrstijo prioriteto (udeležba ni prioriteta). V teh primerih jih naknadno vseeno pokličemo in ostajamo v stiku – jim sporočimo kaj in kako se z žrtvijo (otrokom in družino na splošno) dogaja.	Prezasedenost zdravstva	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D50	S sektorjem kriminalistične policije.	Najpogosteje sodelujejo s policijo	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D51	Sodelovanje se mi zdi zelo smiselno.	Sodelovanje drugih institucij ima velik pomen	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D52	Vsaka institucija, ki sodeluje s staršem in družino, vidi otroka in družino iz svojega zornega kota. Na ta način lahko sestavimo smiselno celoto – pripravo načrta okrevanja – kdaj in kako bodo prisotne specifične institucije	Vsak pripomore s svojim strokovnim znanjem	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
D53	Usklajevanje terminov...	Usklajevanje	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje

D54	...in organizacija sestankov.	Organiziranost	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
-----	-------------------------------	----------------	--	--------------------------------

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
E1	Tam okrog dva do tri na leto	Dva do tri na leto	Število prijav spolnega nasilja	Spolno nasilje
E2	Mislim, da ja.	Več prijav po sprejetem zakonu	Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
E3	Prejeli smo več prijav o spolnih zlorabah in ljudje so o tem začeli govoriti.	Prispeval pri zaznavi in prepoznavi	Pomen Zakona o preprečevanju nasilja v družini	Spolno nasilje
E4	Preko policije...	Policija	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
E5	...šole...	Šola	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
E6	...velikokrat pridejo same.	Sami	Način stika z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
E7	Ne menim, da je od tega odvisno sodelovanje...	Ni odvisno od načina stika	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
E8	...odvisno pa je od vsakega posameznika. Koliko je ta sploh pripravljen sodelovati.	Odvisno od posameznika	Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja	Spolno nasilje
E9	Po mojih izkušnjah je največ fizičnega in...	Fizično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
E10	...psihičnega.	Psihično	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
E11	Temu sledi spletno...	Spletno	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
E12	...in medvrstniško.	Medvrstniško	Najpogostejša oblika nasilja	Spolno nasilje
E13	Samo ugotavljanje prepustimo kriminalistični policiji, ki je za to bolj usposobljena.	Ugotavljanje je delo policije	Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja	Vloge in naloge CSD
E14	Mi pa skupaj z žrtvijo naredimo varnostni načrt pomoči, ki žrtvi pripomore na način, da se jo zaščiti in umakne v varno okolje.	Varnostni načrt	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
E15	Načeloma je treba vsakemu, ki o	Nudjenje pomoči	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki

	nasilju spregovori, verjeti in temu primerno ukrepati.			
E16	V prvi vrsti zakonodaja, ...	Zakonodaja	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
E17	... izkušnje, ki sem jih pridobila tekom dela...	Delovne izkušnje	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
E18	...znanje, ki ga pridobim v izobraževanjih...	Izobraževanja	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
E19	... in pa pomaga mi dober tim, ki ga imamo na centru.	Dober tim sodelavcev	Pomoč pri postopku zaščite otrok	Vloge in naloge CSD
E20	Izobraževanj eksplicitno o spolnem nasilju ni, so pa ta omenjena v izobraževanjih o nasilju nasploh.	Ni specifičnih izobraževanj na temo spolnega nasilja	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
E21	... ker delam na področju otrok, se jih seveda udeležujem.	Se jih udeležuje	Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju	Vloge in naloge CSD
E22	Sama za to poskrbim tako, da hodim v hribe...	Hribi	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
E23	...se o tem pogovarjam...	Pogovor s posameznikom ali ekipo	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
E24	...in pa veliko mi pomeni družina, ki me vsakič spravi v boljšo voljo.	Dobro domače okolje	Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk	Vloge in naloge CSD
E25	Največji izziv je, da otrok spregovori.	Da otrok spregovori	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
E26	Večina otrok o svoji izkušnji, ne prične govoriti že na prvem pogovoru, pač pa je za to potrebnih več pogovorov.	Potrebnih več pogovorov	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
E27	Z otrokom je treba vzpostaviti odnos in pridobiti njegovo zaupanje, šele takrat lahko preidemo na druge korake.	Vzpostavitev delovnega odnosa	Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja	Delo z otroki
E28	Ob pogovoru skušam izbrati pravilne besede, ki dajejo občutek	S pomočjo komunikacijskih veščin	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki

	varnosti in ne povečajo travm.			
E29	V pomoč so mi tudi multidisciplinarni timi, kjer sodelujemo z drugimi strokovnjaki	Vzpostavitev multidisciplinarnega tima	Soočanje z izzivi pri delu z otroki	Delo z otroki
E30	V veliko pomoč mi je tudi zakonodaja in zakonodaja drugih strok	Zakonodaja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
E31	Predvsem strokovna znanja...	Strokovno znanje	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
E32	... znanja iz delovnih izkušenj...	Izkušnje dela	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
E33	... znanja od drugih strokovnjakov.	Izkušnje drugih	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
E34	In pa vsaka nova znanja, ki se nam predajo ob izobraževanjih.	Izobraževanja	Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam	Delo z otroki
E35	Tako, kot sem že rekla, nekateri potrebujejo več pogovorov, da ti zaupajo in posledično s tabo sodelujejo.	Potrebno več pogovorov in časa	Otrok spregovori o zlorabi	Delo z otroki
E36	S starši težav nimam.	Ni težav	Sodelovanje s starši	Delo z otroki
E37	Da.	Srečuje se z izzivi	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
E38	Velikokrat se zgodi, da otroci niso pripravljeni govoriti o travmah.	Otroci o travmah ne želijo govoriti	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
E39	Niti se jih ne zavedajo, ...	Otroci se travm ne zavedajo	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
E40	...se z njimi naučijo živeti in jih imajo kot samoumevne.	Otroci travme ponotranjijo	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
E41	Srečujem se tudi s težavami z dolgimi čakalnimi vrstami pedopsihiatrov	Težave z zdravstvom	Izzivi na področju travm	Travme in okrevanje
E42	Otroke z izkušnjo travme pošljem k za to predvidene institucije, kjer z njimi sodelujejo in jim pri tem pomagajo.	Otrokom se poišče ustrezne vire pomoči	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje
E43	S tem institucijami in otrokom pa sem v konstantnem	CSD evalvira proces	Soočanje in premagovanje travm	Travme in okrevanje

	stiku, da vidim, kako napredujejo.			
E44	V pomoč pri delu mi je varna soba, ki jo imamo na centru.	NA CSD-ju je varna soba	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
E45	Z otroki opravi več pogovorov in si s tem skušam pridobiti njihovo zaupanje.	Več pogovorov za pridobitev zaupanja	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
E46	Za večji občutek varnosti skrbim tudi z urejenostjo svoje pisarne, katero skušam čim bolj približati otroku in jo narediti čim manj uradno.	Urejenost pisarne	Zagotavljanje varnega okolja za pogovor	Travme in okrevanje
E47	Okrevanje poteka različno od posameznika.	Odvisen od posameznika	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
E48	...da si posameznik želi okrevati.	Potrebna je volja	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
E49	Pri tem je tudi pomembna družina, ki če je podporni, veliko pripomore k okrevanju.	Odvisen od družine	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
E50	V nasprotnem primeru pa je okrevanje daljše in potrebno je več pomoči.	V neurejeni družini je daljši	Proces okrevanja	Travme in okrevanje
E51	Moje izkušnje z drugimi so zelo dobre.	Dobre izkušnje	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E52	Vsaka institucija pozna svojo zakonodajo in jo zna uporabljati.	Dobre izkušnje	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E53	Na multidisciplinarnih timih se dobro povezujemo in dopolnjujemo.	Dobre izkušnje	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E54	Edina slaba izkušnja, ki jo imam je preko zdravstva, namreč ti niso tako odzivni in imajo precej dolge čakalne vrste.	Zdravstvo	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E55	Najpogosteje sodelujemo s policijo...	Policija	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E56	... in s solo.	Šole	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje

E57	S sodelovanjem hitreje preidemo do rešitev problema in k nudenju pomoči žrtvi.	Pripomore k hitrejšemu reševanju	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E58	Vsaka stroka pozna svojo zakonodajo in pri tem pomaga drugi	Vsak pripomore s svojim strokovnim znanjem	Sodelovanje z institucijami	Medinstitucionalno sodelovanje
E59	Izzivi so pri iskanju zdravstvenih delavcev, pri samem kontaktu z njimi. Dolge čakalne dobe v zdravstvu.	Težave z zdravstvom	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
E60	Tudi na sodiščih so dolge čakalne dobe.	Dolgotrajnost postopkov na sodiščih	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
E61	Včasih je problem, koga pridobiti na telefon in se kasneje z njim loviš po mailih.	Problemi pri kontaktiranju	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje
E62	Smo pa na polno zasedene tudi socialne delavke in tudi me smo preobremenjene.	Preobremenjenost socialnih delavk	Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju	Medinstitucionalno sodelovanje

Priloga C: Osnovno kodiranje

1. Spolno nasilje

a) Število prijav spolnega nasilja

- Tri do pet na leto (A1)
- Ena zloraba ali manj kot ena na leto (B1)
- Nekaj jih je, a ne veliko (C1)
- Dva na leto (D1)
- Dva do tri na leto (E1)

b) Prijava spolnega nasilja po sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini

- Že pred zakonom so bili kompetentni (A2)
- Več prijav po sprejetem zakonu (A3, D2, E2)
- Ni več prijav po sprejetem zakonu (B2)
- Večja pozornost na znake nasilja (B3)
- Ni delala pred 2008 (C2)

c) Pomen zakona o preprečevanju nasilja v družini

- Uredil zadeve (A4)
- Vsaki stroki določil naloge (A5)
- Prispeval pri zaznavi in prepoznavi (B4, D3, E3)
- Zakon je dobro napisan, a ne rešuje zlorab (C3)

d) Način stika z žrtvijo spolnega nasilja

- Sami (A6, B8, D5, E6)
- Pošljejo starši (A7, B9)
- Policija (A8, B6, C4, D4, E4)
- Sodišče (A9, B5)
- Psihiatri (A10)
- Drugi (A11)
- Šola (B7, C5, E5)
- Nevladne organizacije (C6)
- Po uradni dolžnosti (C7)

e) Sodelovanje z žrtvijo spolnega nasilja

- Ni odvisno od načina stika (A12, E7)
- Je odvisno od načina stika (D6)
- Nekateri so sodelovalni, nekateri ne (C33)
- Odvisno od socialnega karakterja in okolja (C34)
- Odvisno od okolja, načina izpovedi in osebe (D7)
- Lažje sodelovanje preko šole (D8)
- Težje sodelovanje ob prisotnosti staršev (D9)

f) Najpogostejša oblika nasilja

- Fizično (A13, B10, C9, D10, E9)
- Psihično (A14, B11, C8, D11, E10)
- Medvrstniško (A15, B12, E12)
- Ekonomsko (A16, C10)
- Spletno (B13, C12, E11)
- Spolno (C11)

2. Vloge in naloge CSD

a) Ugotavljanje ali je otrok žrtev spolnega nasilja

- Ugotavljanje ni delo CSD (A17, B15)
- Ugotavljanje je delo policije (A18, D13, E13)
- CSD naredi varnostni načrt (D14, E14)
- S tem ni težav (B14, D12)
- Vpliv predhodne dokumentacija, drugih primerov, sodelovanje žrtve (C15)
- Napotitev k psihosocialni podpori pomoči (A19)

b) Pomoč pri postopku zaščite otrok

- Delovne izkušnje (A20, B19, E17)
- Izobraževanja (A21, B18, E18)
- Multidisciplinarni timi (A22)
- Zakonodaja (C16, E16)
- Sodelovanje s starši in drugimi organi (C17)
- Občutek, da pomagaš (C18)
- Varnostni načrt (D15, E14)
- Načrt pomoči (D16)
- Ocena ogroženosti (D17)
- Dober tim sodelavcev (E19)

c) Potek sodelovanja z žrtvijo

- Razgovor, prijava, odstop CSD, vključitev kriminalistične policije, sklic multidisciplinarnega tima, izdelava načrta pomoči, spremljanje družine (A23)
- Pogovor z otrokom, prijava, pogovor s starši, naredi se načrt pomoči, postopek vodi kriminalistična policija (B20)
- Pogovor z otrokom, iskanje rešitev, pogovor s starši, pogovor z drugimi institucijami, spremljanje družine (D18)

d) Izobraževanja strokovnih delavk o spolnem nasilju

- Se jih udeležuje (C19, D19, E21)
- Niso pogosta (A24, B22)
- So pogosta, večkrat na leto (C20)
- Dobra izobraževanja so bila leta nazaj (A26)
- Ni specifičnih izobraževanj na temo spolnega nasilja (B21, D20, E20)
- Socialne delavke so finančno omejene s številom izobraževanj na leto (A25)

e) Skrb za osebno zdravje, dobro počutje strokovnih delavk

- Dobro domače okolje (A27, B26, E24)
- Delo na vrtu (A28, B25)
- Druženje s prijatelji (A29, B23)
- Druženje družino (A30)
- Potovanja (A31)
- Strokovna usposabljanja (A32)
- Supervizije (A33, D22)
- Branje (B24)
- Pogovor s posameznikom ali ekipo (C21, E23)
- Ločitev delovnega in zasebnega življenja (C22)
- Veselje in osebna zmaga, ko nekomu pomagaš (C23)
- Podporno delovno okolje (D21)
- Hribi (E22)

3. Delo z otroki

a) Izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja

- Vzpostavitev delovnega odnosa (A34, E27)
- Da otrok spregovori o zlorabi (A35, C13, C24, D24, E25)
- Premalo časa (C14)
- Žrtev mora o zlorabi večkrat pripovedovati (C25)
- Tabu tema (D23)
- Ne vejo, kaj je spolno nasilje (D25)
- Dogajanja ne znajo opisati (D26)
- Občutek sramu (D27)
- Potrebni več pogovorov (E26)
- Pogovori se večinsko izvajajo s starši (B27)

b) Število potrebnih srečanj, da spregovori

- Pet srečanj (A36)

c) Dolgoročnost težav po zlorabi

- Pet let po zlorabi (A37)

d) Soočanje z izzivi pri delu z otroki

- Vzpostavitev multidisciplinarnega tima (A38, E29)
- Izdelava načrta pomoči (A39)
- Spremljanje družine (A40)
- Nudenje pomoči (A41, C26, E15)
- S strokovnim znanjem (B29)
- Udeležba na seminarjih (B30)
- Poznavanje svoje in tuje zakonodaje (B31)
- S pomočjo komunikacijskih veščin (B32, D28, E28)

- Izliti svoja čustva (C27)

e) Znanja, ki so v pomoč strokovnim delavkam

- Strokovno znanje (A42, B35, C28, E32)
- Izobraževanja (A43, B37, E34)
- Izkušnje dela (A44, B36, C30, E32)
- Svetovalne izkušnje (A45, B33)
- Terapevtske izkušnje (A46, B34)
- Medinstitucionalna sodelovanja (B38)
- Psihoterapevtska znanja (C29)
- Izkušnje drugih (C31, E33)
- Videnje lastnih otrok (C32)
- Otrokova reakcija (D29)
- Neverbalna komunikacija (D30)
- Zakonodaja (E30)

f) Otrok spregovori

- Pogovor ne takoj usmerit na travme in zlorabe (A47)
- Otrok ti mora zaupati (A48)
- Otrok mora imeti občutek varnosti (A49)
- Želi si pomoči in podpore (A50)
- Otroku nuditi podporo (A51)
- Otroku je treba verjeti (B16)
- Potrebno je primerno ukrepati (B17)
- Začetna zadržanost otrok (D31)
- Potrebno več pogovorov in časa (D32, E35)
- Začetne pogovore prične kriminalistična policija (D33)

g) Sodelovanje s starši

- V visoko-profitnih razmerah, starš ne dovoli razgovora (A52)
- Če je starš povzročitelj, se pogovora s socialno delavko izogibajo (A53, C35)
- Starši sodelujejo s CSD (B42)
- So težave (D43)
- Ni težav (B41, E36)
- Ne želijo sodelovati (D36)
- Odgovornost staršev je, da otroku priskrbijo ustrezno pomoč (B39)
- CSD pomaga staršem pri iskanju pomoči (B40)
- Pravice otrok so pred starši (C36)
- Včasih se starši umaknejo in prepustijo delo CSD-ju (C37)
- Odvisno od pogleda staršev in odnosa z otroki (D35)

4. Travme in okrevanje

a) Izzivi na področju travm

- Srečuje se z izzivi (A54, C38, E37)
- Zagotovitev in zagotovitev ustrezne oblike pomoči in podpore (A55, A58)
- Preobremenjenost socialnih delavcev (A59)
- Omejitve pri delu (A60)
- Pripravljenost strokovnega osebja (B45)
- Poznavanje svoje in tuje zakonodaje (B46)
- Otroci o travmah ne želijo govoriti (C39, E38)
- Težave z zdravstvom (A56, A57, B43, B44, B47, E41)
- Starši zavračajo otroke (D37)
- Otroci se travm ne zavedajo (E39)
- Otroci travme ponotranjijo (E40)

b) Soočanje in premagovanje travm

- Otrokom se poišče ustrezne vire pomoči (A61, B48, D38, E42)
- CSD ne izvaja terapij (A62)
- Pazljivost pri izbiri besed (B49)
- Pomoč v obliki risanja (C40)
- Z (neformalnim) pogovorom (C41)
- Nekatere osebe, travme spremljajo celo življenje (C46)
- CSD evalvira proces (D39, E43)

c) Zagotavljanje varnega okolja za pogovor

- Na CSD-ju je varna soba (A63, E44)
- Več pogovorov za pridobitev zaupanja (A64, B51, E45)
- Urejenost pisarne (A65, B50, E46)
- Poišče se vzrok za travmo (C42)
- Otroka se umakne v varno okolje (C43)
- Pomembne so bližnje osebe (C44)
- Občutek zaupanja (D40)
- Predati informacije (D41)
- Otroku dati čas (D42)
- V otroka ne siliti (D43)

d) Proces okrevanja

- Odvisen od družine (A66, E49)
- V urejeni družini poteka hitreje, prisotnih je manj travm (A67)
- V neurejeni družini je daljši (A68, E50)
- Proces je dolgotrajen (B52, B55, C48)
- Potrebna je volja (B53, C47, E48)
- Okrevanje je mogoče (B54)

- Odvisen od posameznika (C45, E47)

5. Medinstitucionalno sodelovanje

a) Sodelovanje z institucijami

- Z vsemi institucijami sodelujejo v enaki meri (A75, B62)
- Od primera je odvisno, s katero institucijo bodo sodelovali (B63)
- Najpogosteje sodelujejo s policijo (C55)
- Prezasedenost zdravstva (D49)
- Najpogosteje sodelujejo s Dobre izkušnje (A69, C49, D44, E51, E52, E53)
- Občutek manjvrednosti s strani zdravstvene stroke (B57)
- sektorjem kriminalistične policije (D50)
- Vsak pripomore s svojim strokovnim znanjem (A76, B64, D52, E58)
- Sodelovanje drugih institucij ima velik pomen (C56, D51)
- Pomaga pri pravnomočnih zadevah (C57)
- Pripomore pri svetovalnem delu in delu s storitvijo (C58)
- Pripomore k hitrejšemu reševanju (E57)
 - Dobro odzivne institucije:
- Policija (A70, B59, C50, D47, E55)
- Šole (A71, B61, C53, D45, E56)
- Vrtci (A72, D46)
- Nevladne organizacije (A73, C51)
- Kriminalistična policija (B60)
- Vzgojno-izobraževalni zavodi (C54)
 - Slabo odzivne institucije
- Zdravstvo (A74, B56, D48, E54)

b) Izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju

- Strokovni pogum (A77)
- Poznavanje svojega področja (A78)
- Strokovno znanje (A79)
- Ozaveščenost vsake stroke (A80)
- Poznavanje svoje in tuje zakonodaje (A81, B65)
- Dolgotrajnost postopkov (B28, B58, B67)
- Neudeležba nekaterih strok (B66)
- Zaradi preobsežnega dela zmanjka časa za boljše povezovanje z NVO (C52)
- Pomanjkanje časa za usposabljanje in izobraževanje (C59)
- Podatkov ni zbranih na enem mestu (C60)
- Delovanje na podlagi poznanstev (C61)
- Veliko je dokumentacije (C62)
- Usklajevanje (D53)
- Organiziranost (D54)

- Težave z zdravstvom (E59)
- Problemi pri kontaktiranju (E61)
- Preobremenjenost socialnih delavk (E62)

Priloga D: INTERVJU A

DEMOGRAFSKI PODATKI:

Spol: ženski

Starost: 51–60 let

Smer in stopnja izobrazbe: univ. dipl. soc. (7/2)

Koliko časa delate na področju zaščite otrok: več kot 30 let

SPOLNO NASILJE

1. Koliko otrok, ki pride k vam kot žrtev spolnega nasilja na leto?

A: »Tri do pet žrtev na leto.«

2. Se vam zdi, da je bilo po letu 2008, po sprejetem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, javljeno več spolnih zlorab nad otroki?

A: »Že pred uvedbo zakona smo znali prepoznati, ali je bila potrebna prijava. Ta zakon je zgolj bolj protokolarno uredil zadeve, da je vsaka služba, stroka imela predpisan postopek prijave. Menim, da je več prijav, smo pa bolj senzibilni pri prijavi. Mladostnik ima kup težav – preden spregovori traja kar nekaj časa (različno od primera do primera).«

3. Na kak način prihajate v stik z žrtvami nasilja ali je od tega odvisno njihovo sodelovanje?

A: »Meni ali pridejo sami, mladostniki se zelo spremenijo in prosijo za pomoč ali jih pošljejo starši, prvi razlog je ta, da da ne hodijo v šolo ali jih pošlje policija, sodišče, psihiatri in drugi, po tem ko se ugotovi, da je mladostnik žrtev spolnega nasilja. Torej iz različnih strani. Ne zdi se mi, da se sodelovanje glede na to kakorkoli razlikuje.«

4. Katera oblika nasilja (fizičnega, psihičnega, spolnega, ekonomskega ali zanemarjanja) nad otroki je v vaših primerih najpogostejša?

A: »Najpogostejši sta predvsem fizično (vzgojni ukrepi) in psihično nasilje (odrekanja), pa tudi medvrstniško, ekonomsko (ne plačuješ preživnine), spolno (od vseh ga najmanj odkrijemo – samo 10 %).«

VLOGA IN NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO PRI DELU Z ŽRTVAMI SPOLNEGA NASILJA

5. Ali se soočate s kakšnimi posebnimi težavami pri ugotavljanju ali je otrok žrtev nasilja ali ne? Če se soočate potem s kakšnimi?

A: »Vloga centra ni ugotoviti, ali je bila zloraba izvedena. Gre za eksplicitno nalogo policije, da to razišče. Če nekdo spregovori o travmi, torej, da je bil posiljen, je napoten psihosocialni podpora pomoči.«

6. Kaj vam pri postopku zaščite otrok najbolj pomaga?

A: »Pridobljeno znanje in v vseh letih svojega dela, kakor tudi pri samem izobraževanju. Pomagajo mi tudi multidisciplinarni timi, kjer pridobiš različna znanja, glede na specializiranost in specifičnost problema.«

7. Mi lahko po korakih predstavite potek sodelovanja od prvega stika?

A: »Najprej se opravi razgovor, v primeru, da gre za nasilje se opravi prijava. Kadar gre za elemente kaznivega dejanja se odstopi in v postopek se vključi kriminalistična policija. Skliče se multidisciplinarni tim in na njem izdelava načrta pomoči s pomočjo strokovnjakov. Kasneje se spremljan družino. Ključna pri tem je tudi seznanitev staršev (postopki).«

8. Se udeležujete izobraževanj o spolnem nasilju nad otroki?

A: »Izobraževanja neposredno na to temo niso pogosta. Obstaja mednarodna organizacija, ki sicer predstavlja izobraževanja, ki se izvajajo enkrat do dvakrat letno. Pri tem smo socialni delavci sicer omejeni. Udeležimo se lahko dveh plačljivih izobraževanj letno v višini cca 40 EUR in na brezplačna, če se dotikajo našega dela. Se pa spomnim, da so bila pred več leti zelo dobra izobraževanja na temo spolne zlorabe, se jih spomnim še danes.«

9. Kako pa vi poskrbite zase, za svoje zdravje in dobro počutje?

A: »Da sploh lahko opravljaš delo moraš imeti urejene zadeve doma. Sproščam se ob vikendih na vrtu, kavi s prijatelji, v prijetni družbi s sorodniki in bližnjimi, na potovanjih, strokovnih usposabljanjih. Pa tudi na supervizijah. «

DELO Z OTROKI

10. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja?

A: »Največji izziv po mojem mnenju predstavlja vprašanje, kako vzpostaviti delovni odnos z mladostnikom, ki je žrtev spolnega nasilja. To so teme o katerih žrtve težko govorijo (v prvem koraku sploh spregovorijo), zato rabijo kar nekaj časa – običajno par srečanj, da jih toliko "odpremo", da sploh spregovorijo in da naredimo s tem mladostnikom v nadaljevanju načrt pomoči. Pri tem preverimo, ali so že vključeni v kakšno shemo pomoči ter ali so že sploh bili deležni kakršnekoli pomoči. Največji izziv je torej, da mladostnik spregovori.«

SARA: »Koliko srečanj je to?«

A: »Pri zadnji žrtvi, mladostniku, ki je bil/-a žrtev spolnega nasilja, je to trajalo pet (5) srečanj, da se je počutil dovolj varnega in da je spregovoril. Spregovoril, ne v smislu o dogajanju (ni šlo za zasliševanje), temveč o tem, kako okrevaja po izkušnji. Mladostnik ima velike težave pri šolanju, na socialnem področju (brez družbe prijateljev) in z depresijo (hujša oblika). Večkrat je bil tudi hospitaliziran na oddelku za otroke za mladostnike. Težave ima še pet (5) let po zlorabi.«

11. Kako se soočate s temi izzivi?

A: »Običajen postopek suma spolne zlorabe poteka na medinstitucionalni ravni. Skliče se multidisciplinarni tim. Izdela se načrt pomoči, spremljanje družine, napotitev starša-otroka za pomoč. Center je glavni pri vzpostavitvi te ekipe. Izziv predstavlja predvsem najdba ustreznega terapevta in ustrezne terapevtske pomoči. Dostikrat se uporablja sum spolnega nasilja vzporedno z razhodom staršev v visoko-konfliktnih razvezah. Običajno gre za dolgotrajne postopke.«

12. Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?

A: »S svojim strokovnim znanjem, ki sem ga pridobila tekom študija. S samo udeležbo na izobraževanjih, dolgoletne izkušnje dela in tudi izkušnje na svetovalni in terapevtski ravni.«

13. Kako sodelovalni so mladostniki?

A: »Mladostniki so različno napoteni; v določenih primerih nas obvesti policija, v določenih primerih starši. Dostikrat se pogovorimo o vseh drugih stvareh, preden preidemo na konkretnější pogovor o travmi in zlorabi. Mladostnik nam mora, preden spregovori o travmah, zaupati (se počutiti varnega). Če se počuti varnega bo spregovoril, zato ga ne zaslišujemo. Razen, če bi mladostnik prišel (kar se je že zgodilo – ko je bila mladostnica posiljena s strani vrstnika), po oddani prijavi. V tem primeru mladostniku opišemo, kako bo sodelovanje potekalo (policija, razgovori, protokoli, sodišče idr.). Ko ti otrok nekaj pove, ti pove to z razlogom. Želi si pomoči, zato mu

poveš kaj bo sledilo, in da si z njim (da ga zaščitiš, mu pomagaš, umakneš iz družine ipd.). Nikoli ne smeš pustiti otroka samega in mu reči, da ne sme nikomur povedati.«

14. Se pri tem srečujete s težavami s starši, če da s kakšnimi?

A: »Do tega, da starš ne bi dovolil razgovora je možna v primerih, ko gre za visoko-profitne razmere, ko starš obtoži partnerja spolne zlorabe. Spomnim se enega primera, ko je mamica prijavila spolno zlorabo s strani očeta, in ni dovolila, da bi otrok govoril s strokovnim delavcem.«

TRAVME IN OKREVANJE

15. Se na področju travm srečujete s kakšnimi izzivi? Če da, s kakšnimi?

A: »Izzivov je več. Največjega zagotovo predstavlja pridobitev ustrezne oblike pomoči in podpore. S tem ciljam predvsem na terapevte, svetovalce ali psihiatre, pri njih gre za močno pomanjkanje kadra in obremenjenost. V Ljubljani je čakalna doba 9 mesecev ali več. Ogromne izzive predstavljajo tudi zagotovitev ustrezne oblike zaščite žrtve, (pre)obremenjenost socialnih delavcev, omejenost virov, gledano iz ekonomskega vidika.«

16. Kako se soočate in delate z otrokom, ki ima izkušnjo travme?

A: »Za vse otroke v okviru moje obravnave smo poleg obravnave na centru, poiskali druge, posebne pomoči, kot se v primerih travm zahteva, terapevte, ali ustrezno psihološko pomoč. Gre za procese okrevanja, ki so dolgotrajni. Terapije niso naloge centra, ki pa je sicer dolžan posredovati informacije. Pri tem center pozna okolje in ima dostop do mreže kontaktnih podatkov.«

17. Na kakšen način zagotovite varno okolje za otroka z izkušnjo travme?

A: »Na našem centru za socialno delo imamo srečo, da imamo že od samega začetka varno sobo, kjer smo že opravili tudi kar nekaj zaslišanj, bilo je kar nekaj prihodov sodnikov, ki so se pogovorili z žrtvami. Sama pa k varnemu okolju prispevam s tem, da izvedem več pogovorov, da mi otrok zaupa. Menim pa tudi, da je moja pisarna urejena na način, da se vsak posameznik v njej počuti varnega.«

18. Kako poteka proces okrevanja?

A: »Odvisno. V primeru najstnikov in urejene družine (močna podpora) poteka proces okrevanja hitreje in je prisotnih manj travm. V primeru neurejene družine pa bistveno več časa. Poznamo tudi kar nekaj primerov, ko so po dolgoletnih posvetovanjih žrtve storile tudi samomor. V nezdravljenih primerih govorimo tudi o prostituciji, jemanju drog idr.«

MEDINSTITUCIONALNO SODELOVANJE

19. Kakšne izkušnje imate z drugimi institucijami pri samem sodelovanju, medsebojni pomoči, odzivnosti?

A: »Z medinstitucionalnimi organi imamo relativno dobre izkušnje. Še posebej s policijo, šolami, vrtci in ostalimi nevladnimi organizacijami, ki so zelo odzivni/-e. Malo manj dobre pa imamo na drugi strani z zdravstvom, predvsem z neodzivnostjo – že kar se tiče samih sestankov.«

20. S katero institucijo, v primerih spolnega nasilja nad mladostniki, najpogosteje sodelujete?

A: »V resnici nobena od institucij ne izstopa. Vsaka institucija je odgovorna za svoj delež in pripomore k reševanju primera. Tako da sodelujemo z vsemi institucijami in od vsake pridobimo različna poročila. Je pa tudi odvisno od primera, nekje nam bolj pripomore poročilo šole, nekje poročilo zdravstva.«

21. Kako vam sodelovanje z drugimi institucijami pomaga pri posameznemu primeru?

A: »S strokovnim znanjem in poznavanjem specifičnih področij. Vsak mora opraviti svoje, za kar je specializiran. Če ni vseh sodelujočih, ni učinkovite pomoči. Cilj vseh mora biti zaščita žrtve.«

22. Kateri so za vas največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju?

A: »Strokovni pogum, predvsem poznavanje svojega področja, da si pri svojem delu suveren, strokovno znanje, ozaveščenost drugih medinstitucionalnih organov in poznavanje svoje ter druge zakonodaje.«

Priloga E: INTERVJU B

DEMOGRAFSKI PODATKI:

Spol: ženski

Starost: 51 – 60 let

Smer in stopnja izobrazbe: univ. dipl. soc. (7/2)

Koliko časa delate na področju zaščite otrok: 15 let

SPOLNO NASILJE

1. Koliko otrok, ki pride k vam kot žrtev spolnega nasilja na leto?

B: »Ena zloraba ali manj kot ena na leto.«

2. Se vam zdi, da je bilo po letu 2008, po sprejetem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, javljeno več spolnih zlorab nad otroki?

B: »Se mi ne zdi, da je več prijav. Smo pa kot socialne delavke veliko bolj pozorne na določene znake. Zakon je prispeval k večji prepoznavi in zaznavi nasilja.«

3. Na kak način prihajate v stik z žrtvami nasilja ali je od tega odvisno njihovo sodelovanje?

B: »V smislu izvajanja stikov pod nadzorom prejmemo sklep iz sodišča. Včasih so napoteni s strani policije, šole. Pridejo sami ali pa jih k nam pripeljejo starši.«

4. Katera oblika nasilja (fizičnega, psihičnega, spolnega, ekonomskega ali zanemarjanja) nad otroki je v vaših primerih najpogostejša?

B: »V prvi vrsti zagotovo fizičnega in psihičnega. Zadnje čase je vedno več medvrstniškega in spletnega nasilja.«

VLOGA IN NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO PRI DELU Z ŽRTVAMI SPOLNEGA NASILJA

5. Ali se soočate s kakšnimi posebnimi težavami pri ugotavljanju ali je otrok žrtev nasilja ali ne? Če se soočate potem s kakšnimi?

B: »Vsakemu otroku je treba verjeti. Kadar otrok spregovori o nasilju, je treba pravilno odgovarjati in kasneje ukrepati. Pri tem nimam težav, saj nadaljnji proces vodijo druge institucije. «

6. Kaj vam pri postopku zaščite otrok najbolj pomaga?

B: »Znanje in dolgoletne izkušnje.«

7. Mi lahko po korakih predstavite potek sodelovanja od prvega stika?

B: »Opravi se pogovor z otrokom, kadar gre za spolno nasilje se to prijavi, če se še ni. Pomembno je, da se otroku razjasni, kaj sledi in kakšni bodo postopki. Pomembno je tudi, da otrok o zlorabi ne govori večkrat. Na pogovor se kasneje povabi starše, katerim je treba predstaviti postopek. Celoten postopek, v primeru spolne zlorabe vodi kriminalistična policija. Skupaj z drugimi strokovnjaki naredimo načrt pomoči.«

8. Se udeležujete izobraževanj o spolnem nasilju nad otroki?

B: »Sicer samega izobraževanja, specifičnega na temo spolnega nasilja nad otroki ni, so pa izobraževanja o nasilju nad otroki, in v sklopu tega govorijo nekaj malega o spolnem nasilju. Je pa tega zelo malo, se niti ne spomnim, kdaj je bilo nazadnje.«

9. Kako pa vi poskrbite zase, za svoje zdravje in dobro počutje?

B: »Meni pomagajo pogovori s kolegicami ob kavi, branje, urejanje vrta in doma urejeno družinsko življenje.«

DELO Z OTROKI

10. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja?

B: »Moje izkušnje, s področja dela z otroki, ki so bili žrtve spolnega nasilja, predstavlja predvsem delo z mlajšimi, tako da delo poteka v »sodelovanju« s starši. Starši torej poskrbijo za ustrezno obliko pomoči v sodelovanju s centrom za socialno delo – z ustreznim načrtom pomoči in postopki na policiji. Spolna zloraba je kaznivo dejanje, zato bi tukaj rada izpostavila dolgotrajnost postopkov na sodiščih.«

11. Kako se soočate s temi izzivi?

B: »S strokovnim znanjem, udeležbo na seminarjih eksplicitno iz področja spolnih zlorab, poznavanjem procesov ostalih protokolnih služb, dobrimi komunikacijskimi veščinami, svetovalne in terapevtske izkušnje, imam končano prvo stopnjo.«

12. Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?

B: »Strokovna znanja, ki smo jih pridobili tekom šolanja, delovnih izkušenj, izobraževanja, in medinstitucionalnega sodelovanja.«

13. Kako sodelovalni so mladostniki?

B: »V primeru zlorab otrok sodelujemo s starši. Starši so zadolženi za to, da poskrbijo za ustrezno pomoč. Pri tem pomagamo z usmeritvami tudi centri za socialno delo. Torej kaj je za otroke s tovrstnimi izkušnjami primerno. Svetovalni centri in ostale plačljive variante, ki so pogojene s plačilnimi zmožnostmi«

14. Se pri tem srečujete s težavami s starši, če da s kakšnimi?

B: »Negativnih izkušenj nimam. Starši so kooperativni, še posebej po predstavitvi nalog centra za socialno delo. Pogovore lahko opravimo tudi v šoli. Gre za našo nalogo.«

TRAVME IN OKREVANJE

15. Se na področju travm srečujete s kakšnimi izzivi? Če da, s kakšnimi?

B: »Izziv predstavlja zagotovo dolga čakalna vrsta in zasedenost v zdravstvenih domovih, zelo težko je dobiti dobrega kliničnega psihologa. Pomembno vlogo igra dobra pripravljenost strokovnega osebja, dobro poznavanje zakonodaje in vsaj okvirno poznavanje drugih. Veliko oviro mi predstavlja zdravstvo, predvsem njihova neodzivnost in neodzivnost drugih multidisciplinarnih organov.«

16. Kako se soočate in delate z otrokom, ki ima izkušnjo travme?

B: »Take otroke po navadi napotim na za to predvidene institucije, kjer jim s svojimi tehnikami pomagajo. Sama pa pri takih otrocih pazim, kaj govorim in da s svojimi besedami ne povzročim večje škode.«

17. Na kakšen način zagotovite varno okolje za otroka z izkušnjo travme?

B: »Za namen pogovorov z žrtvami uporabljamo lastne pisarne, ki nudijo mirno okolje. Otrok mora imeti občutek, da ve da je zaščiten in da se varno počuti. Za to pa je potrebnih več pogovorov.«

18. Kako poteka proces okrevanja?

B: »Proces okrevanja je dolgotrajen in pri tem je potrebna volja žrtve po samem okrevanju. Potrebno jim je dopovedati, da je okrevanje mogoče ampak trajajoče. Pri procesu je več stopenj, skozi katere mora iti žrtev in mi mu pri tem pomagamo.«

MEDINSTITUCIONALNO SODELOVANJE

19. Kakšne izkušnje imate z drugimi institucijami pri samem sodelovanju, medsebojni pomoči, odzivnosti?

B: »Tako kot sem že prej rekla, se srečujem s težavami z zdravstveno stroko. Namreč zdravstvo je zelo neodzivno in pa ne udeležujejo se multidisciplinarnih timov. Imam občutek, da nas zdravstvo podcenjuje, kljub temu, da smo v primerih nasilja nad otroki, mi eden od pomembnejših organov. Tukaj je potrebno posebej omeniti in opozoriti na dolgotrajnost postopkov. S policijo, kriminalisti, šolstvom pa sodelovanje poteka nemoteno in zelo dobro sodelujemo.«

20. S katero institucijo, v primerih spolnega nasilja nad mladostniki, najpogosteje sodelujete?

B: »Z vsemi, ki lahko pripomorejo in pomagajo. Sicer odvisno od primera. Tukaj je tudi osrednja vloga starša, v primerih, ko ni tisti, ki je nasilje izvajal in socialne mreže, ki bi lahko pomagale.«

21. Kako vam sodelovanje z drugimi institucijami pomaga pri posameznemu primeru?

B: »Le s sodelovanjem smo lahko uspešni pri reševanju problemov. Vsak strokovnjak prispeva svoj delež k rešitvi. Zato je sodelovanje ključno in zelo pomembno. Veliko ljudi se ne zaveda, kako pomembni so multidisciplinarni timi in kako pomembna je udeležba vseh strok.«

22. Kateri so za vas največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju?

B: »Dobro poznavanje zakonodaje iz lastnega področja delovanja in delno vlogo drugih, neudeležba nekaterih strok ter dolgotrajnost postopkov.«

Priloga F: INTERVJU C

DEMOGRAFSKI PODATKI:

Spol: ženski

Starost: 41 – 50 let

Smer in stopnja izobrazbe: mag. soc. dela

Koliko časa delate na področju zaščite otrok: 2 leti in pol

SPOLNO NASILJE

1. Koliko otrok, ki pride k vam kot žrtev spolnega nasilja na leto?

C: »Nekaj jih je. Še vedno ne veliko, ker tega ne prijavljajo (spolnega nasilja se sramujejo). Večina jih pride po uradni dolžnosti (pri tem jih spodbujajo policija, šole in druge nevladne organizacije). Ne vem, številke so različne. O točni številki menim, da se ni smiselno pogovarjati, saj so podatki različni glede na center, število zaposlenih v centru, populacijo, strokovno izobrazbo idr.«

2. Se vam zdi, da je bilo po letu 2008, po sprejetem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, javljeno več spolnih zlorab nad otroki?

C: »Ne vem. Pred letom 2008 nisem delala. Pravijo da gre za zakon, ki »ne grize«. Gre za zelo dobro napisan zakon brez mehanizmov s katerimi bi zlorabe reševal. Žrtev poišče pomoč, prijavi se prijavitelj, spelje se celoten proces, povzročitelju se izreče prepoved približevanja ...«

3. Na kak način prihajate v stik z žrtvami nasilja ali je od tega odvisno njihovo sodelovanje?

C: »Preko policije (najpogostejše), šol, nevladnih organizacij, DNK-jev.«

4. Katera oblika nasilja (fizičnega, psihičnega, spolnega, ekonomskega ali zanemarjanja) nad otroki je v vaših primerih najpogostejša?

C: »Prisotnih je veliko različnih oblik nasilja. Po mojem mnenju sta najpogostejši psihično in fizično. Sicer so prisotni tudi številni primeri ekonomskih, spolnih, spletnih idr. Obstajajo tudi nasilja zanemarjanja (otroci ne hodijo v šolo, na zdravstvene preglede ...).«

VLOGA IN NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO PRI DELU Z ŽRTVAMI SPOLNEGA NASILJA

5. Ali se soočate s kakšnimi posebnimi težavami pri ugotavljanju ali je otrok žrtev nasilja ali ne? Če se soočate potem s kakšnimi?

C: »Ne vem kaj točno bi lahko definirali pod posebne. Po mojem mnenju, da ne vemo, koliko je otrok pripravljen spregovoriti in da nima/-mo dovolj časa. Razumeti moramo razumeti vpliv na njegovo šolanje, usklajevanje drugih obveznosti z razgovori idr. Po drugi strani oni to radi potlačijo in moraš zadevo hitro speljati, prijaviti in spisati. Ogromno dejavnikov je, ki vplivajo na to, kako se boš lotil primera (dobro pripravljena predhodna dokumentacija, nov primer, dobro sodelovanje žrtve idr.).«

6. Kaj vam pri postopku zaščite otrok najbolj pomaga?

C: »Zakonodaja, ki je vedno v korist otroka. Če je ne bi imeli, bi stvari padale. Pri delu z žrtvijo je izjemnega pomena sodelovanje, sodelovanje s starši in drugimi deležniki. Pomaga tudi občutek, da si žrtvi ponudi pomoč.«

7. Mi lahko po korakih predstavite potek sodelovanja od prvega stika?

C: »Imeli smo primer, ko je bila žrtev stara 15 let in je obiskovala prvi letnik srednje šole. Oddana je bila prijava na policijo, mi smo jo v naslednjem koraku povabili na CSD s starši. Na prvo srečanje je prišla mama sama, na drugega pa sta prišli obe. Tako smo lahko raziskali družinsko življenje (ozadje) in njihovo dinamiko bivanja. Na tretjem srečanju smo želeli govoriti z njima in v pogovor vključiti očeta. Na tem srečanju je deklica spregovorila. O dogodku je spregovorila enkrat (o določenih stvareh, kaj in kako), bilo je dovolj. Na osnovi tega smo naredili načrt, kakšno pomoč potrebuje. Začeli smo z osebno pomočjo - postopkom pomoči s programi nevladnih organizacij. Žrtev je še vedno vključena v pomoč, mi pa pri tem sodelujemo in spremljamo proces okrevanja. Sočasno poteka postopek na sodišču. Menim, da je pri tem bistveno, da žrtev ni vključena v preveč shem pomoči. Trenutno smo torej na približno peti fazi, sodelovanje pa še vedno ni zaključeno (poteka torej po pripravljenemu načrtu). Število srečanj je odvisno od poteka sodelovanja. V trenutku ko prepoznamo, da žrtev sodelovanja ne potrebuje več, se postopek s strani CSD zaključi.«

8. Se udeležujete izobraževanj o spolnem nasilju nad otroki?

C: »Da. Izobraževanj ni malo – ta so različna in vsaj nekajkrat letno. Razlikujejo se predvsem glede na izvajalce – nevladne organizacije, vladne idr. in vsebine. V izobraževanja so vključene tudi druge oblike nasilja, depresije, odvisnosti, samomorilnost ipd.«

9. Kako pa vi poskrbite zase, za svoje zdravje in dobro počutje?

»Ko se primer zaključi si poskušam olajšati, si olajšam dušo – dam stvari iz sebe (pogovor s posameznikom – ekipo), da čustva in občutki ne obstanejo v meni. V določenih primerih je dovolj en pogovor (razgovor) s sodelavci, v določenih več – odvisno od primera do primera. Ključno pri tem je, da znaš razmejiti. V trenutku, ko vidiš pri žrtvi spremembo na bolje, vidiš, da je bilo vse to vredno in predvsem, zakaj to počnemo.«

DELO Z OTROKI

10. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja?

C: »Spregovoriti o spolni zlorabi. Že to je dovolj, da žrtev pride po pomoč. Veliko število jih na primer sploh ne pride. Največji izziv žrtve z izkušnjo spolne zlorabe je zagotovo med drugimi tudi ta, da mora o izkušnji pripovedovati večkrat (tako gre vsakič ponovno čez travmo, ki jo je doživel/-a).«

11. Kako se soočate s temi izzivi?

C: »Iz stališča, kako žrtvi lahko pomagam. Poskušam ji dati občutek (tudi prostor), da lahko nekje poišče pomoč. Občutke poskušam dati iz sebe.«

12. Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?

C: »Znanja iz področja socialnega in psihoterapevtskega dela, dosedanje izkušnje, izkušnje sodelavcev (njihova pomoč), lastni otroci (vidik, kako se pogovarjati z otrokom – žrtvijo). Pri delu z mladimi se ne moreš preverjati. Iz njihove strani takoj dobimo občutek, ali želijo z mano sodelovati ali ne.«

13. Kako sodelovalni so otroci?

C: »Zelo različno. Nekateri so zelo, medtem ko drugi na primer niso. Žrtev ne moremo označevati po stopnjah izobrazbe, spolu, predispozicijah (družinsko okolje) idr. Upoštevati moramo socialni karakter in okolje iz katerega prihajajo.«

14. Se pri tem srečujete s težavami s starši, če da s kakšnimi?

C: »V primeru, da je povzročitelj spolne zlorabe starš je to definitivno oseba, ki bo preprečevala pogovor s socialno delavko. S centri socialni dela delamo v korist otroka – pravica otroka se vedno postavi pred pravico starša. Odzivi so sicer različni. Zagotovo so tudi kdaj težave. Poznamo nekaj primerov, v marsikaterem pa tudi vidimo, da se starši umaknejo (na ta način jih razbremenimo). Vsak otrok namreč govori iz stališča, da čim manj prizadene svoje staršev. Prisotno je veliko sramu in krivde (za zlorabo nemalokrat krivijo samega sebe). Nekako ne znajo tega razmejiti. Kakorkoli, potrebnega je ogromno nekega znanja, kako nagovoriti žrtev.«

TRAVME IN OKREVANJE

15. Se na področju travm srečujete s kakšnimi izzivi? Če da, s kakšnimi?

C: »Da. Možno jih je prepoznati v velikem številu mladih, ki se naučijo z njimi živeti. Živijo v ciklu travm – o njih ne želijo spregovoriti in se naučijo z njimi živeti. Najdejo različne oblike strategij preživetja, zato jim nato poskušam enostavno slikovno prikazati kje se trenutno nahajajo. Na tablo narišem krog in jim rečem zdaj ste tukaj, travma je tukaj v sredini. Narišem torej cikel, ki se mora nekako zaključiti. S tem ko se zaključi, travma izvedeni, "se umakne" (žrtev lažje z njo živi), kot pa če se ves čas z njo "ciklajo". Mlad um je neverjeten. Zelo velikokrat poslušajo, poiščejo pomoč in gredo naprej. Kot sem že omenila je ključno, da poiščejo pomoč in da travme ne skrivajo v sebi.«

16. Kako se soočate in delate z otrokom, ki ima izkušnjo travme?

C: »Najpogostejšo obliko pomoči predstavlja pogovor, ki mora biti čim bolj neformalen.«

17. Na kakšen način zagotovite varno okolje za otroka z izkušnjo travme?

C: »Varno okolje zagotovimo tako, da čimprej najdemo vzrok za travmo in ga umaknemo iz okolja, ki je vzrok za travmo. Umaknemo ga torej v okolje, v katerem se bo počutil varno. Damo (nudimo) mu prostor (kjer se lahko umakne) da sam predela travmo, nato se v sodelovanju z njim lotimo priprave načrta okrevanja. Skupaj z vsemi varovalnimi dejavniki raziščemo kaj so to in katere so to. Pri tem so zelo pomembni MDT-ji (multidisciplinarni teami), krizni centri, rejništva, zavodi, njihovi sorodniki in prijatelji idr. «

18. Kako poteka proces okrevanja?

C: »Različno – od posameznika do posameznika drugače. Eni se postavijo na noge prej, drugi kasneje, medtem ko nekatere travme zaznamujejo za življenje. Verjamem, da vsak (vsaka žrtev) v okviru svojih zmožnosti naredi največ. V centrih okrevanja ne ocenjujemo na takšen način. Zagotovimo jim okolje, pomoč in podporo, preostanek je na njih. Gre za dolgotrajni proces.«

MEDINSTITUCIONALNO SODELOVANJE

19. Kakšne izkušnje imate z drugimi institucijami pri samem sodelovanju, medsebojni pomoči, odzivnosti?

C: »So odzivni. Še vedno. Kljub temu, da smo močno kadrovsko podhranjeni in imamo nizke plače. Za te poklice (skrbstvene) se še vedno odločajo ljudje, ki to želijo delati in imajo te poklice res radi (torej radi pomagajo ljudem), kar je tudi ključnega pomena. Zaradi takšnih, socialna država še vedno funkcionira. Kot primer še posebej dobrega sodelovanja bi izpostavila policijo s svojimi javnimi pooblastili v korist zasledovanja mladostnikov in otrok. Odzivne so tudi druge nevladne organizacije, vendar nam za boljše povezovanje, zaradi prevelikega števila

primerov zmanjka časa. Sicer veliko in dobro sodelujemo tudi s šolami in ostalimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi, medvladnimi organizacijami (še posebej temi, ki delajo na področju nasilja), DNK-ji idr.»

20. S katero institucijo, v primerih spolnega nasilja nad mladostniki, najpogosteje sodelujete?

C: »Policijo in ostalimi vključenimi v postopek obravnave posameznega primera.«

21. Kako vam sodelovanje z drugimi institucijami pomaga pri posameznemu primeru?

C: »Ogromno. Pomaga pri pravnomočnih zadevah in drugih. Vsekakor pripomore dobršen del pomoči, sploh kar se tiče svetovalnega dela, dela s storitvijo. Znotraj svojih pooblastil sami, v drugih primerih z njihovo pomočjo (v sodelovanju z njimi).«

22. Kateri so za vas največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju?

C: »Predvsem pomanjkanje časa. Pomanjkanje časa glede spoznavanja novih programov, novih stvari, ki se dogajajo drugod, novih ljudi idr. Zelo je veliko tega, da nimamo na enem mestu vsega (enega spletnega mesta, ki ima zbrano vse). Delamo na podlagi lastne mreže kontaktov. Prisotnega je veliko poročanja, pisanja in ubesedovanja. Za vsako stvar ki jo oddaš naprej moraš imeti pisno podlago.«

Priloga G: INTERVJU D

Demografski podatki:

Spol: ženski

Starost: 29

Smer in stopnja izobrazbe: magistrica pedagogike in sociologije, 7 stopnje (bolonjski)

Koliko časa delate na področju zaščite otrok? 2 leti in pol

DELO Z OTROKI

1. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja?

D: »Mislim, da je to kot na splošno v družbi, kar se tiče spolnosti, tabuizirana tema, o kateri je težko govoriti. Ne vem koliko se otroci, ki so žrtve spolnega nasilja (odvisno s strani koga) pogovorijo s starši (mogoče tudi določena oblika sramu). Hkrati pa da dejansko ne vejo, kaj pod spolno nasilje spada – da so določena dejanja neprimerno vedenje in ne (že) dejansko spolno nasilje (npr. otipavanje). Po mojem mnenju je zaradi vsega tega tudi največji problem ta, da zaradi vsega tega – družbenega konteksta, kar se tiče spolnosti in pogovorov okrog spolnosti, otroci težko res izrazijo, oziroma povej, kako se naj izrazijo. Imajo občutek sramu, kadar bi bilo potrebno, da bi situacijo podrobneje opisali kaj in kako se je dogajalo, na kakšen način itd.).«

2. Kako se soočate s temi izzivi?

D: »Ja, je izziv. Izziv ravno zato ker, se mi zdi, da tekom pogovora z žrtvijo ne vem točno kako, naj na najbolj primeren način vprašam, da bi otrok zares povedal, kaj se mu je dejansko dogajalo. Gre za tabu temo, zato ne vemo koliko lahko otrok o temi dejansko govori o svojih občutkih, ki so povezani z dogajanjem. Težko je postaviti primerno vprašanje, da lahko otrok odgovori na vprašanje in pove kaj se mu je dogajalo, brez da bi ga postavili še v bolj neprijeten položaj.«

3. Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?

D: »Hm. Ne vem, mogoče že opazovanje na splošno, ko se otroku postavi določeno vprašanje (ob pogovoru o določeni temi). Kako on to, če tudi ne želi odgovori verbalno, odgovori z neverbalno komunikacijo (s tem izraža svoja občutja). Preko opazovanja celote lahko vidiš – poskušaš videti, da ne posegaš predaleč – preveč direktno (da žrtvi ni neprijetno). S posrednimi vprašanji si lahko ustvariš sliko, kaj se mu je dogajalo (torej naprej). Kakšna druga konkretna znanja mi v tem trenutku ne padejo na pamet.«

4. Kako sodelovalni so mladostniki? (se upirajo ali so sodelovalni)?

D: »Imela sem dva primera otrok z izkušnjo spolnega nasilja (čeprav se je pri drugem izkazalo, da je to vse prej kot to) in bi lahko rekla, da so otroci zelo zadržani glede govora okrog tega. Zato prve, začetne pogovore izvede sektor kriminalistične policije, ki se konkretnije ukvarja s preiskovanjem spolnega nasilja nad mladoletnimi otroci. V pogovorih z žrtvami je vseeno veliko zadržanosti. Potrebna je kar nekaj časa, da otrok – mladostnik vzpostavi zaupni odnos s strokovnim delavcem, da mu lahko o intimnih zadevah sploh kaj govori.«

5. Se pri tem srečujete s težavami s starši, če da s kakšnimi?

D: »Ja. Glede na primere, je po eni strani odvisno od staršev in njihovega pogleda (tudi socialno ekonomskega statusa) nemalokrat prisotna njihova brezbržnost (v smislu, da otipavanja ne razumejo kot nekaj zelo hudega – otrok ne bo več v stiku s to osebo in bo lažje, problem rešen) in koliko se otroci sploh lahko pogovarjajo o intimnih zadevah s svojimi starši. V določenih primerih spolnega nasilja je po drugi strani prisotno tudi to, da starši določene zadeve močno potencirajo in niso odprti za pogovore (zato je včasih težko vzpostaviti konstruktiven

pogovor, kako otroku dejansko pomagati). Ali so preveč prizadeti kaj se je otroku zgodilo, ali brezbržni, da to mogoče še ni tako hudo, pa tudi to, koliko so dejansko sami odprti za to, da se lahko okrog teh tem lahko pogovarjamo in iščemo rešitve za naprej. Veliko je odvisno od njihovega odnosa z otrokom.»

SPOLNO NASILJE IN NEOZAVEŠČENOST MLADIH O SPOLNEM NASILJU

6. Koliko otrok, ki pride k vam kot žrtev spolnega nasilja na leto?

D: »2 na leto.«

7. Se vam zdi, da je bilo po letu 2008, po sprejetem Zakonu prijavljenih več prijav?

D: »Ja, jaz mislim, da je vseeno bilo. Ozaveščenost ljudi o spolnem nasilju in nasilju na splošno se povečuje. Ugotavlja se, da to ni nekaj normalnega in vsakdanjega.«

8. Na kak način prihajate v stik z žrtvami nasilja (pridejo same, preko policije..) ali je od tega odvisno njihovo sodelovanje?

D: »Bi rekla da ja. Nekatere prijave pridejo direktno s strani žrtev, nekatere iz strani policije (pol-pol). Menim, da pridemo največkrat v stik po tem, ko smo seznanjeni s strani policije. Sodelovanje je odvisno od kraja in načina ter komi in kako je otrok o nasilju spregovoril. Če na primer otrok spregovori o nasilju v šoli in sam smatra, da gre za hudo obliko nasilja, kasneje sodelovanje steče lažje – lažje je nuditi ustrezno obliko pomoči. Težje je na drugi strani sodelovati z žrtvijo po oddaji prijave, ki jo odda starš sam. V teh primerih otrok pri prijavi sodeluje ali ne (pri tovrstnih prijavah ni neposredno izrazil tega v šoli, prijateljem ali staršem - otroci ne vedo kaj in kako povedati, ker jim je nerodno, še posebej pred starši).«

9. Katera oblika nasilja nad mladostniki je v vaših primerih najpogostejša?

D: »Fizičnega in psihičnega. Nasilja je približno enako, je pa več prijav fizičnega. Menim da je premalo ozaveščenosti o psihičnem nasilju (oblikah in posledicah nasilja, ki jih marsikdo minimizira).«

VLOGA IN NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO

10. Ali se soočate s kakšnimi posebnimi težavami pri ugotavljanju, ali je otrok žrtev nasilja ali ne? Če se soočate potem s kakšnimi?

D: »Načeloma ne. Končno zbiranje dokazov izvaja policija. Sodelovanje z njimi je bilo vedno zelo konstruktivno. Oni naredijo svoje, mi pa moramo v naslednjem koraku narediti varnostni načrt žrtvi (kaj in kako peljati njegovo življenje naprej, da ne bo več priča – žrtev nasilju).«

11. Kaj vam pri delu pri postopku zaščite otrok najbolj pomaga?

D: »V okviru narediti varnostni načrt in načrt pomoči, ki držita strukturo za naprej. Ko narediš začetno oceno ogroženosti, skozi čas evalviraš, kje si, kam greš in kaj želiš doseči.«

12. Mi lahko prosim predstavite potek sodelovanja od prvega stika?

D: »Prva koraka predstavljata pogovor z otrokom (kje, kaj in kako se mu je to zgodilo) in vzpostavitev varnega okolja. Temu sledi definiranje, kaj lahko naredimo, da otroka zaščitimo (pri tem je seveda odvisno kdo je povzročitelj). Sledi pogovor s starši – torej kaj morajo narediti, da otroka zaščitimo (če zaščita s strani staršev ni možna – ni pogojev, kako otroka zaščititi na drug način). Sledijo pogovori z otrokom, starši in šolo ali vrtcem (torej pregled, kako se otrok tam obnaša). Učitelji/-ce in vzgojitelji/-ce so z njim v kontaktu in opazujejo obnašanje. Sledijo ponovni pogovori z otrokom skozi čas (preverba) ali se je stanje izboljšalo ter ali starši pomagajo otroku v skladu z zastavljenim načrtom pomoči in ali stvari evalvirajo.«

13. Se udeležujete izobraževanj o spolnem nasilju nad otroki?

D: »Specifično na to temo spolnega nasilja nisem bila na nobenem izobraževanju. Bila sem na številnih, ki so bila splošna na temo nasilja (vključene so vse oblike nasilja).«

14. Kako pa vi poskrbite zase?

D: »Zdi se mi pomembno, da je okrog mene dober tim (greš do sodelavke in se malo pogovoriš, reflektiraš, kaj boš naredil in kako si naredil ter kaj boš naredil za sebe, da dobiš podporo) in dobro podporno delovno okolje. Ko sem bila v stiski zaradi enega drugega spolnega nasilja in razpleta vsega skupaj sem se dogovorila za individualni pogovor (nekaj ur) s supervizorjem (omogočeno s strani delodajalca).«

TRAVME IN OKREVANJE

15. Se na področju travm srečujete s kakšnimi izzivi? Če da, s kakšnimi?

D: »Zavračanje starša. Otrok ni mogel razumeti, zakaj ga starš noče sprejeti. Včasih je bilo težko na prvo žogo razumeti zakaj je točno tako.«

16. Kako se soočate in delate z otrokom, ki ima izkušnjo travme?

D: »Pošljemo ga na bolj primerno institucijo, ki mu lahko nudi bolj poglobljeno in strokovno obravnavo. Midva se nato srečujeva, da evalvirava in spremljava proces (kar lahko vseeno s strani CSD-ja nudimo).«

17. Na kakšen način zagotovite varno okolje za otroka z izkušnjo travme?

D: »Na način, da že s prvim stavkom, ob srečanju z otrokom, poskusiva delati na tem, da mu povem in dam občutek, da gre za zaupno okolje. Definiramo mu kaj se lahko komu pove in kaj ne. Glede nasilja in občutij moramo povedati naprej, v smislu da to ne bo škodilo v njegovo škodo – korist. S tem, da se otroku da čas. Ko bo pripravljen lahko začne govoriti o travmah in da se ne sili vanj. Ne znam povedati konkretno.«

MEDINSTITUCIONALNO SODELOVANJE

18. Kakšne izkušnje imate z medinstitucionalnim sodelovanjem (so sodelovalni, odzivni, vam pomagajo)?

D: »Menim, da je sodelovanje na splošno zelo dobro. Predvsem se mi zdi dobro sodelovanje s šolami in vrtci, tudi s policijo. Zaradi zasedenosti je včasih malo težje sodelovati z zdravstvom (ki jev primerih nujnih primerov tudi zelo odzivno – če ne gre drugače vsaj prek spleta, torej Zooma ali Teamsov). Ne gre za to, da ne bi želeli sodelovati, ampak včasih zaradi določenih drugih obveznosti, sestankov in srečanj s CSD-ji ne uvrstijo prioriteten (udeležba ni prioriteten). V teh primerih jih naknadno vseeno pokličemo in ostajamo v stiku – jim sporočimo kaj in kako se z žrtvijo (otrokom in družino na splošno) dogaja. Tako lahko ponudijo pomoč in podporo.«

19. S katero institucijo, v primerih spolnega nasilja nad mladostniki, najpogosteje sodelujete?

D: »S sektorjem kriminalistične policije. Oni konkretno preiskujejo spolno nasilje (torej kaj in kako).«

20. Kako vam sodelovanje z drugimi pomaga pri posameznemu primeru?

D: »Sodelovanje se mi zdi zelo smiselno. Vsaka institucija, ki sodeluje s staršem in družino, vidi otroka in družino iz svojega zornega kota. Na ta način lahko sestavimo smiselno celoto – pripravo načrta okrevanja – kdaj in kako bodo prisotne specifične institucije (sestava bolj kvalitetna sestava načrta zaščite in oblik pomoči v nadaljevanju).«

21. Kateri so za vas največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju?

D: »Mogoče banalne zadeve – usklajevanje terminov in organizacija sestankov. Sicer se mi zdi sodelovanje zelo dobro in brez nekih večjih posebnosti.«

Priloga H: INTERVJU E

DEMOGRAFSKI PODATKI:

Spol: ženski

Starost: 31–40 let

Smer in stopnja izobrazbe: mag. soc. dela

Koliko časa delate na področju zaščite otrok: 8 let

SPOLNO NASILJE

1. Koliko otrok, ki pride k vam kot žrtev spolnega nasilja na leto?

E: »Tam okrog dva do tri na leto.«

2. Se vam zdi, da je bilo po letu 2008, po sprejetem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, javljeno več spolnih zlorab nad otroki?

E: »Mislim, da ja. Prejeli smo več prijav o spolnih zlorabah in ljudje so o tem začeli govoriti. Čeprav, se še o tem ne govori veliko in je tema, o kateri jih je sram govoriti, menim, da se bolj, kot pa se je prej. «

3. Na kak način prihajate v stik z žrtvami nasilja ali je od tega odvisno njihovo sodelovanje?

E: »Preko policije, šole, velikokrat pridejo same. Ne menim, da je od tega odvisno sodelovanje, odvisno pa je od vsakega posameznika. Koliko je ta sploh pripravljen sodelovati.«

4. Katera oblika nasilja (fizičnega, psihičnega, spolnega, ekonomskega ali zanemarjanja) nad otroki je v vaših primerih najpogostejša?

E: »Po mojih izkušnjah je največ fizičnega in psihičnega. Temu sledi spletno in medvrstniško, ki se zadnje čase veliko pojavlja.«

VLOGA IN NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO PRI DELU Z ŽRTVAMI SPOLNEGA NASILJA

5. Ali se soočate s kakšnimi posebnimi težavami pri ugotavljanju ali je otrok žrtev nasilja ali ne? Če se soočate potem s kakšnimi?

E: »Samo ugotavljanje prepustimo kriminalistični policiji, ki je za to bolj usposobljena. Mi pa skupaj z žrtvijo naredimo varnostni načrt pomoči, ki žrtvi pripomore na način, da se jo zaščiti in umakne v varno okolje. Načeloma je treba vsakemu, ki o nasilju spregovori, verjeti in temu primerno ukrepati. Kljub temu, da gre za otroke, mladostnike, jim je treba verjeti in jim pomagati.«

6. Kaj vam pri postopku zaščite otrok najbolj pomaga?

E: »V prvi vrsti zakonodaja, izkušnje, ki sem jih pridobila tekom dela, znanje, ki ga pridobim v izobraževanjih in pa pomaga mi dober tim, ki ga imamo na centru.«

7. Se udeležujete izobraževanj o spolnem nasilju nad otroki?

E: »Izobraževanj eksplicitno o spolnem nasilju ni, so pa ta omenjena v izobraževanjih o nasilju nasploh. Taka izobraževanja so pogosta in ker delam na področju otrok, se jih seveda udeležujem.«

8. Kako pa vi poskrbite zase, za svoje zdravje in dobro počutje?

E: »Velikega pomena je, da daš to iz sebe. Sama za to poskrbim tako, da hodim v hribe, se o tem pogovarjam in pa veliko mi pomeni družina, ki me vsakič spravi v boljšo voljo.«

DELO Z OTROKI

9. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom, ki je žrtev spolnega nasilja?

E: »Največji izziv je, da otrok spregovori. Večina otrok o svoji izkušnji, ne prične govoriti že na prvem pogovoru, pač pa je za to potrebnih več pogovorov. Z otrokom je treba vzpostaviti odnos in pridobiti njegovo zaupanje, šele takrat lahko preidemo na druge korake.«

10. Kako se soočate s temi izzivi?

E: »Ob pogovoru skušam izbrati pravilne besede, ki dajejo občutek varnosti in ne povečajo travm. V pomoč so mi tudi multidisciplinarni timi, kjer sodelujemo z drugimi strokovnjaki. V veliko pomoč mi je tudi zakonodaja in zakonodaja drugih strok.«

11. Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?

E: »Predvsem strokovna znanja, znanja iz delovnih izkušenj, znanja od drugih strokovnjakov. In pa vsaka nova znanja, ki se nam predajo ob izobraževanjih«

12. Kako sodelovalni so otroci?

E: »Tako, kot sem že rekla, nekateri potrebujejo več pogovorov, da ti zaupajo in posledično s tabo sodelujejo. Na začetku so proti sodelovanju. A kasneje so odzivni in sodelovalni. Imajo osebo, kateri lahko zaupajo in se ji izpovejo. Nekateri pa s tabo sodelujejo že od samega začetka.«

13. Se pri tem srečujete s težavami s starši, če da s kakšnimi?

E: »S starši težav nimam, večinoma vedo, da je pogovor v otrokovo korist in da smo tukaj, da mu pomagamo.«

TRAVME IN OKREVANJE

14. Se na področju travm srečujete s kakšnimi izzivi? Če da, s kakšnimi?

E: »Da. Velikokrat se zgodi, da otroci niso pripravljeni govoriti o travmah. Niti se jih ne zavedajo, saj se z njimi naučijo živeti in jih imajo kot samoumevne. V takih situacijah je treba te travme odkriti in jih razrešiti, v takih primerih jih napotimo k za to specializiranim organom. Srečujem se tudi s težavami z dolgimi čakalnimi vrstami pedopsihiatrov.«

15. Kako se soočate in delate z otrokom, ki ima izkušnjo travme?

E: »Otroke z izkušnjo travme pošljem k za to predvidene institucije, kjer z njimi sodelujejo in jim pri tem pomagajo. S tem institucijami in otrokom pa sem v konstantnem stiku, da vidim, kako napredujejo.«

16. Na kakšen način zagotovite varno okolje za otroka z izkušnjo travme?

E: »V pomoč pri delu mi je varna soba, ki jo imamo na centru. Z otroki opravi več pogovorov in si s tem skušam pridobiti njihovo zaupanje. Za večji občutek varnosti skrbim tudi z urejenostjo svoje pisarne, katero skušam čim bolj približati otroku in jo narediti čim manj uradno.«

17. Kako poteka proces okrevanja?

E: »Okrevanje poteka različno od posameznika, je pa nujno, da si posameznik želi okrevati. Pri tem je tudi pomembna družina, ki če je podporni, veliko pripomore k okrevanju. V nasprotnem primeru pa je okrevanje daljše in potrebno je več pomoči.«

MEDINSTITUCIONALNO SODELOVANJE

18. Kakšne izkušnje imate z drugimi institucijami pri samem sodelovanju, medsebojni pomoči, odzivnosti?

E: »Moje izkušnje z drugimi so zelo dobre. Vsaka institucija pozna svojo zakonodajo in jo zna uporabljati. Na multidisciplinarnih timih se dobro povezujemo in dopolnjujemo. Edina slaba izkušnja, ki jo imam je preko zdravstva, namreč ti niso tako odzivni in imajo precej dolge čakalne vrste. S tem se marsikateremu otroku ne zagotovi ustrezne pomoči in v doslednem času.«

19. S katero institucijo, v primerih spolnega nasilja nad mladostniki, najpogosteje sodelujete?

E: »Najpogosteje sodelujemo s policijo in s šolo. Pri tem bi rada dodala, da je sodelovanje s tema dvema institucijama zelo prijetno in so zelo odzivni.«

20. Kako vam sodelovanje z drugimi institucijami pomaga pri posameznemu primeru?

E: »S sodelovanjem hitreje preidemo do rešitev problema in k nudenju pomoči žrtvi. Vsaka stroka pozna svojo zakonodajo, in pri tem pomaga drugi.«

21. Kateri so za vas največji izzivi pri medinstitucionalnem sodelovanju?

E: »Izzivi so pri iskanju zdravstvenih delavcev, pri samem kontaktu z njimi. Dolge čakalne dobe v zdravstvu. Tudi na sodiščih so dolge čakalne dobe. Včasih je problem, koga pridobiti na telefon, in se kasneje z njim loviš po mailih. Smo pa na polno zasedene tudi socialne delavke in tudi me smo preobremenjene.«